

Anul LXVI

Vol. LI

Revista ARHIVELOR

nr. 4 1989

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ A DIRECȚIEI GENERALE
A ARHIVELOR STATULUI
DIN ROMÂNIA

Ioana Burlacu,
Viorel Grozav,
Ștefan Hurmuzache,
Corneliu Lungu,
Florea Oprea, Maria Pîrvulescu,
Silvia Vătafu-Găitan

S U M A R

DOCUMENTELE REVOLUȚIEI DIN DECEMBRIE 1989

COMUNICATUL CĂTRE ȚARĂ AL CON- SILIULUI FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE.	335
DECRET—LEGE privind constituirea, orga- nizarea și funcționarea Consiliului Fron- tului Salvării Naționale și a Consiliilor teritoriale ale Frontului Salvării Naționale	337
ADEZIUNEA ARHIVELOR Statului la pro- gramul Frontului Salvării Naționale . . .	341

STUDII ȘI COMUNICĂRI

AL. VLĂDĂREANU — Călărași. Recensămîn- tul populației din anul 1838	343
A. GRAMA — Mesajul scrisului românesc din documentele sătești transilvănene	349

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

G. BOBULESCU — Indicatori cantitativi și calitativi pentru realizarea microfilmării de asigurare	357
--	-----

DOCUMENTE

S. GIOSAN, ȘT. CERVATIUC, M. GORAȘ — Botoșani, 550 de ani	300
--	-----

ACHIZIȚII NOI

S. VĂTAFU — GĂITAN — Direcția Arhi- velor Centrale.	393
GIL IAVORSCHI — F.A.S. Brăila	395

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

C. DECA — Redacția revistei „Ramuri”. Craiova, 1905—1947	396
AL. TEMCIUC — Consiliul Municipal al ora- șului Focșani—Moldova	399
N. DASCĂLU — Fondul „România” din Arhiva M.A.E. al Poloniei (1919—1939)	403

INSTRUMENTE DE LUCRU

M. DOGARU — Bibliografia sigilografică româ- nească	410
F. PINTILIE — Lista documentelor publicate în vol. LI	422

Redactor șef :

Rodica MUȘETOIU

Redactor :

Miliana ȘERBU

Secretar de redacție :

Alexandru NASTOVICI

COMUNICATUL CĂTRE ȚARĂ AL CONSILIULUI FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

Cetățeni și cetățene,

Trăim un moment istoric. Clanul Ceaușescu, care a dus țara la dezastru, a fost eliminat de la putere. Cu toții știm și recunoaștem că victoria de care se bucură întreaga țară este rodul spiritului de sacrificiu al maselor populare de toate naționalitățile și, în primul rând, al admirabilului nostru tineret, care ne-a restituit, cu prețul singelui, sentimentul demnității naționale. Un merit deosebit îl au cei care ani de zile și-au pus în pericol și viața, protestînd împotriva tiraniei.

Se deschide o pagină nouă în viața politică și economică a României.

În acest moment de răscruce am hotărît să ne constituim în Frontul Salvării Naționale, care se sprijină pe armata română și care grupează toate forțele sănătoase ale țării, fără deosebire de naționalitate, toate organizațiile și grupările care s-au ridicat cu curaj în apărarea libertății și demnității în anii tiraniei totalitare.

Scopul Frontului Salvării Naționale este instaurarea democrației, libertății și demnității poporului român.

Din acest moment, se dizolvă toate structurile de putere ale clanului Ceaușescu. Guvernul se demite, Consiliul de Stat și instituțiile sale își încetează activitatea. Întreaga putere în stat este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naționale. Lui i se vor subordona Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților Ministerului de Interne. Toate ministerele și organele centrale în actuala lor structură își vor continua activitatea normală, subordonîndu-se Frontului Salvării Naționale, pentru a asigura desfășurarea normală a întregii vieți economice și sociale.

În teritoriu se vor constitui consilii județene, municipale, orășenești și comunale ale Frontului Salvării Naționale ca organe ale puterii locale.

Poliția este chemată ca, împreună cu comitetele cetățenești, să asigure ordinea publică.

Aceste organe vor lua toate măsurile necesare pentru asigurarea aprovizionării populației cu alimente, cu energie electrică, cu căldură și apă, pentru asigurarea transportului, a asistenței medicale și a întregii rețele comerciale.

Ca program, Frontul propune următoarele :

1. Abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ.
2. Organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie.
3. Separarea puterilor legislativă, executivă și judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau, cel mult, două mandate. Nimeni nu mai poate pretinde puterea pe viață.

Consiliul Frontului Salvării Naționale propune ca țara să se numească în viitor România.

Un comitet de redactare a noii Constituții va începe să funcționeze imediat.

4. Restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată și promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice.

5. Restructurarea agriculturii și sprijinirea micii producții țărănești. Oprirea distrugerii satelor.

6. Reorganizarea învățământului românesc potrivit cerințelor contemporane. Reașezarea structurilor învățământului pe baze democratice și umaniste.

Eliminarea dogmelor ideologice care au provocat atâtea daune poporului român și promovarea adevăratelor valori ale umanității. Eliminarea minciunii și a imposturii și statuarea unor criterii de competență și justiție în toate domeniile de activitate.

Așezarea pe baze noi a dezvoltării culturii naționale.

Trecerea presei, radioului, televiziunii din mâinile unei familii despotice în mâinile poporului.

7. Respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale și asigurarea deplinei lor egalități în drepturi cu românii.

8. Organizarea întregului comerț al țării, pornind de la cerințele satisfacerii cu prioritate a tuturor nevoilor cotidiene ale populației României. În acest scop, vom pune capăt exportului de produse agroalimentare, vom reduce exportul de produse petroliere, acordând prioritate satisfacerii nevoilor de căldură și lumină ale oamenilor.

9. Întreaga politică externă a țării să servească promovării buneii vecinătăți, prieteniei și păcii în lume, integrându-se în procesul de constituire a unei Europe unite, casă comună a tuturor popoarelor continentului. Vom respecta angajamentele internaționale ale României și, în primul rând, cele privitoare la Tratatul de la Varșovia.

10. Promovarea unei politici interne și externe subordonate nevoilor și intereselor dezvoltării ființei umane, respectul deplin al drepturilor și libertăților omului, inclusiv al dreptului de deplasare liberă.

Constituindu-ne în acest front, sintem ferm hotărâți să facem tot ce depinde de noi pentru a reinstaura societatea civilă în România, garantînd triumful democrației, libertății și demnității tuturor locuitorilor țării.

În mod provizoriu, în componența Consiliului intră următorii: Doina Cornea, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Laszló Tökés, Dumitru Mazilu, Dan Deșliu, general Ștefan Gușe, general Victor Stănculescu, Aurel Dragoș Munteanu, Corneliu Mănescu, Alexandru Bîrlădeanu, Silviu Brucan, Petre Roman, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu, Mihai Montanu, Mihai Ispas, Gelu Voican Voiculescu, Dan Marțian, căpitan Lupoiu Mihail, general Voinea, căpitan de rangul I Dumitrescu Emil, Neacșa Vasile, Ciontu Cristina, Baciuc Marian, Bogdan Teodoriu, Eugenia Iorga, Negrițiu Paul, Manole Gheorghe, Vladimir Ionescu, Adrian Sîrbu, Cîrjan Constantin, Domokoș Ghéza, Magdalena Ionescu, Marian Mierlă, Constantin Ivanovici, Ovidiu Vlad, Bucurescu Valeriu, Ion Iiescu.

Dînd citire la posturile de radio și televiziune acestui comunicat, Ion Iiescu a precizat: Deocamdată, este o structură provizorie, gîndită într-un mod foarte operativ. Lista rămîne deschisă. Nu aceasta va fi componența completă a Consiliului. Am menționat doar cîteva nume de oameni care sînt legate de transformările pe care le cunoaște țara, oameni care au demonstrat spirit de sacrificiu în anii tiraniei, tineri care în aceste zile au fost pe baricade, care și-au pus viața în pericol, reprezentanți ai muncitorilor, ai studenților, ai intelectualității, ai armatei, acele forțe care au fost active, prezente în procesul de instaurare a noului regim al puterii. Lista rămîne deci deschisă. Pentru a putea completa componența Consiliului așteptăm propuneri din partea tuturor categoriilor și forțelor sociale care au luptat și au învins.

Acest comunicat este o primă formă de platformă program a noului organism al puterii de stat din România. Am primit mandatul de a vi-l prezenta.

DECRET — LEGE

privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului
Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale
ale Frontului Salvării Naționale

Frontul Salvării Naționale s-a constituit și reprezintă unirea tuturor forțelor patriotice și democratice ale țării pentru răsturnarea clanului dictatorial ceaușist, pentru concentrarea aspirațiilor celor mai largi mase de oameni ai țării la o viață liberă și demnă și cadrul afirmării acestora.

În scopul instaurării democrației și libertății, al afirmării demnității poporului român, s-a constituit Consiliul Frontului Salvării Naționale, ca organ suprem al puterii de stat.

Consiliul Frontului Salvării Naționale reunește reprezentanți ai tuturor forțelor patriotice ale țării, de toate categoriile sociale și de toate naționalitățile.

Pentru realizarea unei societăți cu adevărat democratice în țara noastră și pentru asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului, Programul Consiliului Frontului Salvării Naționale prevede :

- abandonarea rolului conducător al unui singur partid și statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ ;
- organizarea de alegeri libere în cursul lunii aprilie 1990 ;
- separarea puterilor legislativă, executivă, judecătorească în stat și alegerea tuturor conducătorilor politici pentru unul sau, cel mult, două mandate ;
- restructurarea întregii economii naționale pe baza criteriilor rentabilității și eficienței. Eliminarea metodelor administrativ-birocratice de conducere economică centralizată, promovarea liberei inițiative și a competenței în conducerea tuturor sectoarelor economice ;
- restructurarea agriculturii și sprijinirea micii producții țărănești. Oprirea distrugerii satelor ;
- reorganizarea învățământului românesc potrivit cerințelor contemporane. Reașezarea structurilor învățământului pe baze democratice și umaniste ;
- promovarea unei ideologii umaniste și democratice, a adevăratelor valori ale umanității. Eliminarea minciunii și a imposturii, statuarea unor criterii de competență și justiție în toate domeniile de activitate ;
- așezarea pe baze noi a dezvoltării culturii naționale ;
- libertatea presei, radioului și a televiziunii ; trecerea acestora în mâinile poporului ;
- respectarea drepturilor și libertăților minorităților naționale și asigurarea deplinei lor egalități în drepturi cu românii ;
- libertatea cultelor ; garantarea liberei manifestări a credințelor religioase ;
- organizarea întregului comerț al țării pornind de la cerințele satisfacerii cu prioritate a tuturor nevoilor cotidiene ale populației României. În acest scop, se va pune capăt exportului de produse agroalimentare și se va reduce exportul de produse petroliere, acordându-se prioritate satisfacerii nevoilor de căldură și lumină ale oamenilor ;
- salvarea echilibrului ecologic și eliminarea acelor lucrări și investiții care provoacă daune aerului, apei, solului și pădurilor țării ; promovarea unor tehnologii moderne nepoluante ;
- întreaga politică externă a țării va servi promovării bunei vecinătăți, prieteniei și păcii în lume, integrându-se în procesul de constituire a unei Europe unite, casă comună a tuturor popoarelor continentului.

România va respecta angajamentele sale internaționale și, în primul rând, cele decurgând din Tratatul de la Varșovia și din Acordurile de la Helsinki.

În realizarea scopului și programului său, Consiliul Frontului Salvării Naționale decretează :

Art. 1. — Numele țării este România.

Forma de guvernământ a țării este republică.

Drapelul țării este tricolorul tradițional al României avînd culorile așezate vertical în următoarea ordine, pornind de la lance : albastru, galben, roșu.

Art. 2. — Consiliul Frontului Salvării Naționale, ca organ al puterii, are următoarele atribuții :

a) Emite decrete cu putere de lege și decrete ; acestea se adoptă cu majoritate simplă de voturi ale membrilor Consiliului și se publică în Monitorul Oficial ;

b) Numește și revocă pe primul ministru și aprobă componența guvernului, la propunerea primului ministru ;

c) Numește și revocă pe președintele Curții Supreme de Justiție și pe procurorul general al republicii ;

d) Reglementează sistemul electoral ;

e) Numește comisia de elaborare a proiectului noi Constituții ;

f) Aprobă bugetul de stat ;

g) Instituie și conferă decorații ;

h) Acordă gradele de general, amiral și mareșal, trecerea în rezervă și rechemarea în activitate a acestora ;

i) Acordă grațierea și comutarea pedepsei cu moartea ;

j) Ratifică și denunță tratatele internaționale ;

k) Declară stare excepțională, mobilizarea generală sau parțială, precum și starea de război.

În subordinea Consiliului Frontului Salvării Naționale funcționează Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei și a unităților preluate de la Ministerul de Interne.

Ministerul Apărării Naționale exercită comanda unică asupra trupelor și mijloacelor de luptă ale țării.

Organele de poliție și unitățile de pompieri — care își păstrează toate atribuțiile specifice — se subordonează nemijlocit Consiliului Frontului Salvării Naționale și consiliilor teritoriale ale acestora.

Denumirea de „Miliție” se schimbă în „Poliție”.

Art. 3. — Consiliul Frontului Salvării Naționale este compus din 145 membri.

Consiliul alege direct dintre membrii săi un birou executiv format din 11 membri și anume : președintele consiliului, un prim-vicepreședinte, doi vicepreședinți, un secretar și șase membri.

Biroul executiv al Consiliului Frontului Salvării Naționale exercită atribuțiile Consiliului în intervalul dintre sesiunile acestuia.

Art. 4. Consiliul Frontului Salvării Naționale își desfășoară activitatea în sesiuni precum și prin următoarele comisii de specialitate :

— Comisia de reconstrucție și dezvoltare economică ;

— Comisia organizatorică ;

— Comisia constituantă, juridică și pentru drepturile omului ;

— Comisia pentru tineret ;

— Comisia pentru politică externă ;

- Comisia pentru știință și învățămînt ;
- Comisia pentru cultură ;
- Comisia pentru mediu și echilibru ecologic ;
- Comisia pentru minoritățile naționale ;
- Comisia pentru administrația locală.

Art. 5. Președintele Consiliului Frontului Salvării Naționale are următoarele atribuții :

- reprezintă țara în relațiile internaționale ;
- numește și recheamă pe ambasadorii României în și din străinătate ;
- primește scrisori de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomației ai altor state ;
- acordă cetățenia română, aprobă renunțarea la cetățenie și retrage cetățenia română ;
- aprobă stabilirea domiciliului în România pentru cetățeni ai altor state ;
- acordă dreptul de azil ;
- aprobă înfierea unor minori, cetățeni străini, de către cetățeni români, precum și înfierea unor minori, cetățeni români de către străini.

Art. 6. În unitățile administrativ-teritoriale, județene, municipale, orașenești și comunale, se constituie consilii ale Frontului Salvării Naționale, organe ale puterii locale, ierarhic subordonate Consiliului Frontului Salvării Naționale.

Art. 7. Consiliile teritoriale ale Frontului Salvării Naționale au următoarea componență :

- consiliile județene și cel al municipiului București, între 35 și 51 membri ;
- consiliile municipale între 15 și 27 membri ;
- consiliile orașenești și ale sectoarelor municipiului București, între 11 și 21 membri ;
- consiliile comunale, între 9 și 15 membri.

Consiliile teritoriale ale Frontului Salvării Naționale aleg dintre membrii lor un birou executiv format din : un președinte, doi vicepreședinți, un secretar și 3—5 membri.

Președintele Consiliului este președintele Biroului Executiv.

Art. 8. Consiliile teritoriale ale Frontului Salvării Naționale răspund pe plan local de organizarea și desfășurarea activităților economice, comerciale, de ocrotire a sănătății populației, de învățămînt și cultură, edilitar-gospodărești, precum și de apărare a avuției poporului, de ocrotire a drepturilor cetățenești, de asigurare a legalității și menținere a ordinii publice în unitățile administrativ-teritoriale în care sînt constituite.

În exercitarea atribuțiilor ce le revin, consiliile teritoriale adoptă hotărîri, care sînt luate cu majoritate simplă a voturilor membrilor acestora.

Consiliile teritoriale ale Frontului Salvării Naționale își desfășoară activitatea în sesiuni, precum și prin comisii de specialitate.

Aparatul propriu al comitetelor și birourilor executive ale fostelor consilii populare, cel al organelor locale de specialitate ale administrației de stat, precum și ale instituțiilor social-culturale locale își vor desfășura activitatea în actuala lor structură.

Art. 9. Numărul personalului și structura aparatului Consiliului Frontului Salvării Naționale se stabilesc de către biroul executiv al acestuia.

Art. 10. Sint și rămân dizolvate toate structurile de putere ale fostului regim dictatorial.

CONSILIUL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

R O M Â N I Ă
ARHIVELE STATULUI

Către CONSILIUL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

Noi, slujitorii Arhivelor Statului, trăind din adâncul sufletului momentele de înălțător eroism de care a dat dovadă încă o dată Neamul nostru Românesc, făuritor al Revoluției din 22 Decembrie 1989, ne exprimăm totala azeziune față de programul Frontului Salvării Naționale.

Am păzit și vom păzi în continuare, cu stințenie, în aceste momente, tezaurul arhivistic, neprețuit, al poporului nostru, tezaur ce cuprinde dovezile luptei milenare a strămoșilor noștri pentru demnitate umană și națională, pentru libertate, pe care l-am preluat de la înaintași și dorim, la rîndu-ne, să-l transmitem neîntinat mai departe urmașilor urmașilor noștri.

Fie ca aceste mărturii documentare să pună în lumină adevărul și numai adevărul despre singurul erou care dintotdeauna a fost și este — după cum a dovedit-o și în aceste zile — și va fi de-a pururea — Neamul Românesc.

Facem un apel către Consiliile județene ale Frontului Salvării Naționale și către toți cei care dețin documente să asigure prin toate mijloacele protejarea arhivelor, care alcătuiesc izvoarele istoriei adevărate a Patriei.

TRĂIASCĂ ROMÂNIA!

TRĂIASCĂ LIBERTATEA!

24 decembrie 1989

Călărași, Recensămîntul populației din anul 1838

ALEXANDRU VLĂDĂREANU

Recensămînturile populației întocmite de autorități în scopul cunoașterii numărului și structurii populației pe unități administrative (județe, plăși, orașe și sate), a stadiului dezvoltării agriculturii, meșteșugurilor, comerțului, construcțiilor, fără deosebire de destinație, a materialului de construcție, situația căilor de comunicație și a mijloacelor de transport, resursele naturale, moșiile etc. sînt izvoare prețioase pentru cercetarea demografică și istorică, pentru cunoașterea vieții social-economice dintr-o anumită zonă geografică, la un anumit moment.

Recensămîntul populației efectuat în Călărași, este parte integrantă a recensămîntului Țării Românești din anul 1838, realizat din inițiativa Departamentului treburilor din Lăuntru, secția a III-a, masa 1.¹ Din acest recensămînt, la Arhivele Statului Ialomița s-a păstrat numai „Tabela litera I” care se referă la numărul și structura populației². Formularul relevă importante informații demografice: situația față de capul familiei și a membrilor familiei, sexul, vîrsta, starea civilă, naționalitatea, situația socială, profesia, morbiditatea, numărul gospodăriilor. Au mai fost înregistrate și date referitoare la agricultură: culturile, suprafețele cultivate, animalele.

Documentul este scris cu slove chirilice. S-a folosit cerneală neagră, hîrtia este poroasă de culoare albă-albăstruie. Textul este scris în cursivă, foarte greu de descifrat, întrucît grafia literelor este deformată. Se folosesc abrevierile prin reducerea dimensiunilor cuvîntului, folosindu-se contractia și suprascrierea, purtînd desupra titla. Abrevierea prin contractie apare prin fînțarea a trei, patru sau chiar mai multe litere din cuvînt, în funcție de lungimea acestuia, de exemplu: patentari, clasă, sudit. Abrevierea prin suprascriere cuprinde în cat o singură literă sau pe aceeași linie două grafeme. Grafemul suprascris este plasat de obicei deasupra literei din rînd.

Din analiza grafiei constatăm că documentul a fost scris de cel puțin patru persoane care au cules date prin chestionarea capului familiei, așa cum glăsuiește instrucțiunea departamentului. Formularul model trimis de administrația județeană a fost copiat de mîna de către cei patru recenzori, rezultînd astfel 17 file de formular. La sfîrșitul acestuia s-a efectuat o centralizare a datelor în funcție de rubricile formularului. Exactitatea datelor este confirmată de Nicolae Dărmănescu, în calitate de primar.

Din analiza instrucțiunilor trimise de Departamentul din Lăuntru rezultă că înregistrarea s-a efectuat în iarna lui 1838, anotimp cînd populația este mai liberă, sînd mai mult pe lîngă casă.

Din punct de vedere al analizei demografice, recensămîntul din anul 1838 asigură cunoașterea amănunțită a structurii populației (numărul, sexul, vîrsta, starea matrimonială). Lipsesc din acest recensămînt informațiile despre nașteri și mortalitate, de aceea nu am putut

¹ Arh. St. București, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 6353/1837, partea I, f. 67.

² Arh. St. Ialomița, fond Prefectura județului Ialomița, dosar 74/1837, f. 1-17.

calcula sporul natural al populației și nici migrația. Conținutul celorlalte rubrici ilustrează stadiul dezvoltării agriculturii, numărul meseriașilor, starea socială.

La data recensământului locuiau în Călărași 1097 persoane. După sexe existau 610 bărbați și 487 femei. Din total, populația masculină însemna 55,5%, iar cea feminină 44,5%, excedentul bărbaților fiind de 11%. Acest raport pe categorii de vîrstă se prezintă astfel :

Vîrsta	Total	Masculin	Feminin	$P_f - P_m$	Raportul de masculinitate
1	2	3	4	5	6
0— 5	213	124	89	- 35	171,8%
6— 10	121	67	54	- 13	124,0%
11— 15	92	62	30	- 32	206,0%
16— 20	169	78	91	+ 13	85,7%
21— 25	89	48	41	- 7	117,0%
26— 30	134	67	67	0	100%
31— 35	57	33	24	- 9	137,5%
36— 40	80	42	38	- 4	110,5%
41— 45	23	15	8	- 7	187,5%
46— 50	49	27	22	- 5	122,7%
51— 55	4	2	2	0	100,0%
56— 60	38	26	12	- 14	216,6%
61— 65	2	1	1	0	100,0%
66— 70	14	7	7	0	100,0%
71— 75	2	2	0	- 2	200,0%
76— 80	6	5	1	- 4	500,0%
81— 85	0	0	0	0	0
86— 90	1	1	0	- 1	100,0%
91— 95	0	0	0	0	0
96—100	1	1	0	- 1	100,0%
101—105	1	1	0	- 1	100,0%
130	1	1	0	- 1	100,0%
0—130 ani	1097	610	487	- 123	125,2%

Excedentul total al bărbaților, de 123, rezultă din excedentele înregistrate la categoriile de vîrstă de la 0—15 ani, la adulți între 21 și 59 ani și la bătrîni, așa cum se poate observa din tabloul de mai jos :

Vîrsta	Total	Masculin	Feminin	$P_f - P_m$	Raport de masculinitate
0—15	426	253	173	-80	146,0%
16—60	643	338	305	-33	110,8%
61 ani și peste	28	19	9	-10	211,1%

Analiza cifrelor din aceste tabele reliefează existența unei numeroase populații tinere. Considerăm că aceasta putea să asigure tinerețe, vigoare și largi posibilități de creștere a populației, la aceasta adăugîndu-se și o populație adultă bine reprezentată și cu posibilități

de a spori numărul primei categorii de vîrstă. Există însă puțină populație bătrînă, fapt care ne determină să credem că nivelul mediu de viață se situa în jurul vîrstei de 50 de ani. Călărașul se prezintă deci ca o localitate cu o populație tînă, cu natalitatea în creștere, cu o medie de viață redusă. Tabelul ce urmează este convingător în acest sens :

Vîrsta	Total	Masculin	Feminin
0-5	213	124	89
6-10	121	67	54
11-15	92	62	30
16-20	169	78	91
21-25	89	48	41
26-30	134	67	67
31-35	57	33	24
36-40	80	42	38
41-45	23	15	8
46-50	49	27	22
51-55	4	2	2
56-60	38	26	12
61-65	2	1	1
66-70	14	7	7
71-75	2	2	0
76-80	6	5	1
81-85	0	0	0
86-90	1	1	0
91-95	0	0	0
96-100	1	1	0
101-105	1	1	0
130	1	1	0

Examinarea repartiției populației după starea civilă ilustrează că proporția persoanelor necăsătorite scade rapid odată cu înaintarea în vîrstă, atît la bărbați, cit și la femei. Nu sînt cazuri de divorț. Există numai bărbați văduvi și femei văduve. Sînt înregistrați : 11 bărbați văduvi și 47 de femei văduve, adică circa 4 văduve la un văduv ; 106 bărbați necăsătoriti la 47 de femei necăsătorite, deci circa 2 bărbați necăsătoriti la o femeie necăsătorită. Proporția relativ mare a femeilor văduve, în comparație cu bărbații văduvi, se explică prin doi factori demografici : vîrsta mai mare la căsătorie a bărbaților (există diferențe de vîrstă între soț și soție de la 5 la 25 de ani) și supramortalitatea masculină ca urmare a pericolului la care se expun în timpul practicării meseriilor, femeile rămînînd n ai mult pe lîngă casă.

Căsătoria se efectuează la vîrsta tînă (14-25 ani la fete și 18-30 ani la bărbați) ; refuzul căsătoriei este aproape nul și nu există cazuri de celibatari, bărbați sau femei. Divorțul nu a fost înregistrat la nici o familie, el nefiind acceptat de codul moral al colectivității.

Așadar, examinînd repartiția populației după statutul matrimonial și coroborînd aceste date cu caracteristicile de sex și vîrstă, rezultă că locuitorii din Călărași se căsătoreau timpuriu, sistemul de încheiere a căsătoriilor era rapid, iar celibatul și divorțurile inexistente.

Informațiile statistice din acest recensămînt ne dau posibilitatea să cunoaștem numărul gospodăriilor și al nucleelor de familie. Redăm mai jos tabloul gospodăriilor după numărul nucleelor familiale :

Gospodării total	277
Gospodării familiale — total :	256
— cu 1 nucleu familial	218
— cu 2 nuclee familiale	36
— cu 3 nuclee familiale	2
Gospodării nefamiliale	21

Numărul mediu de persoane revenind pe o familie era de 3,9, încadrându-se în media pentru mediul urban de la începutul secolului al XIX-lea. Se constată tendința de a se trece de la familia extinsă la familia nucleară, specifică mediului urban.

Repartiția populației pe naționalități :

Naționalitatea	Masculin	Feminin	Total	Cap de familie	% din totalul populației
Români	429	401	830	184	75,7
Bulgari	53	21	74	33	6,7
Țigani	41	25	66	14	6,6
Greci	33	9	42	18	3,8
Sirbi	26	14	40	15	3,6
Evrei	18	12	30	7	2,7
Turci	6	4	10	4	0,09
Armeni	4	1	5	2	0,03

Ponderea o are populația românească la care se adaugă și cițiva reprezentanți ai altor naționalități, stabilite aici pentru a practica diferite meserii sau negoțul. Mulți dintre bărbații aparținând acestor naționalități s-au căsătorit cu femei române.

Prin prelucrarea răspunsurilor de la rubrica „Meșteșugul” am stabilit populația activă împreună cu rata de activitate conform datelor înscrise mai jos :

Vîrsta	Masculin			Feminină		
	Total	Activă	Rata de activitate	Total	Activă	Rata de activitate
Populația totală	610	351	57,5 %	487	64	13,1 %
Populația de la						
6—130 ani	486	351	72,3 %	398	64	16,3 %
6—14 ani	106	29	27,3 %	74	3	4,0 %
15—59 ani	335	298	88,9 %	301	49	16,2 %
60 și peste	45	39	86,6 %	23	12	52,1 %

În populația activă au fost incluși meseriașii, plugarii, negustorii, funcționarii, calfele, ucenicii, slujnicile, slugile și femeile care torc cu plată. Nu au fost cuprinse femeile casnice. La populația totală a Călărașului, în anul 1838, rata de activitate a fost de 36,8 %. Obser-

văm o rată de activitate înaltă a populației din localitate care se apropie de rata de activitate a orașelor din România secolului al XIX-lea. Raportul de inactivitate, calculat pe baza raportului dintre populația inactivă și populația activă, este de 114 persoane inactivă la 100 de persoane active. Existența unei populații inactivă numeroase se datorează neîncadrării femeilor în activitățile meșteșugărești, comerciale sau funcționărești, precum și numărului mare al copiilor de pînă la 8 ani, care nu erau încă încadrați într-o activitate productivă.

În mod convențional am împărțit populația activă în 3 sectoare : primar (agricultorii) ; secundar (meșteșugarii) ; terțiar (comerț, transporturi, funcționari, artă, serviciile). Rezultă următoarea situație :

Sectorul	Populația ocupată	% din populația activă
Primar	64	15,4
Secundar	155	37,6
Terțiar	196	47,0

Rezultă deci o reducere masivă a populației active ocupată în sectorul primar (15,4%) și o creștere însemnată a populației active ocupată în sectoarele secundar și terțiar (84,6%), ceea ce demonstrează progresele realizate în viața economică a orașului, gradul de urbanizare a localității.

Studiul atent al acestui recensământ ne oferă prilejul de a cunoaște meseriile practicate și tipurile de negustori care activau în oraș. La data anchetei locuiau și munceau în oraș următoarele categorii de meșteșugari : abagii — 7 ; cizmari — 11 ; brutari — 3 ; cofcari — 11 ; fierari — 7 ; bărbieri — 5 ; cojocari — 1 ; dulgheri — 7 ; pantofari — 2 ; morari — 2 ; croitori — 28 ; cărămidari — 6 ; bucătari — 1 ; rotari — 2 ; boiangii — 2 ; simigii — 1 ; măcelari — 1 ; căruțași — 28 ; femei care torc cu plată — 39 ; vizitii — 12 ; muncitori cu minile — 16 ; casap — 1 ; pescari — 3. Comercianții erau reprezentați de următoarele categorii : negustori de grâu — 1 ; de bucate — 4 ; de moșii — 1 ; dragoman de bucate — 1 ; negustor de orice — 1 ; geambaș — 2 ; circiumari — 3 ; bogasierii — 3 ; băcani — 16 ; șăicar — 1 ; lipscan — 1 ; tutungiu — 1 ; precupeți — 6 ; cafegii — 3. La aceștia se mai adaugă : slugile — 51 ; slujnicele — 23 ; argații — 3 ; conțopiștii — 3 ; slujbașii la București — 1 ; aprod la judecătorie — 3 ; arendași de moșie — 2 ; preoți — 4 ; țircovnici — 2 ; lăutari — 5 ; cobzari — 4 ; avocat — 1 ; doctor uman — 1 ; vameș — 1 ; dărăban — 1 ; haraf — 1 ; haham — 1 ; — cioclu — 1.

De la început atrag atenția angajații manuali mai mult la activitățile din port, comerciale sau meșteșugărești. Toate acestea ne determină să afirmăm că procesul de modernizare urbană se găsea într-un stadiu destul de avansat. Existența hamalilor, a calfelor, ucenicilor și micilor meșteșugari a constituit principalul element al proletariatului urban local.

Sectorul meșteșugăresc ocupa un loc însemnat în viața economică a Călărașului. Prin meseriile practicate erau satisfăcute nevoile populației locale și din satele învecinate. Unele meserii sînt reprezentate printr-un mare număr de meseriași. Pe primele locuri s-ar afla : torcătoarele de lînă, croitorii, căruțașii, vizitii, muncitorii cu minile, cofcarii, cismarii, dulgherii, cărămidarii. Observăm că acestea sînt meseriile care în general răspund nevoilor de ur-

banizare, iar persoanele ocupate în asemenea domenii își puteau procura materia primă în zonă, avînd posibilitatea valorificării produselor chiar pe piață sau în bilciurile și tirgurile din satele învecinate.

Sectorul comercial ocupă un loc semnificativ în viața orașului. Serviciile de alimentație publică sînt reprezentate de : băcani, circiumari, cafegii, precupeți. Negustorii de produse agricole sînt destul de numeroși, demonstrînd desprinderea de activitățile agricole ale populației.

Existența bogasierilor, lipscanilor, tutungilor evidențiază circulația pe piața orașului a produselor din import.

În recensămînt sînt consemnate gospodăriile care dețin teren arabil, și culturile efectuate. Rezultă că erau 68 de gospodării care cultivau anual 493 de pogoane după cum urmează : 135 pogoane cu fin de către 58 de gospodării ; 126 pogoane cu grîu de către 43 de gospodării ; 77 pogoane cu mei de către 39 de gospodării ; 77 pogoane cu orz de către 38 de gospodării ; 57 pogoane cu porumb de către 34 de gospodării ; 20 pogoane cu ovăz de către 8 gospodării ; 3 pogoane cu orez de către 2 gospodării ; un pogon cu vie de către o gospodărie. Reiese că fiecare familie lucra în medie 1—3 pogoane de arături și fînețe, în funcție de brațele de muncă, de numărul animalelor și de necesitățile gospodăriei. Terenul cultivabil era lucrat în cele 67 de gospodării de români, în majoritate plugari, la care se mai adaugă cîteva gospodării de căruțași, slujbași ai statului, clerici și vizitii. Rezultă din analiza acestei rubrici o delimitare clară între plugari, pe de o parte, și meseriașii comercianți, pe de altă parte.

Din recensămînt aflăm că cele 159 gospodării creșteau 1638 animale (821 cai, 142 boi, 230 vaci, 101 oi, 301 porci, 28 bivoli, 2 minzați, 1 capră, 12 catiri) și îngrijeau 318 stupi. Ținînd cont că localitatea este așezată într-o zonă în care ocupațiile și producțiile sînt preponderent agricole, considerăm că numărul de animale este mic. S-ar putea ca animalele care se aflau în baltă și creșteau în stabulație liberă să nu fi fost înregistrate la data recensămîntului, recenzorul consemnînd numai animalele care se aflau în gospodărie sau în grajdurile din apropierea orașului. Altfel nu putem explica numărul redus al animalelor în comparație cu alte localități din județul Ialomița.

Analiza datelor furnizate de recensămînt relevă la rubricile „claca” și „birul” că toți cei care erau clăcași erau și birnici. Patentarii erau obligați de asemenea să efectueze clacă. Nu se fac precizări despre cum și cît se efectua claca. Sînt consemnați 42 de locuitori scutiți sau iertați de clacă. Mai întîlnim : 7 sudiiți greci ; 4 sudiiți englezi ; 3 sudiiți nemți ; 2 sudiiți ruși ; 2 sudiiți sîrbi și 1 sudit Kezaro-Krăiesc, precum și 26 de băjenari bulgari, greci, sîrbi, turci.

Informațiile consemnate în rubrica „beteșugul” evidențiază o serie de deficiențe fizice sau alte maladii, fără însă a face precizări asupra cauzelor care au determinat această stare de sănătate. Cele mai frecvente erau : „boșorogi” (hernie) — 11 bărbați și o femeie ; deficiențe de vedere (lipsa unui ochi sau a ambilor ochi), majoritatea provenind din naștere — 5 bărbați și o femeie ; bube și neg negru (cancer) — 3 bărbați ; fără mină sau picior — 3 bărbați și 2 femei ; epilepsie — o femeie ; gingav — un bărbat etc.

Recensămîntul populației efectuat în anul 1838 în Călărași consemnează numele și prenumele locuitorilor, oferind astfel un prețios material pentru genealogie și cercetările din domeniul onomasticii.

Prelucrarea informațiilor statistice din recensămîntul efectuat la 1838 oferă imaginea unei așezări dinamice cu largi posibilități de progres în deceniile următoare, cu o populație activă și în continuă creștere.

Datele statistice surprind cu exactitate momentul în care se produce deschiderea așezării spre modernizarea de tip urban, transformările care se produc pe plan economic — social, mecanismele care vor determina în deceniile cinci — zece ale secolului al XIX-lea progresul și concentrarea întregii vieți economice, politice și culturale din zona Bărăganului Ialomițean, în Călărași.

Mesajul scrisului românesc din documente sătești transilvănene (1810—1860)

ANA GRAMA

Problemele limbii române și ale alfabetului său nu pot fi abordate decît în strînsă legătură cu istoria purtătorilor ei, în măsura în care limba este o componentă definitorie a unui popor, iar bătălia pentru limbă a fost o constantă a luptei naționale a poporului român.

La sfîrșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în condițiile preocupărilor susținute de a evidenția originea poporului român, pe care o subsumează idealurilor de emancipare națională și socială, de a demonstra unitatea acestuia, promotorii celor mai înaintate concepții politice militau și pentru înlocuirea „buchilor” cu „literele”, pentru folosirea acestor semne „latinești care sînt literele românilor celor vechi”. Și totuși, în anul 1847 se mai înregistrau trei tendințe: a) de conservare, b) de „cioplire” și c) de înlocuire a alfabetului chirilic. Pînă în anul 1862 documentele din arhiva românilor ortodocși, majoritari, din Transilvania sînt, aproape toate, scrise cu chirilice, atît cele ce provin din sate, cît și cele de la Conzistoriu.

DE CE SCRIU ROMÂNII, ÎN PLIN SECOL AL XIX-LEA, CU ALFABET CHIRILIC?

La această întrebare, de obicei insuficient de tranșant pusă, s-a răspuns în mai multe feluri: pentru că trăiesc sub semnul unui puternic conservatorism, pentru că în Principate se scria așa, pentru că autorii cărților au convingerea că mesajul scrierilor lor ajunge astfel mai ușor la destinatari (Gh. Șincai), pentru că multe tipografii aveau în dotare aceste slove, pentru că mica intelectualitate nu știa să scrie cu litere latine. Fiecare în parte, și toate împreună, acestea sînt, în bună măsură adevărate. Ultimei explicații vrem să-i aducem totuși un corectiv esențial: în documentele cercetate de noi din perioada (1780—1865), cei ce scriau consecvent cu litere chirilice puteau, fără nici o ezitare, pe aceeași pagină, să scrie și în alfabet latin. Pe circulare scrise cu chirilice există însemnări laterale, rezumate sau regeste făcute cu caractere latine, sau chiar în limba latină.

Și totuși, răspunsurile de mai sus sînt insuficiente pentru a justifica folosirea prelungită a alfabetului chirilic. Doar românii erau convinși, toți, de latinitatea lor și a limbii pe care o vorbeau. Latinismul, de mare succes pînă în cele de mai jos pături sociale și intelectuale, a fost un crez național, un scut și o armă de apărare a limbii și naționalității românești.

Despre impunerea lui pe cale ierarhic-ecclesiastică nici nu putea fi vorba.

Era acest alfabet susținut de autoritatea imperială, nobilimea maghiară sau patriciatul săsesc? Este evident că aceștia nu puteau fi de partea unui sistem de scriere care le era străin, nu numai spiritual, dar chiar de neînțeles ca mesaj de comunicare; și nici n-au fost vreodată în favoarea lui.

În lipsa unui răspuns edificator, s-a recurs și la soluții evazive, care, pe lingă că nu au nici un fundament științific (sau tocmai de aceea), lasă loc diverselor speculații.

Întrebării noastre nu-i pot răspunde decît documentele, altele decît cele cercetate pînă acum, acelea provenite direct din sate. Ele ilustrează cel mai bine atitudinea față de scris a celei mai numeroase pături de „scribi”: dascăli, învățători, juzi, curatori, preoți etc. „care, într-o vreme în care virfurile „inteligenței” discutau¹ în consens sau în contradictoriu, ei...

¹ *Bibliografia arhivică a limbii literare, 1780 — 1866*, București, 1972.

scriu pur și simplu, așa cum credeau că trebuie s-o facă. Numai documentele — neintermediate — pot dezvălui motivele care au creat o contradicție atât de complexă între interesul major al românilor de a introduce alfabetul latin în scrierea lor (în plus, de data aceasta convergent cu al autorităților) și realitatea incontestabilă și de neocolit a faptelor, aceea că românii („neuniți”) scriu cu alfabet chirilic pînă în deceniul 7 al secolului al XIX-lea.

Cercetarea a pornit de la lectura unor Protocoale de porunci ale unor sate transilvane², unele din puținele documente care mai pot sta mărturie pentru istoria scrisului din mediul vizat de noi, copleșitoare nu numai ca număr, ci și ca importanță. Cu acest prilej, în fața a 16 exemplare diferite, ne-am pus primele întrebări legate de „cazul” alfabetului chirilic, în funcție de *subiectul și aspectul grafic* al unor circulare.

Concluzia la care am ajuns este că, aici și acum, folosirea literelor chirilice era un semn de rezistență, nemărturisită și tenace, față de o ordine indezirabilă, era manifestarea unei atitudini de împotrivire la repetate încercări de depersonalizare prin răpirea unei realități ce le era particulară, și de a-i transforma într-o masă oarecare, pierdută în lumea sușilor din imperiu, lipsită și de această specificitate.

Explicația nu e deloc surprinzătoare, cum pare la prima vedere; ea corespunde psihologiei și tacticii românilor de a-și duce lupta pentru supraviețuire în condițiile nefavorabile în care au dăinuit secole. Și nici nu e o „premieră”. Cînd în secolul al XVI-lea s-a contat pe atragerea românilor la protestantism, s-au încurajat traducurile în limba română, iar cînd s-a încercat deznaționalizarea prin „unirea” cu biserica Romei, s-au înființat școli, s-au trimis tineri la studii în străinătate, s-au acordat diverse scutiri etc. Dar românii au intuit întotdeauna — și acesta a fost un fapt esențial — unde trebuie să se oprească în acceptarea favorurilor de care aveau tăria să nu se lase fascinați³. Similar, intervențiile autorităților din deceniile 4 și 5 ale secolului trecut pentru latinizarea alfabetului sînt privite, vom vedea cu cită justețe, ca avînd alt substrat decît apropierea românilor de cultura mamă sau facilitarea accesului la cuceririle civilizației europene.

În general, dar și în cazul nostru, firește, problemele scrisului, ale alfabetului se intersectează, interconționindu-se, cu cele ale limbii pe care o vehiculează. În epoca de care ne ocupăm limba română se scria cu caractere chirilice și latine deopotrivă. Dar nici una din limbile oficiale din Transilvania nu se scria cu chirilice, ci doar cu latine. Pentru ca românii să nu mai aibă altă alternativă și să scrie în una din aceste limbi, era imperios necesar ca ei să-și părăsească alfabetul „lor” și să scrie doar cu cel latin. Încă dintr-o etapă timpurie a încorporării Transilvaniei în imperiu s-a preconizat generalizarea limbii germane, nu numai în administra-

² Circularele tipărite au fost înregistrate de A. Răduțiu și L. Gyemant, în *Repertoriul actelor oficiale privind Transilvania tipărite în limba română, 1780—1846*, București, 1981. „Tipărirea actelor în limba română era un bun mijloc de a face accesibile intențiile (autorităților)” s-a scris aici (p. 36). Era firesc deci ca ele să fie tipărite cu chirilice. Din 1829, cînd măsurile împotriva acestora deveniseră tot mai ferme (Decret gubernial 7510), în acest repertoriu sînt 38 acte (o medie de 2 pe an), dintre care 8 cu caractere latine. Dintre cele cu chirilice, 15 sînt emise la Brașov, 1 la Făgăraș, 1 la Carloviț, 1 la Conzistoriu sibian și celelalte cu larg caracter de masă (epidemii, recrutări), ceea ce poate explica păstrarea acestor semne fără să contravină concluziei că în acești ani sîntem în plină ofensivă a autorităților împotriva caracterelor chirilice. Cf. și Ana Grama, *Aspecte din viața satului românesc transilvănean la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în Studii și comunicări*, 21, Arheologie-istorie, Sibiu, 1981, p. 190—191, pentru protocoale în care se scriau și circulare netipărite. „Protocoalele” semnalate atunci le completăm cu încă 11 exemplare pe care le-am transcris ulterior. Documente manuscrise „sătești” sînt puțin cunoscute, de aceea nici nu s-a făcut vreă sugestie în sensul pe care-l propunem noi, referindu-ne la grafia celei mai numeroase, și deci celor mai reprezentative comunități românești de la acea dată. Interdicțiile evocate de noi nu se regăsesc printre circularele repertorizate, probabil pentru că, avînd un caracter mai restrîns, nu s-au tipărit.

³ Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1944, apud G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, București, 1969, p. 108.

ție, ci în toate sectoarele vieții, vizându-se, în final, unirea desăvârșită a popoarelor într-unul singur. În astfel de împrejurări s-a dezvoltat, sub patronajul forurilor conducătoare, o politică ce se va strădui să introducă alfabetul latin în scrierea românilor, din afară, de sus în jos și împotriva intereselor lor. În numele acestei politici s-au inițiat variate măsuri administrative care priveau redactarea actelor de tot felul, precum și învățământul (general, al preoților, al dascălilor, al notarilor). La fel ca în cazul traducerilor asociate protestantismului sau al școlarizărilor datorate uniției, și din aceste măsuri românii vor lua exact ceea ce le trebuia: vor învăța scrierea și citirea cu litere așa încât, la momentul potrivit, cine știa să țină în mână un condei sau o carte cunoștea acest alfabet. Dar în deceniile anterioare revoluției, când (și pentru că) ofensiva deznaționalizării era majoră și, apoi, în primul deceniu următor, când românii își pot manifesta un semn de personalitate, refuză să folosească alfabetul latin, atât cât li se cere și cum li se cere, tocmai în documente ce-i contactează cu autoritățile. Convingerea că au dreptul natural (și apoi legal), de care vor uza mult, de a avea o administrație *proprie*, o exprimă prin susținerea unui alfabet propriu.

Mijloacele prin care măsurile superioare se transmiteau în sate erau circularele episcopale sau ale Direcției școalelor, întemeiate pe „ordine” și „decrete”, și erau consemnate în „Protocoale de porunci”, de unde ne parvin și informațiile pe care le vom invoca mai jos în susținerea ideii noastre.

Prima circulară din seria celor ce ne interesează este cea care transmite Ordinul gubernial de sub nr. 5964 *, din 4 mai 1813, cunoscută de noi în două variante. În prima ⁴ se poruncește „ca dascălii și diecii cari nu vor fi procopsiți cu învățături nemțești, latinești, ungurești nicidecum la candidație de preoție să nu să pună”. Interpretând acest text, se poate admite că autoritățile erau preocupate de complexitatea pregătirii micilor funcționari în parte, acesta chiar era un scop al măsurii în discuție. În varianta a doua ⁵ (cu nr. conzistorial 281, din 14 iulie) apare o informație în plus: cunoașterea limbilor străine e impusă și de necesitatea ca dascălul „făcându-să preot să poată fi și natarăș satului”, să scrie deci curent în latină, germană sau maghiară.

În anul 1816 ⁶, popularizându-se Decretul împărătesc 1281 din 10 mai și cel gubernial 5806 din 18 iunie, se înregistrează o nouă preocupare pentru scrierea românilor: „Cantorii cei deodată și dascăli să învețe copiii a cunoaște și slovele *ungurești latinești* (toate sublinierile ne aparțin) și a scrie cu acelea în limba românească, ca așa cei ce ar voi să treacă la școli mai înalte de altă limbă să aibă ceva temei și deprindere de mai înainte”. E posibil ca și aici motivația, atât de evident în interesul românilor, să fi apărut ca o completare la conzistoriul sibian. Pregătirea românilor pentru școli superioare era de mare actualitate în 1816. În acel an, „a sa mărire împărătească” a cugetat ca „neamul românesc să se procopsească și au rinduit ca să să trimită la școalele cele mari împărătești în Beci trei feciori de rumân neuniți la învățătură pe cheltualala sidoxii”. Evident, în acest caz erau de „lipsă” feciori „harnici”, care să fi „isprăvit învățăturile școalelor latinești și a altor limbi”. Ca să se asigure o astfel de pregătire, se dădeau indicații concrete despre obligațiile părinților în acest sens; „că de nu

* Uneori cifrele diferă de la un protocol la altul din cauza grafiei incerte.

⁴ Biblioteca mitropoliei Ardealului, Protocolul din Cuștealnic, ms. 328, nr. 75. Toate protocoalele citate provin din acest fond. (Pe viitor Protocolul din ...)

⁵ Protocolul din Vlădeni, ms. 90. De fapt, autoritățile se tem de extinderea activităților preoților în probleme laice; un Decret gubernial din 19 febr. 1805, nr. conzistorial 258-înterzice să se facă vreo publicație neoficială (protocolul din Budila, ms. 178, f. 1). Un altul, împărătesc, din 23 noiembrie 1843, nr. 5336, gubernial din 26 ianuarie, nr. 1014 „poruncește ca preoții în cuvântările lor să nu să amestece în întrebările ce să țin de administrația politicească”.

⁶ Protocolul din Vlădeni, f. 113.

vom învăța dintru tinerețea noastră, nu vor fi nici cine să să trimită în Beci și vom pierde acel bine mare”⁷.

Mai interesant pentru noi aici este că, în 1816 se exprima pentru prima dată concepția că literele latinești sint echivalente cu . . . scrierea maghiară, un neiertat abuz și o mare greșeală tactică. Prin repetarea ei, câteva decenii de acum încolo, românii vor fi permanent avizați asupra pericolului care îi amenința, deznaționalizarea, și nu grija pentru problemele lor notariale sau de școlarizare superioară, cu atât mai puțin pentru relativizarea culturii, stă în fața autorităților.

Din Paloș, la 27 noiembrie 1817⁸, se popularizează observațiile lui Moise Fulea, director general al școlilor neunite din Ardeal, nemulțumit de neparticiparea unor dascăli la cursuri de perfecționare: „Pentru care poruncește mânia sa dascălilor să învețe pruncii în cursul acesta a scrie cu slovele *ungurești românești* (. . .), care dascăl nu va ști a ceti și a scrie cu *slovela unghurești românești* să învețe pe unde poate de nu (. . .) să vor pune din slujbă jos (. . .) cataloagele să le aibă cu *slovela unghurești*”.

Într-o circulară școlară din 1822, același Moise Fulea enumeră (pe lângă necesitatea de a-i învăța pe cei mici „aritmitica din cap, cunoașterea banilor și a măsurilor”, iar pe cei mari „aritmetica cu țifre”) obligativitatea de a-i învăța pe cei mici să „numească” slovele latine iar pe cei mari să „scrie cu slove latinești și românești”⁹.

Tot fără a asocia latinele cu limbi străine românilor, ca și în circulara de mai sus, scrie și Magistratul Brașovului, în 1826: „(. . .) arătările conzignației despre copiii și copile în parohia ta botezați, la toate trei luni cu slove latinești să scrieți”¹⁰.

Un document deosebit de interesant este Decretul gubernial 7510 din august 1829, care, în versiunea din protocolul satului Trapold este următorul: „(. . .) să nu să mai trimită nici aceluiaș înălțat, nici la prea înaltul tract împărătesc jalbe și relații în limba românească, nefiind aceasta acolo cunoscută și neavînd toldeauna cine o preface, ci aceasta să să facă în limba aceluia în alte locuri cunoscută și pentru leznirea acestui lucru să să învețe în toate școlile românești, mai cu seamă în a candidațiilor de preoție, limba *ungurească* (. . .) cînd dați ceva jalbe sau faceți vreo relație încoace, care ar trebui să meargă la Înaltul Crăescul Guberniu, aceia să o faceți în limba la Înălțatul cunoscută, că altmînterea nu să va primi”¹¹.

Puțini petiționari s-au conformat acestei porunci, deoarece după câteva luni se emite un alt decret, sub nr. gubernial 5467, din 7 iunie 1830, cu dispoziția ca „fieltice scrisori < să > nu să mai trimeată mai mult în limba românească, ci *ungurească* sau într-altă limbă aceluiaș ofițialaturi și în alte locuri cunoscută”¹².

Deci, în orice limbă, numai românești NU! Pentru această alternativă și Decretul din 1830 e neeficient. În aceiași termeni chestiunea e reluată în 1832. Decret gubernial nr. 2884, din 26 martie, prin care iarăși se cere ca „conspăcturile protopopilor în rîndul taxei hirurgicești să să lucre sau în limba latinească, sau nemțescă, sau unghurească”¹³.

În primăvara lui 1833, la Trapold se înregistrează următoarele: „Nicolae Bacî (?) au dat la împărăție sfat ca să să stringă toți diacii, dascălii, preoții și protopopii a învăța a scrie cu slove *ungurești* și *latinești* și mai mult să nu mai scrie cu *slovela românești* ca pînă acuma

⁷ Protocolul din Budila, f. 68.

⁸ Ibidem, f. 140.

⁹ Protocolul din Vlădeni, f. 115—116.

¹⁰ Numărul Magistratului Brașovului 3850 din 15 noiembrie 1826. Protocolul din Vlădeni II, ms. 88, f. 3.

¹¹ Protocolul din Trapold, ms. 86, f. 19 și Protocolul din Sibiu—Josefin, ms. 155, p. 49 (nr. konzist. 49).

¹² Protocolul din Sibiu, p. 50.

¹³ Protocolul din Vlădeni II, f. 17.

nici jalbe, nici protocoale”¹⁴. În acele condiții de rezistență tacită, faptul că autoritățile numeau slovele (chirilicele) „rumânești”, era un argument suficient pentru a le folosi în continuare.

În 1833, atmosfera este tot mai încărcată; circularile pe această problemă sînt tot mai corresponsive să se scrie cu litterae latinești și nimene să nu se preotzaszce pen nu va sti scrie dese și mai drastice. Astfel se ajunge să se impună Decretul de curte din 21 august, nr. 5903¹⁵, din care transcriem în ortografia documentului: „Se porunsaste, qua de aits enainte atatu protocolle, quōt si alte cu zisele litterae”. În bună măsură aceasta a compromis acum grafia cu litere latine și nu a fost o etapă de „căutări” specifică începuturilor, ci o tehnică impusă în mod expres; concomitent, românii scriau cu latine o frumoasă limbă românească.

Anul 1833 a fost un an de răscruce; de la această dată, în cvasitotalitatea protocoalelor, se va scrie cu latine, pînă în anul 1848. Dar nu în toate satele, pentru că în viitor vom întîlni alte numeroase ordine coercitive pe această temă.

În virtutea Decretului din 1833, Moise Fulea dă o circulară cu număr de la Direcția școalelor (25, din 1834): „nice preot, nice dascāl se nu se pue în slujbe dace nu va sti cu slove *latinești românești* (a scrie), se merge la Cursu se invețe, la Paști pînă la Rusale, altmintrelia se vor pune alții en locu lor”¹⁶. Pe linia inițiată tot de el în 1822, Moise Fulea, iată, ca un cărturar patriot ce era, face o precizare esențială, nu mai asociază „latinele” nici scrierii, nici limbii maghiare.

Nu același lucru îl fac (gîndesc) și alte autorități.

În 1835: „Dupe formularul de mai jos următori, care vi se trimite de aicea, trebuie scrisă cu slovele *latinești sau ungurești*”¹⁷. După numai cîteva luni, tot în 1835 (cu nr. gubernial 8407), pentru a „nu se trimite candidați de preoție care nu știu scrie și ceti cu slovele *latinești și ungurești*”¹⁸, se trimite o nouă circulară.

În 1838, un decret de referință, în sensul care ne interesează, pleacă spre Sibiu la 22 decembrie, cu nr. gubernial 13275, în baza căruia se emite o circulară la începutul anului următor, cu nr. consistorial 68. Îi cunoaștem conținutul doar din referințele care-l invocă pînă în anul 1842¹⁹.

În 1840, scoaterea limbii române din acte oficiale și a literelor chirilice din orice text (nebisericesc) era destul de generalizată, dar bătălia nu era nicicum încheiată. Într-un protocol (registru) deosebit de interesant — și pentru că este din Boroșneul Mic, Tractul Trei Scaune, unde activa, de altfel, curajosul pașoptist Petru Pop din Brețcu, — toate circularile din anii 1840—1861 sînt scrise cu chirilice. Aici se și transcrie o notă, ironică dacă n-ar fi tristă, a lui Vasile Moga: Formularul trimis e „scris în limba latinească, că în limba românească poate că nu să va primii la Tistie și fiindcă preoții sînt în locul apostolilor, și apostolii la rusșei au grăit în toate limbile, socotesc că vor înțelege formularul acela (!)”²⁰.

¹⁴ Protocolul din Trapold, f. 27 și Protocolul din Sibiu, f. 55.

¹⁵ Protocolul din Sibiu, f. 55; Cf. și Ilarion Pușcariu, *Documente pentru limbă și istorie Sibiu*, 1889, p. 195.

¹⁶ Protocolul din Vlădeni II, 126. Simion Datcu retransmite de la Brașov în 24/2 apr., 1834. Circulara ajunge cam tîrziu la sate pentru a mai fi eficientă.

¹⁷ Protocolul din Mucundorf, ms. 154, f. 2, din 3 ianuarie.

¹⁸ Ibidem, f. 3.

¹⁹ Arhiva Mitropoliei Ardealului, Sibiu, Registre, nr. 11.

²⁰ Protocolul din Boroșneul Mic, ms. 89, p. 2.

În frământatul an 1842, autoritățile se ocupă tot mai insistent de literele și scrisul românilor. În Decretul gubernial 4170 din 30 aprilie „se poruncește ca episcopul să arate pînă unde au învățat clerul născut a scrie ș-a ceti cu slove latinești”²¹. În mod expres se cere ca (măcar) răspunsul la întrebarea pusă să fie redactat cu aceste „slove”. Tot acum se fac referiri la decretul din 1838 în care se poruncise același control sever asupra celor tineri „luînd afară pe preoții cei bătrîni care n-au fost învățați a scrie cu slove *latinești sau ungurești* și încă de să vor sili tot mai bine se vor deprinde cu zisele slove a scrie”²². Spațiul „bisericesc” părea a fi ultimul teren ce trebuia „asanat” de chirilice. Dar nu era așa. Ne-o dovedește circulara următoare din 1843: „S-a tot poruncit frecliilor voastre, precum și la tot cleru din Ardeal, ca pe vremea viitoare Protocoalele cununaților, botezaților și morților și al bunei învoiri și al comisiilor episcopești enca și altu care sint din dregatorie le scrieți, să le purtați cu litere și slove *latinești sau ungurești* (...)”²³.

Următoarele două circulare, înregistrate pe chiar aceeași filă în Protocolul de la Mag, se referă tot la alfabet. Dar cum sintem în 1843, chestiunea era de cea mai mare actualitate. Din mediul sătesc investigat de noi — unde activa o intelectualitate „plebee”, cum o numea cineva, nu ne parvin semne de indignare fățișă, condeiele nu „scapără scintei” în fața proiectului de lege din 1842. Dar opoziția este inexpugnabilă, tacită și tenace, și, ca un colos, se mișcă greu, dar merge înainte pe drumul său și refuză limbile străine sieși, împreună cu alfabetul pe care acestea și l-au însușit, ca fiindu-le lor specifice. Și dintre acești „conservatori”, „care nu scrie (cu latine) să arate dînsul, să dea adevărînță de la mîna sa, din ce pricini nu scrie cu slovele numite (...) toate lucrurile acestea să le scrieți cu slove latinești”²⁴, (Decret gubernial nr. 9631 din 1843).

Prevederile decretului 4170 din 1842 apar și în forma: „(...) cît au procopsit cu buchile *ungurești sau latinești* în citit și în scris”²⁵, iar ale celui din 1843, nr. 9631 din 11 februarie astfel: „(...) să cere a să da informație în *limba ungurească, nemțească sau latină* < cît s-a făcut > progres în scrierea protocoalelor cu litere *latine sau maghiare*”²⁶.

În 1845, într-o singură circulară se invocă de trei ori obligativitatea de a scrie protocoalele „și alte corespondenții cîte veți avea cu acest scaun protopopesc, după poruncă totu cu litere latinești (...)”²⁷. Protopopul care dă această circulară, al Miercurii, Petru Bădilă (cărturar patriot, pune bazele unei biblioteci personale încă la începutul secolului, în vremea studiilor la Viena), vizitează localitatea Mag în 19 octombrie 1844²⁸ și în 2 noiembrie 1845²⁹. Andrei Șaguna, în 1847³⁰, cînd consemnează o verificare făcută protocoalelor din Sibiu, scrie cu ... chirilice.

²¹ Protocolul din Mag, ms. 87, f. 3.

²² Ibidem, f. 4; Cf. și Protocolul din Trapold, f. 31; Protocolul conzistorial din 1842, în Arhiva Mitropoliei Ardealului, registrul 11, sub nr. Conzistorial 274. Informațiile se referă la Decretul gubernial 13275 din 22 dec. 1838 și la circulara nr. 68 din 1839 despre care se raportează că au fost popularizate la sate.

²³ Protocolul din Mag, f. 4.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem, f. 64.

²⁶ Ibidem, f. 66.

²⁷ Ibidem, f. 5.

²⁸ Ibidem, f. 4.

²⁹ Ibidem, f. 6.

În 1846, la 20 ianuarie, cu nr. conzistorial 55 se cere din nou ca diecii trimiși la cursuri la Sibiu să fie numai dintre cei ce știu a scrie „cu slove românești și latinești”³¹. Concomitent, de la Curte pleacă Decretul 418 din 3 februarie (reluat la Guberniu în 5 martie, cu nr. 2729 și la Conzistoriu cu nr. 196), care cere (iarăși) ca „protocoalele matriculare și alte corespondenții oficioase să nu le mai scrie cu slove chirilice, ci cu litere latine”³².

E de la sine înțeles că dacă mai bine de patru decenii astfel de „Porunci” au fost mereu reluate, aceasta e o dovadă, pe de o parte, a voinței autorităților de a le aplica în interesul lor, iar pe de altă parte, a consecvenței cu care românii le ocoleau sau le ignorau, pentru apărarea ființei lor.

În timpul revoluției și în deceniul următor autoritățile austriece nu se mai preocupă de „alfabetul” românilor; ei nu mai puteau fi înfrunțați cu această chestiune „minoră”. Doar Dieta de la Pojon se mai ocupă de „limbi” și „alfabete”, înglobându-le politicii sale naționaliste, fatală pentru interesele revoluției.

După ce am urmărit circularele al căror conținut se referă la alfabetul și limba scrierii românilor, să facem cîteva referiri la *datele exterioare* ale acestor modeste documente sătești, Protocoalele de porunci, cărora, de această dată le putem asocia și pe cele de stare civilă³³. De fapt, aceste date ne-au atras atenția că ne găsim în fața unei situații mult mai complexe decît s-ar părea.

În 1780—1833 (1834), în toate satele se scrie cu chirilice.

În 1833 (1834)—1848, în aproape toate se scrie cu latine.

În 1849 (1850)—1865 (în unele cazuri 1861) alfabetul chirilic reapare. Privit de aproape, cunoscînd bine împrejurările, acest fapt are toate semnalmentele unui gest de descătășare, de

³⁰ Protocolul din Sibiu, f. 74. Motivația atitudinii lui Șaguna față de alfabetul chirilic iese mai bine la iveală în deceniile următoare, cînd bătălia pentru limba română devine deschisă, sub auspiciile Dietei de la Sibiu sau în afara acestora. Spre exemplu, în 1862, întreține o corespondență de următorul gen: Care sînt beneficiarii „ajutorului împărăresc”? Numele lor s-a menționat în scris. Nu pot fi identificați, pentru că s-a răspuns doar în românești (cu chirilice). Să-l citească în românești! Cf. Arhiva Mitropoliei Ardealului, doc. 599/1862.

Unei adrese de la Baia de Criș îi răspunde că protocoalele *nu* trebuie scrise bilingv, ci românește, deși autoritatea politică a Zarandului cerea altfel. Cf. aceeași arhivă, doc. 372/1862. Demnitate, hotărîre, consecvență!

Cînd nu simte intenții dușmănoase, devine un corespondent politic. Referindu-se la cartea „Îndreptare spre a începe o economie pe un teritoriu de 20 jugăre”, tipărită în limba maghiară de Reuniunea economică din Cluj, își descoperă respectuoasa mulțumire pentru darul primit (cartea), apreciază zelul societății și observă că deoarece printre români „sau nicidecum, sau numai pucinu cunosc limba maghiară aru fi de doritu” a se tipări asemenea cărți folositoare și în limba română. Cf. doc. 161/1860.

³¹ Protocolul din Mucundorf, f. 20.

³² Protocolul din Sibiu, f. 69.

³³ Prezentăm o sumară descriere a protocoalelor citate: I. Boroșneul Mic, 1840—1861, scris în grafie chirilică. II. Custealnic, 1780—1821, idem. După o întrerupere de 18 ani se reia, în 1843, cu caractere latine. III. Mag, începe din 1842 cu litere latine și continuă în acest fel pînă în 1848, cînd apar chirilicele. IV. Mucundorf, începe în 1836 cu latine. Din 8 mai 1848 și pînă în 1864 este scris cu chirilice. V. Sibiu-Josefin, diu 1780—1833 scris cu slove chirilice. În 1833 avem 8 circulare cu chirilice și 7 cu latine. În 1848 se reia alfabetul chirilic. VI. Trapold, din 1825—1833 scris cu chirilice. Din 1833 datează o singură circulară scrisă cu latine. Din 1842—1846 se păstrează cîteva circulare, retranscrise, cu chirilice. VII. Vlădeni, 1784—1833 grafie cu chirilice. Cu circulara 544 din 1833 se trece la scrierea cu latine, pînă la cea din 5/17 oct. 1849, de cînd se revine la vechiul alfabet. Pentru protocoalele de stare civilă cităm din Arhivele Statului Sibiu, S 58, S 62, S 66, și exemplele ar putea continua. Iată deci că nu ne aflăm în fața unei acțiuni izolate sau întimplătoare, nici cînd se renunță, nici cînd se reia alfabetul chirilic.

eliberare de sub o ordine apăsătoare, de negare a vechilor stări impuse de o autoritate deza-vuată. Doar la Boroșneul Mic s-a scris, cu ostentativă consecvență, numai cu chirilice, chiar și în anii atât de tensionați ai deceniilor 5 și 6 (1840—1861). Am reținut acest caz particular pentru semnificația sa : ne găsim într-un sat din Tractul Trei Scaune, unde deznaționalizarea era deosebit de activă, un real pericol pentru nație. Aici, intelectualii români nu-și puteau permite nici o concesie și tot ce era specific românesc trebuia păstrat cu orice preț; nume, puritatea culorilor din costumele populare³⁴ și literele chirilice, când de faptei erau buni cunoscători ai literelor, ai limbii maghiare chiar. Instinctul și experiența le spunea că accep-tarea „latinizării” în acest context e periculoasă. Atitudinea lor nu a fost lipsită de patrio-tism, de înțelegere a imperativelor dezvoltării sau de cunoaștere a istoriei, ci e tocmai o metodă potrivită de a sluji neamul. Identificarea cu cultura străbună, deschiderea civiliza-ției românești spre latinitate, intrarea în circuitul valorilor europene și alte binefaceri ale rela-tinizării alfabetului puteau fi amânate pentru vremuri mai bune.

La nivelul celei mai înalte autorități ortodoxe — și acesta nu este un detaliu oarecare, ortodocșii fiind în sensul pozitiv românii cei mai conservatori — alfabetul latin s-a introdus, în relațiile cu oficialitățile, prin redactarea (sau traducerea) în limba latină a protocoalelor ședin-țelor konzistoriale în 1811, odată cu instalarea lui Vasile Moga în fruntea comunității. Sub presiunea de a scrie în una din limbile cunoscute, germana, maghiara și latina la „Înaltele ofi-țiolaturi” alegerea limbii latine era mai convenabilă³⁵. Din 1850, de când s-a păstrat primul registru (index) de după revoluție, și aici, ca și în sate, se scrie din nou în limba română, și chiar cu . . . chirilice, acestea păstrându-se pînă în deceniul șapte al secolului al XIX-lea, când alfabetul latin, neimpus de nimeni, va cucerii de la sine terenul care, de fapt, îi aparținea, Limba Română.

³⁴ Protocolul din Boroșneul Mic, p. 144.

³⁵ Din monstruosul incendiu (al bibliotecii și arhivei Konzistoriului sibian), din martie 1849, s-au mai păstrat doar următoarele protocoale konzistoriale : Nr. reg. 1, pentru anul 1799, scris cu chirilice. Nr. 2, pentru anul 1808, scris cu chirilice. La sfârșitul fiecărei fascicole : „Transportatur b.m. Expedituræ Gub(ernia)lis Officio fine procuranda în linguam Latinam translationis” sau un text similar. Nr. 3, pentru anul 1810, scris cu chirilice, are însemnări asemănătoare cu cele din 1808. Nr. 4, pentru anul 1811. Pînă în iulie e scris cu chirilice; documentele din august nu apar în protocol. Ședințele din 13, 17, 24 septembrie sînt scrise în chirilice, iar de la aceea din 27 septembrie începe redactarea în limba latină, evident cu litere latine. Fascicolele din noiembrie și decembrie poartă semnătura Basilius Moga. Numerele 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 — pentru anii 1812, 1814, 1816, 1817, 1820, 1841 și respectiv 1842 sînt scrise în limba latină. Primul registru care urmează revoluției este scris din nou cu chirilice.

TEORIE ȘI PRACTICĂ ARHIVISTICĂ

Indicatori cantitativi și calitativi pentru realizarea microfilmării

GRAZIELLA BOBULESCU

Lucrările Consiliului Internațional al Arhivelor demonstrează că, de mai multe decenii în toate țările lumii, constituirea Fondului de asigurare prin microfilmarea fondurilor și colecțiilor de documente cu valoare istorico-documentară reprezintă una din sarcinile importante ale arhivelor naționale și de stat.

În țara noastră, Direcția Generală a Arhivelor Statului, în conformitate cu programul de microfilmare pe perioada 1986—1990, are în vedere în activitatea de microfilmare creșterea indicilor cantitativi și calitativi printr-o mai bună organizare a operațiunilor arhivistice și tehnice și printr-un sistem de normare și control care să contribuie la îmbunătățirea calității microfilmelor și reducerea consumurilor de materiale și energie.

Acestui scop îi corespund preocupările noastre de normare a muncii în domeniul operațiunilor componente ale fluxului tehnologic, și anume: microfilmarea documentelor, copierea microfilmelor, prelucrarea chimică a rololelor de microfilm, controlul tehnic de calitate a rololelor de microfilm.

În cadrul normării operațiunii de microfilmare, pentru a se asigura o calitate corespunzătoare lucrărilor, s-a avut în vedere analizarea tipurilor de documente în funcție de caracteristicile acestora, clasificându-le în 5 categorii de dificultate: documente foi volante de dimensiune A 4; registre și cărți legate; fascicule și documente de dimensiuni diferite; pergamente; planuri și hărți de format mai mare decât A4.

În strînsă corelare cu programele de utilizare a energiei electrice, la operațiunea de microfilmare, s-a realizat în ultimii 3 ani, o îmbunătățire a randamentului de lucru pe aparat printr-o mai bună organizare a muncii la nivelul laboratorului central și al laboratoarelor zonale.

Pentru îndeplinirea acestor sarcini un rol important l-a avut, în cadrul programelor de pregătire profesională din Arhivele Statului, calificarea personalului și instruirile periodice ale acestuia, cu prilejul cercurilor profesionale.

În cadrul programului de microfilmare pe perioada 1986—1990, o atenție deosebită s-a acordat corelării acțiunii de microfilmare a documentelor cu cea de prelucrare chimică și de copiere în 2 exemplare a rololelor de microfilm.

Dacă în ceea ce privește respectarea indicilor cantitativi, pentru toate operațiunile fluxului tehnologic nu au existat probleme deosebite, sub aspectul calității rololelor de microfilm mai apar unele defecte puse în evidență de controlul tehnic de calitate. Unele din acestea provin din neatenția lucrătorilor care execută microfilmarea, din nerespectarea întocmai a instrucțiunilor tehnologice de microfilmare, copiere și prelucrare a microfilmelor.

Asigurarea calității optime a microfilmelor a dus la necesitatea stabilirii criteriilor de calitate, dintre care, unele au fost standardizate. Aceste criterii se referă la raportul de reducere a imaginii, la rezoluția filmului, la densitatea de înnegrire, contrast, claritate, lizibilitate, eventuale defecte ca: zgîrieturi, pete, rupturi, urme de substanțe de prelucrare, care ar afecta imaginea pe timpul păstrării sau în cazul reproducerii ulterioare.

Verificarea calității filmelor se efectuează altă cu ajutorul aparatelor de citit, microscopului și densitometrului, cit și prin analizele chimice de determinare a urmelor de tiosulfat rămase pe peliculă după dezvoltare.

Prezentăm mai jos principalele defecte ale microfilmelor negative și pozitive și cauzele care le produc, în scopul evitării lor pe viitor și al creșterii calității lucrărilor.

Defectele principale ale negativului și pozitivului

Aspect exterior (la control)	Cauza defectului
Negativul-pozitivul prezintă densitate de înnegrire mare (peste limita admisă), puțin contrastant.	<ul style="list-style-type: none"> — Supraexpunere la microfilmare (nerespectarea timpilor de expunere stabiliți). — Supraexpunere la copiere.
Negativul-pozitivul este transparent, densitate de înnegrire mică (sub limita admisă), cu detalii abia vizibile.	<ul style="list-style-type: none"> — Subexpunere la microfilmare (nerespectarea timpilor de expunere stabiliți). — Subexpunere (lumină insuficientă) la copiere.
Negativul-pozitivul are densitate de înnegrire mică, contrast slab, detalii vizibile.	<ul style="list-style-type: none"> — Durată de dezvoltare prea scurtă. — Subdezvoltare.
Negativul-pozitivul are densitate și contrast mult mărite, detaliile vizibile.	<ul style="list-style-type: none"> — Durata de dezvoltare prea mare. — Supradzvoltare. — Dacă efectul apare pe porțiuni, cauza este blocarea filmului în mașină.
Densitatea nu este uniformă la începutul și la sfârșitul rolei. Densitatea scade treptat.	<ul style="list-style-type: none"> — Stratul de emulsie, la începutul și la sfârșitul rolei nu este turnat uniform. — Creșterea sau scăderea treptată a temperaturii revelatorului în timpul mersului mașinii de dezvoltat. — Modificarea duratei de dezvoltare în mașină.
Densități diferite ale imaginilor în rolă, pe anumite porțiuni.	<ul style="list-style-type: none"> — Expunere neuniformă. — Nerespectarea timpilor de expunere (tensiune oscilantă a curentului pe rețea). — Aparatul nu a fost lăsat suficient să intre în regimul de funcționare. — Defecțiuni la aparat.
Imagine neclară.	<ul style="list-style-type: none"> — Încărcare greșită a filmului în casetă. — Film sărit de pe ghidajul casetei. — Claritatea nu a fost pusă la punct în timpul microfilmării. — S-a expus documentul în mișcare. — Cristalul presor nu a presat uniform. — În timpul copierii pozitivul și negativul nu sînt în contact perfect.
Imagine tăiată.	<ul style="list-style-type: none"> — Încadrarea greșită la microfilmare. — Aparat de copiat defect.
Imagine suprapusă.	<ul style="list-style-type: none"> — Defecțiune la aparatul de microfilmare, la tracțiunea filmului în casetă. — Nu s-a tras un cadru în gol la trecerea de la cadrul simplu la cel dublu (și invers). — Nu s-a curățat (cu acetonă) bine caseta aparatului de microfilmare.

1	2
Imagine voalată.	<ul style="list-style-type: none"> – Defecțiune la aparatul de microfilm (clapete defecte) sau la mașina de dezvoltat. – Operatorul nu a scos caseta din poziția de lucru, la staționare la aparatul de microfilm.
Rolă neexpusă.	<ul style="list-style-type: none"> – Defecțiune la aparatul de microfilm (nu s-au deschis clapetele). – Introducerea greșită a casetei în aparatul de microfilm.
Pete lăptoase pe peliculă.	<ul style="list-style-type: none"> – Pelicula nu este îndeajuns fixată. Se trece din nou prin baia de fixare și spălare. (Petele afectează imaginea pe timpul păstrării).
Pe stratul de emulsie se formează $\frac{1}{2}$ pete, urme de substanțe chimice.	<ul style="list-style-type: none"> – Pelicula nu a fost spălată suficient. Se trece din nou prin spălare.
Zgrieturi în stratul de emulsie.	<ul style="list-style-type: none"> – Defecțiuni la aparatul de microfilm (casetă); la aparatul de copiat sau la mașina de dezvoltat (casetă). Se verifică proveniența defectului și se înlătură. Se șterge caseta aparatului de microfilm cu acelonă pentru îndepărtarea urmelor de gelatină.
Amprente pe emulsie.	<ul style="list-style-type: none"> – Manipularea incorectă a filmului virgin la încărcarea în camera obscură.
Role fără sfârșit și capete de protecție.	<ul style="list-style-type: none"> – Se termină filmul în casetă. – Nu se respectă semnalul de sfârșit al filmului în casetă.

Realizarea programului de microfilmare implică perfecționarea și modernizarea continuă a tehnologiilor, creșterea răspunderii celui care execută operațiunile pe fluxul tehnologic, respectarea prevederilor Normei tehnice și a instrucțiunilor de lucru, întreținerea corespunzătoare a aparaturii și utilajelor, întărirea controlului și autocontrolului la rolele negative primare și copiile acestora, o mai eficientă colaborare cu furnizorul de peliculă și sectoarele de prelucrare, toate acestea ducând la executarea în cele mai bune condiții a microfilmelor și asigurarea unei calități superioare a acestora.

Botoșani – 550 de ani

Anul acesta municipiul Botoșani sărbătorește 550 de ani de la prima atestare documentară consemnată în Letopisețul lui Gr. Ureche: „în anii 6947 (1439) noiembrie 28, intrat-au în țară oaste tătarască, de au prădat și au ars pină la Botoșani și au ars și tirgul Botoșanii”.

Din cercetările unor istorici de prestigiu, reiese că tirgul Botoșanilor a existat ca atare chiar înainte înființării statului feudal independent al Moldovei. Însă, datorită situației sale și a satelor din jur care-i alcătuiau ocolul de apanaj al Doamnelor Moldovei, el apare menționat în documente mult mai târziu deoarece nu putea să constituie obiect de dănie, vânzare sau schimb ce ar fi impus emiterea actelor inerente în asemenea cazuri.

Documentele vorbesc că Ștefan cel Mare în trecerile sale de la Suceava spre Hirălău și Iași a făcut deseori popasuri la Botoșani, prilej cu care a dispus ridicarea bisericii Popăuți în anul 1496 iar alături de aceasta se presupune că ar fi existat și curtea domnească.

Aflat la intersecția unor mari drumuri comerciale care legau Apusul cu Răsăritul și Nordul cu Sudul Europei, tirgul Botoșanilor s-a dezvoltat continuu, ajungând să ocupe ca importanță economică, geografică și demografică, locul al treilea după București și Iași, pe întreaga perioadă a secolului al XIX-lea, respectiv pînă în anul 1870.

Catagrafia din 1832 arată că la Botoșani existau 63 de bresle și 49 de „fabrici” (manufacturi). Tot acolo este menționată o moară cu valțuri de mare capacitate, moară care avea să obțină cu făina expusă la expoziția de la Paris din 1899 marea medalie de aur.

În aceeași perioadă Botoșanii devin metropola comercială a Țării de sus, prilej cu care au luat ființă antrepozite și case de comerț care întrețineau legături de afaceri cu firme din Ungaria, Germania, Anglia, Belgia, Rusia, Franța, Italia etc.

Pe plan urbanistic a început să dispună de primele pavaie și de primele cișmele în anul 1828. Orașul este iluminat la început cu felinare cu luminări (1832), apoi cu lămpi de ulei (1845), iar din 1900 electric.

Pe tărîm cultural în 1832 s-au înființat primele școli publice, în 1859 ia ființă Liceul de băieți care primește mai târziu numele lui A. T. Laurian, iar în 1887 se înființează Liceul de fete. Pe lingă acestea au mai existat pensioane și școli particulare.

În anul 1914 edilii orașului au construit teatrul „Mihai Eminescu”.

Începînd cu anul 1867 iau ființă primele nuclee de organizare a muncitorilor, cum ar fi „Asociația lucrătorilor cărămidari din Botoșani” cu deviza „Toți pentru unul și unul pentru toți” și „Clubul muncitorilor” în anul 1891, care, începînd din luna martie 1892 își editează propriul ziar intitulat „Proletarul”. La Congresul de constituire al P.S.D.M.R. din 31 martie 1893, printre cei 54 de delegați s-a aflat și un delegat al Clubului muncitoresc din Botoșani.

În 1908 ia ființă „Sindicatul mixt al muncitorilor” care a trimis delegați la Congresul de refacere a partidului muncitoresc din 1910 și apoi la toate Congresele Partidului Social-Democrat.

Municipiul Botoșani așezat în partea de sud-vest a județului Botoșani are în prezent o suprafață de 892 km² și o populație de peste 130.000 locuitori.

Documentele au fost selectate de: Stela Gîosan, Ștefan Cervatiuc și Melentina Gorăș.

1

1439 (6947) noiembrie 28. Însemnare privind orașul Botoșani în *Letopisețul Țării Moldovei* de Grigore Ureche.

Scrie letopiseșul nostru că în anii 6947 noiembrie 28, intrat-au în țară oaste tătărăscă de au prădatu și au arsu plină la Botășani și au arsu și tirgul Botășanii.

Gr. Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, ed. II, București 1958, p. 83.

2

1555 (7063) mai 1 (27), Huși. Ispisoc prin care Alexandru Lăpușeanu v.v. întărește mănăstirii Moldovița satele Mitești și Sărăcinești pe Siret.

Alexandru v(oe)vod, din mila lui Dumnezeu, Domn Țării Moldovei. Precum bini am voit domnia mea, și am dat și am miluit al nostru sfântul lăcaș ot Moldovița, unde este hrumul Bunei Vestiri și unde este egumân rugătorul nostru Efrim egumân, unile sate anume Miteștii și Sărăcineștii pi Siret și cu mori în Siret di vreme ci am cumpărat domnia mea acela sat(c) de la turcul Sulgeri, drept una mie două sute de zloși tătărăști, pentru ca să le fie lor și de la noi și cu tot venitul. Drept aceea, altul să nu să amestece împotriva aciștiei cărți a noastră.

S-au scris în Huși în anul 7063 (1555) mai 27.

Faceți-le lor uric.

Copie (a) aceasta di pi ispisocul sârbesc prin tălmăcire s-au scos de mine di asămine, di pe matca ei. În Cernăuți, let 1787, octombrie 9.

Andrei Dașchevici

Această copie s-au scos din cuvint în cuvint asămine de pe copie (a) cea tălmăcită de pe sârbie.

Iordache paharnic.

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, VI/1, copie, hirtie.

3

1638 (7146) ianuarie 30, Iași. Carte domnească prin care Vasile Lupu v.v. întărește Dumitrei din Cordăreni, drept ocină, o parte din satul Cordăreni, ținutul Dorohoi.

† Иъ Каснаѣ воевода, божію мнлостію, господаръ земли молдавскон

Dat-am cartia domniei miale aceștii femei, anume Dumitra din Cordăreni, prea aceea ia să fie tare și puternică, cu cartia domniei miale, a ținea și a opri o parte din ocina din Cordăreni, partea Lupului, de acolo și o parte a Lupului din Băloșeni și alte părți ce va ave, pentru a patra parte din Zamostie ce i-au zălogit Lupul. Iar lui Lupul de i va păre cu strîmbul el să aibă a scotia aceea a patra parte din Zamostia și șă-și ție acele părți, ce mai sus scrie.

ТОЕ ПИШЕТ ГОСПОДСТВА МИ НИКА НЕ БУДЕТ.

САМ ГОСПОДИНЪ ВЕЛѢА.

У ПИС, ВЪ ЛѢТО ЭРМС ГЕНАРИЕ А

ИАНІАШ ВЕА ЛОГОФЕТ

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, XVIII/4, orig., hirtie (31 × 18) sigiliu aplicat.

4

1648 (7156) iunie 2, Suceava. Zapis prin care preoții de la mănăstirea Todireni, ținutul Botoșani, vind lui Toma Vornicul cel mare din Țara de Sus, satele Sirbi, Feredeani și Giurgești, ținutul Dorohoiului.

Adecă Popa Neculai, i popa Tofan, i popa Sălevestru, i popa Ghilasia, i popa Ioan, i Iftimie, i Iftodor, i Iosif, i Todosie și cu alți călugări tineri și bătrâni, cu tot soborul de la sfînta mănăstire, de la Todereani, scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru, cum noi, văzînd rămînd svînta mănăstire la atăta lipsă și sărăcie și pustiindu-i-să moșiile, satele și viile și morile și alte vinituri, toate, neavînd de ce ne apucă, ci, avînd noi trei săliști în ținutul Dorohoiului, pre apa Bașeului, care ocine și moșii am avut dăte de (c)țitorul nostru Toader Movilă, care moșii au avut dumnealui de cumpăratură din urice de la Ștefan Vodă, și de la Ilaș vodă, și de la Ștefan vodă feciorul lui Ștefan vodă celui bătrîn, anume Sirbii și Fărdeanii și Giurgeștii, neavînd noi nice un vinit de la acele săliști, ne-am sculat cu tot soborul

de la svinta mănăstire și ne-am tocmnit de buna voia noastră de nimene nevoiți, nice asupriți, ci pentru lipsa ce am avut am vindut acele trei săliște ce mai sus scriem, anume Sirbii și Fărdeanii și Giurgeștii dumisale Tomei vornicului celui mar(e) de Țara de Sus, drept patru sute de lei bătuți și drept două sute de matce aleasă, cite un leu stupul, și drept douăzeci de iape a făta, cite zece galbeni iapa, și drept poloboace de miar(e) și drept zece cote de postav bredeș., și dumnealui Toma vornicul mare de Țara de Sus, ne-au făcut plat(a) deplin de toate acestea, cite mai sus scriem intru minule noastre, și noi încă i-am făcut dumisale acest zapis de la noi, ca să-i fie dumisale, aceale trei sălești ce mai sus scriem drept cumpărătură și moșii în veaci, și după moartea noastră să nu mai aibă a să rădica cineva cu piră den călugări. Iară cine se va rădica, să fie treceat și procleat și afurisit și pentru mai mare credință ne-am iscălit și am pus și peceatea sventei mănăstiri, ca să-și facă dumnealui și dresă domnești și alt nime ca să nu aibă a se amesteca. Ne-au mai dat dumnealui, un armăsar cu iape biculuite, 50 lei și un cal, cinci care, drept 40 lei.

7156 <1648> iunie 2

Ч сѣчєвалъ, въ лѣтѣ зрѣнс юнѣ в

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, IV/1, orig., hirtie, 5 sigilii aplicate.

5

1700 (1708), Mălești. Zapis prin care Maria Milescu, serdăreasa. dă vărului ei Ion Abaza, vel paharnic, moșia Borzești din ținutul Dorohoi, pe apa Jijiei, cu mori și heleșteie.

Adică eu, Maric, giupănias(a) Milescului, ce au fost sârdac, fata lui Dumitrașco Nacul' ce au fost vel paharnic, scriu și mărtorisesc, cu această adevărat zapis al meu, cum eu, de nime silit(ă), nici asuprit(ă), și de a me(a) bunăvoie, am dat a me(a) dreaptă ocină și moșie o siliște întreagă, anume Borzești ce sînt la ținutul Dorohoiului, și pre apa Jijiei cu vad de moară în Jijia și cu heleșteu, tot vad de moară cu heleșteu în Iubăneasa, cu cîmp de țarină și de fineață, cu locuri de prisăci, cu tot locul, cu tot hotarul cit cuprinde acel hotar. Aceste săliști, ce-s mai sus scrise, am dat și am dăruit dumisale, vărului meu Ion Abaza vtorii paharnic și giupănesii dumisale și fiilor dumisale și nepoților, pe cine va alege dumnealui, ca să-i fie de la mine pomână pentru sufletul nostru și a(1) părinților noștri. Deci aceste săliști mi-au fost date mie de părinții mei zestre, ci mai sus scrie răposatul Dumitrașco Nacul, ce i-au fost schimbături de la Miron vel logofăt precum scrie zăpislul cel vechi. Deci, ca să-i fie danie și moșie, aceste(a) dumnealui și cuconilor și nepoților în veci (de) veci nime din fii mei sau din fetele mele să nu fie volnici a strica dania mea, cum n-are nimeni treabă cu zăstrea mea ce sînt de la părinții mei. Iar care s-ar amesteca, din neamul meu, a strica din aeste, unii ca acei să fie afurisiți și procleți, neierțați de domnul Dumnezeu și de Precista și de toți sfinții și de minia păcătoasă să fie neierțați. Și ca să aibă dumnealor a-ș face ispiso(a)ce domnești. Și la aceasta dinaintea mea s-au tîmplat dumnealui Dabija, ce-a fost vel paharnic, și dumnealui Ion Paladi, ce-a fost vel vistier, și Constandin Paladi, ce-a fost vtorii logofăt, și Constantin Zbera, biv vel logofăt și alți boieri care s-au iscălit mai gios. Și eu Isaie Nacul am scris zăpislul și am iscălit.

Ч мѣльщн, лѣт зси

[urmează semnături]

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, VI/2, copie.

6

1725 (1734) decembrie 23, Iași. Hrisov prin care Mihai Racoviță v.v. întărește lui Dumitru Gafenco uricariul, a treia parte din moșia Cordăreni, o parte din moșiile Sinăuți și Zamostea.

† Ив Мнѣхн Рѣковнцъ воевода, въ хѣно мнѣостѣю господар земан мнѣладарщн.

Adecă a venit înaintea(a) domnii meli și denaintea(a) tuturor boierilor noștri, a mari și a mici, sluga noastră Dumitrașco Gafenco uricariul, ficiorul lui Pătrașco de Costiceni, neapost lui Dumitru Gherman, și ne-a arătat o diat(ă) din vâlet 7175 (1667) april 4, de la moașea sa Dumitra, fata lui Gligori Cracalie, femeia lui Dumitru Gherman din Cordăreni, făcut denain-

te<a> preotului Vasile de Cordăreni și denainte<a> lui Ionașco Arburea și Ghiorghie Talpă și altor oameni buni, cum le-am văzut și încălțurii, scriind și mărturisind într-aceia diată, precum că au avut două feți, anume Anița pe cari o au ținut-o Coste de Lugești, și alta, Paraschiva ima lui Dumitrașco Gafenco uricariul, și ea cu limbă de moarte le-a împărțit moșiile cari unde va ținea, în cari diat<ă> scrie, c-a dat fetii sali Paraschivii, imei lui Dumitrașco Gafenco uricariul, den a trie parte de sat de Cordăreni, a patra parte, ce iaste în ținutul Dorohoiului și o parte din sat din Sănăuți, cât să va veni, ce iaste în ținutul Suceavii, cari pe ace parte de ocini ce iaste mai sus numit din Cordăreni, ne arată sluga noastră Dumitrașco Gafenco uricariul și un ispisoc de împărțal<ă> și de întăritură, de la răpăosatul Vasile vod<ă> din vâlet 7142, scriind cum a întărit moșului său lui Dumitru Gherman, pe această din a treia parte de Cordăreni, a patra parte, și din hălășteu, a patra parte și din moară ce ea este în mijlocul satului, și mai scrie într-acei ispisoc cum a mai întărit lui Dumitru Gherman, a patra parte din sat din Zamostie ce iaste în ținutul Cernăuților, cutul despre Văscăuți cari acestea ocini s-au vinit în parte lui Dumitru Gherman, și iarăși a venit înainte<a> noastră și innaintea boierilor noștri, a mari și a mici, și ne-a arătat 2 cărți de la domnie<a> mea, de multă pără ce-a avut cu Neculai Talpă comisul și cu cumnatile sali, Peana giupăneasa lui Ioniț<ă> Botez și Mari<a> Airimicii Botez, pentru o cancă cu mărgăritari și cu pontale de aur ce a fost a socrii lui Gafenco, giupăneasa lui Ștefan Rugin<ă>șetrar, și a fost tăgăduit-o Alexandra Botezoae și cu soru-sa Nastasi<a> Drăgoe, fiind eli nepoate de sor<ă> lui Ștefan Rugin<ă>, fetili Anii Tâlpoaie, pentru cari odor s-a tras pără aceasta încă din zilele răpăosatului Ducăi vod<ă> celui Bătrân, apoi și la răpăosatul Constantin Cantemir vodă, cum a rămas Gafenco uricariul, și zăpis de plată de la Pătrașco Botez, bărbatul Alexandrii, și cartea de rămas de la Cantemir vod<ă> și giurând Alexandra Botezoaia, a rămas platnică Nastasia Drăgoaia deci după toată gâlceava lor ce-au avut, acum s-a rupt giudecata înainte<a> domni meli, și cu giudeț drept a fost rămas să ție Gafenco, din trei părți de sat de Răpujiniț a trie parte, și pe aiurile iară așa părțile Nastasiei Drăgoaia, deci Talpă comis, și cu cumnatele sale, dacă au văzut că cură giudecata, ca să ție Gafenco în Răpujiniț, pe părțile Nastasiei ei s-au tocmit în de sinea denainte a giudecății și i-au dat ca să ție Gafenco a șesa parte de Cordăreni, parte din gios cu loc de hălășteu, între cari aceal hălășteu esti giământate drept de moșie a Tâlpeștilor, pe ace<a> șesa parte de Cordăreni, iară giământate esti de cumpărătura lui Vasilie Cupariul, de la Arburea, și s-a făcut între aceal hălășteu, din gios a lui Vasile Talpă cupariul, și rediuri cu locuri de prisăci, și cu tot vinitul, care această parte de ocini a fost a unchiului lor, a lui Vasilie cupariul, fratele Nastasiei, cari a fost sterp, și așa s-au așezat, precum nici Gafenco în Răpujiniț să nu se amestece, nici Tâlpeștii, cu Botezăștii, să nu se amestece în veci, la acea a șesa parte de sat de Cordăreni. Deci și domnia mea dacă am văzut întâi acea diată de cari am zăs mai sus, de la Dumitru Germăneasa, moașea lui Dumitrașco Gafenco, făcută dinainte a mulți preoți și boieri, așjderea și ispisoc de întăritură de la Vasilie vodă pe aceli părți de ocini de Cordăreni și din Zamostie, așjderea și cărți de pără și de rămas, și pe acea a șisa parte de Cordăreni, am crezut și i-am dat și i-am întărit și de la domni<a> mea, de mai sus numit, slugii noastre lui Dumitrașco Gafenco uricariul, pe toate pe aceli de mai sus zăsă părți, de ocină den a tria parte de sat de Cordăreni, a patra parte, și din hălășteu ce iasti în mijlocul satului a patra parte, și partea din Sănăuți cât să va alegea, și a patra parte de Zamostia, și iarăși a șesa parte de Cordăreni, parte din gios ce-i de la Tâlpești, cu loc de hălășteu întreg, și cu red, cu locuri de prisăci, și cu tot venitul din diresă ce-au avut, ca să-i fie lui și de la domni<a> mea drepte ocine și moșii și uric de la domnia me<a> cu tot hotarul și cu tot vinitul neclătit și nerușit stătătoriu în veci și nime altul să nu se amestece.

Прѣд сим аиствѣмъ господства мнѣ
 Ч ѡе, летъ зєлдъ дєкємвѣрѣ кг
 Трѣтѣго господства въ дєсѣтнєе лєтє
 Нєкѡдан сѣмъ Пѣинтѣе Шрикѡр ам scris

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, XVIII/15, orig., hîrtie (49 × 33), sigiliu timbrat.

7

1750 (1758) mai 10 <Iasi>. Carte domnească prin care Constantin Raco-viță v.v. întărește lui lordache, fiul lui Arhiep Lupu clucer, stăpînirea asupra moșiilor Buzeni și Zăicești, ținutul Hirău.

† Ивъ Константинъ Милана Геланъ Ръковницъ воевода Божію милостію, господарь Земли Молдавской. Dat-am carte(a) domniei mele, slugei noastre, lui Iordache, feciorul Lupului Arhip clucer, să fie volnic cu carte(a) domniei mele a stăpini a sale drepte moșii ce i-au rămas de la tată-său, anume Buziani și la Zăiceaști, în ținutul Hârlăului, după scrisoare(a) ce ne-a arătat de la unchiu-său Gavril Gherghel biv vel căpitan, din vâleatul acesta, 7258 mai în opt, întru care arată precum fiind cumnatu-său Lupul Arhip clucer cumpărător de la dumnealui Dumitrașco vel ban, la o deseatină împreună cu alți tovarăși, de la ținutul Cernăuților, mai în trecuții ani, a păgubit mulți bani și apucându-i ca să-i istovească paguba slujbei, a și mai dat dintr-aceia rămășiță șezind și la închisoare multă vreme și neputînd el să plătească, a plătit rămășița acelei pagube dumnealui Dumitrașco călmașul banul, puindu-le și soroc și pînă la sorocul lor a murit Lupul Arhip clucerul, deci la sorocul lor a trimis dumnealui banul aprod să <Im>plinească de la toți și aducînd aprodul pe ceilalți desetnici la Iași, i-au apucat și pentru parte(a) Lupului Arhip să o plătească fiind tovarăși și ei nu s-au apucat într-alt chip de plată, ci a arătat că are moșii, și să se vinză moșiile să plătească partea lui Arhip de pagubă.

Arătînd asupra lui 58 lei pol<ovină> și văzînd Gavril Gherghel căpitan că să năcăjesc tovarășii lui Arhip, nefiînd vinovați, și că vor să se prădească moșiile, a dat acei bani 58 lei și jumătate, de au plătit paguba desetinei parte(a) lui Arhip, s-au luat și răvaș pe banii de la vel ban, în care au iscălit și desetnicii, tovarășii lui Arhip, s-au dat și împlinială 5 lei, vâtafului de aprozi, și 2 lei ciubucele care s-au făcut peste tot 65 lei și jumătate, s-au mintuit acea rămășiță<ă>răscumpărînd moșiile, și le-au dat lui Iordache, nepotul său de sor<ă>, nerămăindu-i nemică de la tată-său, căci el l-a și sprijinit de cînd a murit maică-sa, ca de ar hi vrut, venit să-i fie de hrană lui pînă cînd ar fi și el harnic să-și agonisească.

Drept aceia pe scrisoare(a) unchiu-său, i s-a dat și de la domnia mea această carte, ca să aibă a stăpini moșiile aceste și cu tot venitul luîndu-l dijma din toate, pe obicei și alții să n-aibă treabă, într-un chip să nu fie, iară avînd cineva a răspunde să vie la divan.

Зачи Миланъ

Келъ логофетъ прочитъ

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, XIV/5, orig., hirtie (32×21), sigiliu aplicat.

8

1774 aprilie 2, <Iași>. Porunca Divanului Cnejeii Moldovei către vornicii de Botoșani pentru delimitarea hotarelor moșiei țirgului Botoșani de cele ale moșiei mănăstirii Popăuți.

De la boierii Divanului a Cnej<iei> Moldovei. Cătră dumnealor, vornicii de Botoșani, Constandin Crupenschi paharnic i Tănase Gosan paharnic și Mihalache Talpă biv vel căpitan. Poruncă : Să face știre dumneavoastră că aicia, la Divan, au dat jalbă o samă de târgoveți din Botoșani, cum că despre moșiia Popăuți, ce iaste a mănăstirii Sf. Nicolai din Botoșani, să impresoareă moșiia Botoșanilor, unde lăcuiesc ei, și de-a pururia să supără, făcînd mănăstirea călcare cu Popăuții și cerînd ca să îndrepte hotarele moșiilor. Iată, v-am rînduit <pe> dumneavoastră ca să cercetați, cu amănuntul, și după hotarnica ce are mănăstirea Sf. Nicolai să îndreptați hotarele între moșiia Popăuți și între moșiia Botoșani, ca s<ă> nu mai supere târgoveții și să dați și mărturie hotarnică, iscălită de dumneavoastră, la partea care s-a cădia, că de nu s-ar odihni vreo parte, să iasă și la divan.

[Urmează semnături]

4Фод априле в

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, II/12, orig.

9

1786 martie 15, Iași. Carte domnească prin care Alexandru Mavrocordat v.v. poruncește vornicilor de Botoșani să delimiteze hotarele moșiilor Costești și Vlădeni, ocolul Botoșani, proprietatea lui Șerban Canano biv vel stolnic.

† Ив Александръ Маврокордат, божію милостію, господарь земли молдавскон

Credincioș(i) boiarii domnii mele, dumnealui Nanu biv vel portar, și dumnealui Iordache Lazul biv vel paharnic, vornici de Botoșani, și Ioniță Ursoianu biv vtorii logofăt, sănătate. Se face știre că domnii mele ni-au jăluit dumnealui Șarban Canano biv vel stolnic, arătînd că la ocoul Botoșani are niște moșii, drepte ale domniei sale, cu scrisori, anume Costești și Vlădeni, care fiind nehotărâte s-ar fi impresurând de cătră împregiurași, și au cerut ca după scrisori(le) ce are să i să hotărăscă acele moșii și să stîlpască cu pietre hotară, împregiur dispărțitoare, de către moșiile altor răzăși și împregiurași, ca să și le poată stăpîni cu pace. Deci, scriem dumneavoastră, de nu veți putea mărghi nici unul din dumneavoastră, avînd alte trebi a ținutului, să rînduiți din mazilii acelui ținut pe care veți socoti a fi oameni de ispravă, vrednici și cu știință la hotărit, ca împreună cu Ioniță Ursoianu, vtorii logofăt, să margă la stare(a) acelor moșii, unde stringînd de față pe toți răzășii și alți împregiurași fieștecare cu scrisori ce vor ave(a) pe moșiile lor, după ce întii vor face cu amăruntul cercetarea scrisorilor ce vor fi la vechilul dumnealui stolnic, cum și la toți răzășii și împregiurașii de vor cunoaște că moșiile acele sînt drepte ale dumnealui stolnic, precum arată, apoi să facă cercetare, ca să afe cele drepte și adevărate margini a moșiilor acelora. Și măsurîndu-le în stînjene pe obicei, în lung și de-a curmeziș, pe la capete și peste mijloc, de nu va fi nici o pricină la mijloc, să le stîlpască cu pietre hotară împregiur și să de(a) dumnealui stolnicului mărturii hotarnice, cu arătare(a) stînjenilor în lung, pe la margini și în curmeziș, pe la amîndouă capetele și peste mijloc, cum și pietrele hotară pe la ce locuri le-au pus și cum au deosăbit moșiile stolnicului Canano de către moșiile altor împregiurași, în care mărturii, iscăliind rînduiții hotarnici, să iscălească și toți răzășii și alți împregiurași ce vor fi față la hotărit. Și apoi, cercetîndu-le dumneavoastră, de veț(i) cunoaște că acele mărturii sînt făcute cu dréptate, pe rînduială și cu primire a tuturor răzășilor, să le adeveriți și cu a le dumneavoastră iscălituri, ca pe urmă aducîndu-să aici și cercetîndu-le, de către dumnealor vel logofeții, de vor fi făcute cu dreptate și hotărîtură va fi bună, cu primire(a) tuturor răzășilor să se de(a) dumnealui, stolnicului Canano, și carte(a) domniei mele de stăpănit. Iar cînd la vre-una dintr-acele moșii, la hotărăt, va naște pricină și nu se vor odihni vre-unii din răzăși sau alți împregiurași, atunce la locul ce va naște pricina, pietre hotară să nu puie, ci făcînd hartă întocma(i) de stare(a) locului și mărturie, de toată curgire(a) pricinei pre larg să le iscăliți dîndu-le, la care parte să va căde(a). Să le puneț(i) și de soroc, amînduror părților, ca să vie la divan și de aice li să va da hotărîre, precum va fi drept. Aceasta scriem.

1786 martie 15

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, XI/2, hîrtie (31 × 21), pecete aplicată.

10

1802 septembrie 22, (Botoșani). Scrisoare prin care spătarul Callimachi comunică episcopiei bisericii Sf. Paraschiva din Botoșani unele date privind neachitarea unui bezmen de 16 ani. Se fac cunoscute și măsurile stabilite pentru organizarea școlii de „psaltichie” de pe lîngă biserica Sf. Dumitru din Botoșani.

Cucernică evlavie, părinte iconom. Iată luminat(a) carte mării sale, lui Vodă, poruncitoare cătră dumnealui vornic de Botoșani pentru pricina locului bisericii prepadoamna Paraschiva, ce iaste cu Ștefan Găibărucă o trimet la sfinția ta. Deci, împreună cu dumnealui Vasile Pisoschi vei merge la dumnealor vornici de Botoșani și vei sta de numaidect să-i de(a) sîrșit pricinii, acum prețaluindu-să binalile ce are pe acel loc și să-ți de(a) banii ce o ave(a), să fie pentru ca să rămîie bun schimbul ce s-au făcut cu dumnealui banul Costandin Miculescu și să scape și biserica din supărările sale după cuprindere(a) cărții g(os)pod, în carele pre largul să arată cuprinderea poruncei. Am scris și eu această carte păstrătoare, către dumnealor vornici de Botoșani, care veți da-o și aceasta fiind cu toat(ă) silința ca să dezrădăcinați a sa supărare. Iară cînd și cînd nu să va pute(a) ca să daț(i) sîrșit acum și s-a pune zi de soroc, mai curînd nu să poate decît la Sf. Dimitrie să să pue zi de soroc, căci eu acum merg la Hîrlău pentru hotărîtul unor moșii. Iară atunce(a) de ar voi vor veni și acei să ste(a) cu mini la divan, însă să mi se scri(e) mai toate cercetările ce veț(i) face acolo. Așijderea înștiințăm pe sființie(a) ta că am tocmit psalt, de aice(a), la biserica Ospenia, de acolo, pe ierodiacon carele iaste cu îndestul(ă) învățatură la psaltichie și tocmală am făcut îndatorîndu-l ca să cînte ș: la biserica, numai sărbătorile și duminicile toz' de peste an,

cum și în celelalte zile, cînd va pute<a>, și să-și paradosească la copii meșteșugul psaltichii în școala ce iaste făcut<ă> la Sf. Dimitrie. Deci, aceasta fiind pentru folosul și podoaba bisericilor de acolo, sfinția ta să îndemne și să facă ca s<ă> de<a> fieștecare biserică de acolo câte doi copii, din cei care vor ave<a> glas bun, ca s<ă> învețe meșteșugul cântărilor, în școală la numitul dascăl. Și fiind sâmbrie-sa nu s-au putut să fie mai gios decît 400 lei pe an, la care numai biserica Ospenia nu poate ca s<ă> răspundă, vor da și celelalte biserici, ce sînt supt epitropia me<a> câte 50 lei pe an agiutor spre plata lefii numitului dascăl, dîndu-i-să banii aceștia în mîna dumnealui, popa Ionaș, ca să-i de<a> la dascăl. Și celălalt cusur tot va lua de la biserica Ospenia. Deci, într-acest chip, pîndu-i-s<ă> la cale, nădăjduiesc că vor rămîne toți mulțămiiți, atît poporănii de la Ospenia, cît și opștea toată, pentru podoaba bisericilor lor. Și de nu va pute<a> ca s<ă> de<a> fieștecare biserică câte doi copii, măcar cite un copil să-i faci ca s<ă> de<a> la învățătură acestui dascăl. Și sînt a sfinției tale fiu sufleteșc.

1802 septembrie 22

[Urmează semnătura]

Documentul cuprinde la sfîrșit următoarea însemnare : „Să trimet și cărțile vechi ce mi le-ai trimis aice ca să stee la sfinția ta”.

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, VII/17, orig.

11

<1806>, <Botoșani>. Însemnările boierului Ion Lupășcu din Botoșan privind evenimentele poli tice interne și internaționale din anii 1788—1806 prețurile unor cereale și alimente, probleme de familie, avere, starea vremii ș.a.

La let 1765 august au venit un negustor din Moldova, Iordachi Panait, să strîngă porcii și m-am tocmit slugă și m-au trimis cu <un> om al lui și am strîns 800 mascuri, și văzîndu-mă om mai harnic m-au tocmit vătav și iarăș m-am întors în Vlașca și am strîns alte 750 mascuri și am plecat în Moldova cu acel stăpin și au dat Dumnezeu de-au dobîndit stăpinire și agonisînd, m-au pus tovarăș, și iarăș am mers singur, <am> strîns 3 turme mascuri și așa și din ani am fost tovarăș cu dinșii și am cîștigat mulți bani cu voința lui Dumnezeu. Iară la 1763 m-am însurat și după ce m-am însurat m-am despărțit, la let 1765 am pus tovarăș pe un Stoian Casapul și au fost tilhar :

550 au mîncat și au furat și l-au luat dracul ;

150 Iacob Armanul au mîncat, n-am luat nimică ;

570 Hriste cu frate-meu Niculae cu mîncat la armia muscăcească ;

383 pagubă de la moșia Vasileuții ce <au> mîncat doi frați <ai> mei Niculae și Vasile ;

8000 1600 galbini luat cu dobîndă de la Cuciuaranu și trimisă pe un Vasilică în Țara

Muscăcească și s-au prăpădit banii că au dat pe la unii, pe la alții, pe cai, și cii au ieșit rău, și s-au prăpădit soma ;

45000 lei, adică 300 gal<beni>, au dat la un leah potență, și s-au prăpădit banii ;

7500 lei aducă 1500 gal<beni> de la 170 cai s-au păgubit <la> Cernăuți cu Vasilică ;

190 Costandin Mariane au mîncat ;

156 Iacob tîlharul au mîncat ;

170 Stanciul vătavul au mîncat. Cele mai <a>mănușite nu le am scris că le mai țin mînte. Au fost aceste scrise să vadă și cine vor citi ce hal au dat peste mine și acel Cuciuaranul mi-au luat cirada de boi, herghelii de iepe, tamazlic de vaci și oi, și și-au împlinit banii lui adică 33169 lei și am rămas sărac.

La let 1789 octombrie, m-au prădat acel Cuciuaran după cum am arătat mai sus : de herghelii, ciradă boi, tamazlic vaci, oi și am rămas cu 8 boi, 6 vaci, 150 oi și fără chel-tuială în casă, un Dumnezeu știe și cu multă lipsă, am vîndut moșia la armeni pe 6 ani și am început cu vrena lui Dumnezeu a face vaci, oi, boi, stupi, și am dat milostivul Dumnezeu <de> am măritat pe Safta și am dat zestre de toate 100 oi, 10 vaci cu viței, 10 iepe cu armăsari, argenterii, scule, haine odoară și alte 1500 de lei, moșii și am măritat-o după Costandin Stroiici la let 1799 octombrie, și după măritatul Saftii dîndu-i zestre am rămas numai cu 6 boi, 4 vaci, 150 oi și cu multă lipsă și de haine și brană trupului, am tras lipsă, și iarăș, vrîn<d> Dumnezeu pînă astăzi, au dat milostivul domn și le-au sporit pînă astăzi,

135 vaci, boi, 250 oi, 60 stupi și alte cîte au dat Dumnezeu slavă lui Dumnezeu, și o morișcă pe Volovăț, și două mori pe Prut, mulțămim lui Dumnezeu.

La let 1806 septembrie 14.

1788 martie 9, duminică au intrat nemții în Eși și vodă au vrut să scape de păgîni și-au venit 600 arnauți a lui și au zis turcilor să nu fugă și au făcut tropos și au venit nemții și l-au prins cu voia lui cu toți arnauții și tot toți oamenii lui, anume pe Alexandru Ipsilant și 18 l-au gătit și l-au purces la Botoșeni, și 20 au venit la Suceava, și săzut-au 4 zile în săptămîna ce(a) mare lîngă paști. Și s-au grijit sufletul după lege și au purces în sîmbăta paștilor din Suceava la Cernăuți, cu toți oamenii lui și batmanul Grecul au fost cu dinsul și s-au dus în Cernăuți și din Cernăuți l-au dus în Viena adecă la Beci.

1788 iunie 19, s-au tras nemții înapoi de la Eși, și au fost mare frică și au fugit toți boierii și negustorii din Iași, cit s-au călcat om pe om și-(au) venit toți din Iași la Botoșeni, și au fost mare frică și au făcut multă pagubă în creștini.

1788 iunie 22, au intrat un sultan și cu tătari în Iași și n-au făcut nimic stricăciune și au fost multe răzvlătiri între norod, că nu știa de ce s-or apuca și mulți au sărăcit.

1788 iulie 9, au intrat vodă în scaun, anume Manoli-Vodă și cu trei-Pași cu turci și pusă boieri din oamini ce au găsit în Iași că boierii toți au fugit care încotro au putut și din fuga boierilor, s-au spart leșul. Și după ce s-au tras nemții la Stroiești, au dat o spaimă în norod cit nu s-u știut om cu om și au lăsat toț ce au avut și au fugit unii numai cu ce-au (a)vrut pe dinși, și multă pagu(bă) s-au făcut din pricina boierilor, c-am umblat cu fățării în trei părți unii țin(u)-să cu turcii, alții cu nemții, alții cu muscalii. Și s-au dovedit a lor rele fapte și s-au prins scrisorile lor și pe urmă n-au avut obraz nici la nemți, nici la muscalii nici la turci, și umbla(u) fugari și pribegi ca niște tilhari și din pricina lor mulți negustori s-au sărăcit.

La 1788 august 21, luni, au mers nemții la Iași și au avut bătălie și au bătut nemții pe turci, și au fugit turcii, și au intrat nemții în Iași, și au venit Elman gheeneral muscăcescu cu muscali la Iași, și s-au întors boierii și negustorii și norođul înapoi la Iași cu mare bucurie.

1788 septembrie 7, au închinat turcii Hotinul, văzînd mare strămoare din toate părți(le) și au ieșit Pașa cu douăsprezece agalari la prințul Coburg, zălog; pînă au venit poroncă de la împărat Iozifus Săcundus ce să facă cu turcii din Hotin, și i-au dat în urdia turcească și nu i-au prădat de nimică. Și au stăpînit nemții Hotinul și raioa toată, și s-au scoborit prințul cu o samă de o(a)ste la Roman și-au fugit turcii, și-au săzut de la let 1788 septembrie 27 pînă la let 1789 iulie 17, în luna mare fiind tricoși. Iară muscalii au iernat în Iași. Graf Reomentov. La let 1789 iulie 23, au mers gheenerari Suvorov cu puțină o(a)ste la Tecuți și au ieșit la Focșani și-au poroncit prințului să vie la Focșeni, și-au mers și s-au așazat în Țara Muntenască, un ceas de la Focșeni, șezînd acolo pînă la 1789 septembrie 2. Și au venit vezirul cu 40 mii de turci tot oaste aleasă cu tunuri de 16 cōțți de lungi și au venit patru Pași cu 50 mii, și Mavroieni cu 20 mii și s-au așazat în trei părți în pre(a)jma nemților. Și apropiindu-să străjile bătea pe nemți. Și cunoscînd nemții că n-or putea sta împotriva turcilor s-au sfătuit să fugă înapoi și au scris îndată la muscali la gheenerari Suvorov și îndată au purces cu 20 mii. Iară nemții au mers la Focșani, și s-au întilnit cu muscalii. Și Suvorov i-au întors înapoi, și au purces muscalii înnainte, și s-au dus to(a)tă no(a)pte iarăși în lagăr unde au fost, iară turci au prins de veste că nemții au fugit și n-au știut că muscalii au venit, și marți dimineața, au lovit turcii străjile nemțești, și fiind ceață mare nu să vedea. Și muscalii s-au ascuns de o parte și s-au întărit turcii foarte, foarte, cit s-au îngrozit nemții, atit iurîș le-au dat pînă la panganete și la tunuri. Dar prinț, Coburg face foarte mai frumoasă muzică, ca cînd nici i-ar băga samă, și i-au încongiurat pe nemți și vrînd să-i pue la mijloc am dat piste muscali, și îndată s-au făcut strigare mare, foarte. Și atunce și nemții au deschis care și au dat din tunuri foarte tare și s-au slobozit cătanele și toată călărime(a) din careu, și n-au putut turcii a rabda, și-au dat dos la un red unde șede vezirul cu tunuri gro(a)znice, într-o movilă, și impresurîndu-și frica n-au stătut; și vezirul au dat în turci cu cărtăce să steie la bătaie și tot nimic n-au isprăvit. Și au dat, și vezirul a fugit împreună cu turcii, și lîngă Rîmnic, au fost avut niște șanțuri găite cu tunuri foarte de nădejde, și n-au nimerit de frică la șanțuri și-au fugit lăsdînd toate a lor. Și-au găsit mult(ă) avere 3000 de care încărcate cu fel de fel de lucruri, 84 tunuri și mai pe scurt numai ce-au avut pe dinși și toată zahereoa, mult mult foarte. Și au ținut bătaia șase cea(su)ri și s-au găsit turci morți, șasă mii, și prinși șapte sute, ș-au fugit ca vai de ei. Și au făcut victorie mare și au împărțit toată averea turcească în două cu muscalii.

Mare și grea frică.

Vizirul n-au stătut la Dunărea, și au trecut îndată Dunărea, și făcînd cercetare a oștilor socotînd că jumătate au perit, numai s-au mirat. Și din nemți și din muscali, i-au întrebat vizirul : „Multă oaste au fost nemții și muscalii?” Și i-au spus drept : 30 mii au fost

nemții și douăzeci muscalii. Și nu i-au crezut și i-au întrebat pe alții și tot așa-au spus. Și mare ciudă și rușine i-au părut vizirului: Turcii 10000 mii și nemții 50 de mii, și îndată au tăiat 4 Pași și iarăși era zurlă în turci, că zice-să că au fost peste 200 mii de nemți; și au mers veste(a) la împăratul turcesc și au trimes pe un capegiu să mulțamească pe vizirul, și luind fermanul i-au tăiat capul vezirul(ui). Turcii în București tremură, Mavroieni nu știe ce face. Pașii de la București au scris la împăratul că Mavroieni au <a>giuns cu nemții și au zis că sint numai 30 mii de nem(ți), și nu sint muscali și, ei au fost peste 80 mii și l-au tăiat bucăți. Cu aceasta l-au mulțămit turcii pe Mavroieni pentru slujba lui cea bună.

1789 august 9. Marele Alexandru Ipsilant-vodă ce-au l-au luat nemții în Iași, l-au trimis ea să sadă la bună hodină, cu leafă bună la Brinn, loc frumos pină la pace. Dară, păcatul lui l-au pus, și-au scris cărți la Țarigrad, ce-ar fi scris nu să știe, și-au prins cărțile și l-au pus la pedeapsă în șpilbercă.

1793 august 25, joi la două ceasuri după amiază au perit razele soarelui și-au ținut acel semn 8 ceasuri și jumătate, semne pentru păcatele noastre; mărire Dumnezeu și pe pământ pace și-nre oameni bunăvoirea.

1794 februarie 7, s-au născut cu vrerea lui Dumnezeu Gheorghie ficior, și s-au botezat de Inachi Gavril, acesta ne-au fost copil, mai în urmă aceasta este moștenitor casii părintești. Să-l invrednicească Dumnezeu întru mulți ani cu sănătate a stăpini. La let 1806 octombrie, au știmbat turcii domni. La București era domn Ipsilant și au fugit în Ardeal la Brașov și de acolo au mers la Căminia la muscali. Au venit domn la București Suciu (Sutu) — vodă, și au șezut trei zile domn, și l-au scos muscalii și au pus iarăși pe Ipsilant ce-au fost întâi, fără voia turcului.

La let 1800 martie, au ridicat franțozii împărat pe Bunăparte om învățat și bun ostaș și au făcut război cu neamțul. La let 1803 au venit franțozii la Viena, și împăratul a fugit la Buda, și Bonăparte au venit la Viena, și-au intrat în cetate, și au luat multe milioane de lei și mul(te) lucruri împărătești din Viena, și s-au întors și s-au făcut împărat. Și s-au ridicat muscalii ajutori neamțului, și au făcut prusul vicleșug și pace pe ascuns, și au bătut franțozii pe muscali foarte rău, și s-au întors muscalii la Galiția, și franțozul au apăcat.

La let 1805 au stricat pace(a) cu prusul și au început bătaia la 1805 august și au bătut pe prus în trei rânduri și au luat Saxonia fiind curfiști și au luat Lipsca cu multe milioane de galbini și alte lucruri scu(m)pe și au intrat la Berlin și au luat a craiului rezidență. La let 1806 octombrie, franțuzul șade în Branderburg. Let 1800 au venit Moruz-vodă la Iași, domn bun, și au așzăt țara foarte bine. La let 1804 s-au apucat și au făcut curțile ce(le) vechi, foarte frumos și cu mare rinduială, și le-au stolnicit foarte fru(mo)s, și țara era mulțămită și la bună rinduială pusă. La let 1806 octombrie, i-au venit șlimbare fără veste și au părut rău la toți, de un domn bun că s-au șlimbat, și au venit Scarlat vodă Calmuș, și au șezut 28 ceasuri domn și nu l-au primit conzulu muscănesc și s-au dus înapoi cu mare rușine, și au pus muscalii iară pe Moruz și au fost mare revzeltire între turci.

La let 1805 aprilie 1, însămnec această curgere a timpului, cum au curs spre mare păgubire și sărăcie ce s-au tras oamenilor: la let 1804 august 14, au început a plo(u)a pină la noiembrie 18. După, ploaie au căzut zăpadă și n-au putut nimene să are și au ținut iarna pină la martie 24. La aprilie zi întâi, au nins omăt mare și s-au făcut scumpele mare la toate: carul de lemne 2 și 3 lei oca de pește pro(a)spăt, 45 păr(ale) oca de pește sărat, moron 60 păr(ale), oca de carne de vacă 10 păr(a)le, de oaie 11 și 12 păr(ale), curcanul 2 lei și trei lei, gisca 50 păr(ale), rața 20 păr(ale), claponul 1 leu, găina 20 par(ale).

La let 1805 septembrie 10, au nins zăpadă mare, trei zile au ținut și au dat vint cald și s-au topit deodată și s-au făcut poho mare, și au stricat mori și heleșteie și au fost o tină cit n-au putut oamenii să stringă de omăt păpușoiul, și s-au făcut scumpe toate: dimerlia de păpușoi par(ale), dimerlia de griu sâină 2 lei; oca de vin 12 par(ale), prsot, mai bun 14 și 16 păr(ale) oca.

Let 1806 noiembrie 19. Să să știe că s-au luat Hotinul de muscali: avind turcii rămăzan, într-o noapte au întins muscalii podorile peste Nistru, și fiind un șant fără apă inpregiurul celălții s-au vărit într-acel șant 40 de mii cazaci, însă pedestrima, și săzind acolo pin(ă) dimineața și deschizindu-să porțile dimineața a celălții, au tăbărit deodată(ă) toți și cum șede(au) turcii culcați fiind în pat, așa i-au apucat după cum dorme, și le lua armele și îi pune la calaur, și alți muscali arunca armățile turcești de pe taghile și pune tunurile cele muscălești. Și așa păr(ă) în trei ceasuri tot Hotinul au fost prins de muscal și păr(ă) la amiază au dat înnot, douăzeci mii de cazaci înnot, și mai virtos au fost cuprins, și, începind a ciuta surle, dobe, tunuri și steaguri de bătlăie scoțind. Și așa fiind 6 zile păr-și-au vindut turcii lucrurile lor și scoțind cară de prin sat i-au încercat și i-au trimes în gios. Așșdere mai virtos s-au

luat și cetățile Dunării : <I>smail, Brăila și altele. Iar zahereoa cea turcească, carile era cetatea Hotinului, au cărat-o muscalii în cea parte, peste Nistru.

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, P/XV/5, orig.

Ediții : Iorga N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, col. XXI, p. 53—60.

12

1820 iunie 10, Botoșani. Hotarnica și măsurătoarea moșii Tătărași proprietatea mănăstirii Popăuți, cu moșia tirgului Botoșani. Sînt menționate 14 hrisoave ale mănăstirii din perioada anilor 1748—1783.

După jaloaba ce au dat preasfințitul mitropolit Ieopolcos chir Inochentie preostul mănăstirii Sf. Nicolae în Botoșani asupra tîrgoveților de Botoșani din luna înata poronca prea înaltului nostru Domn Mihail Grigorie Suțu voievod, fiind rîncul ca să vin la starea Jocului și împreună cu dumnealui vel vornic Alexandru Calimah, și cu dumnealui vornicii de Botoșani, să intrăm în cercetare<a> pricinilor de păgubire și prigonirilor ce urmează între mănăstire și între lăcuitorii tirgului Botoșani. Și, puind înainte carte gospod a fericitului Domn Alexandru Constantin Moruzi voievod, din let 1803, întru care să hotărăște atit pentru tîrgoveți cit și pentru mănăstire în ce chip să urmeze întru toate, să puncul la cale cu o dreaptă cumpănire întru amîndouă părțile după cupînderea aceii cărți. Și fiindcă pe tîrgoveți i-am găsit foarte răzvrătiți întru socotința că moșia ce este înpregiurul tirgului ar fi a lor și alcătuiți întru pretenție de moșie, iar nu de loc de hrană, am cerut de la preosfinția sa, părintele Ieopolcos ca să dea o pliroforie de dreptățile ce ar fi avînd mănăstire<a>. Și din hrisoavele ce în număr de 14 mi-au arătat, acest fel am aflat curgîre pricinii adecă : la let 1726 Domnul Grigore Ghica voievod prin hrisovul său zice că Ștefan Bosie ce au fost cămăraș de izvoade, arătînd un hrisov de danie de la Ioan Nicolae voievod, în care să cupînde că, deslipînd moșia Tătărașii, de locul tirgului Botoșanii, ce era tot domnesc, giunătaate dintr-această moșie o dăruiesc aceștii mănăstirii ce atunci să afla bisărică de mir zidită de fericitul întru pomenire<a> Domnului Ștefan voievod cel bun, pe însuși moșia Tătărașii, iar giunătaate o au dăruit numitului Ștefan Bosie, pe care l-au și rînduit epitrop bisăricii, pe care danie întărinđ-o au rînduit și boieri hotarnici de cu despărțit prin sămne, hotară firești ce să află și astăzi moșia Tătărașii, de care locul gospod, dinpregiurul tirgului, întărinđ și hotarnica prin acest hrisov.

Apoi la let 1729, fericitul întru pomenirea domnului Costantin Mihail Cehan Racoviță voievod, prin hrisovul său arată că după ce luminata doamna Ana maica înălțimii sale, găsînd biserică, surpată, descoperită, puslie atit zidurile, au întocmit cit și acoperămînt, catapeteazmă și toate le-au făcut din nou, ineztrîndu-o și cu argintării alle lucrări bisericesti, au ridicat-o și înălțimea sa în mai înaltă stare puind-o în rîndul mănăstirilor, și ineztrînd-o cu moșia Tătărașii, sat întreg cu heleştu și cu mori. Pentru că au făcut schimbătură cu Ștefan Basie cămărașul, dîndu-i altă moșie, o bucată de loc din hotarul domnesc a tirgului Cotnari și făcînd, și obicei de mile din vamă și din alte rusumaturi a țării, și pe lingă alle mile domnești au mai miluit-o și cu toată dejma de pe tot hotarul tirgului Botoșani, ce era domnesc, ca oarecine ce ar lucra pe locul gospod, dejma să o dea la mănăstire, afară de hotarul Tătărașilor ce-î este dat cu loc cu tot.

Și după ce au așezat-o în rîndul mănăstirilor și au ineztrăat-o, au inchinat-o la Sf. Patriarhie a Antiohiei. Dar în urmă după doi ani la let 1761 septembrie 2 însuși acestaș domn trimețînd hotarnici de au hotărit tot locul gospod dinpregiurul tirgului și cuprînzînd într-un hotar și moșia Tătărașilor și mai cumpărînd și un heleştu ce ar fi fost pe apa Sicnii, aproape de tirgul Botoșanilor de la domnealui Ioan Cantacuzino vel cămăraș, după ce pomenesște toate hotarele însămne, în hrisovul ce dă mănăstirii și arată că le-au dat danie și miluire sf. mănăstirii, zice că dă și întărește după hotarnicile arătate ca să fie de la Domnie-sa drepte ocine și moșii, cu tot venitul și cu tot hotarul, adecă deopotrivă întărește stăpînirea mănăstirii pe locul dinpregiurul tirgului ce au fost domnesc, ca și pe moșia Tătărașii cu tot venitul și cu tot hotarul și cu loc cu tot. Căci de ar fi lăsat domnesc locul dinpregiurul tirgului după ce l-au cuprîns într-un hotar cu Tătărașii, trebuie să zică anume stăpînirea Tătărașilor într-un fel și celuialt loc într-alt chip. Iată dar că nu rămîne indoială că și Tătărașii și locul dinpregiurul tirgului, sînt de veci date danie cu loc, cu tot întreg hotarul ce să cuprînde din sămne în sămne, mănăstirii. Apoi la let 1762 noiembrie 1 Domnul Matei Ghica voievod, prin două hrisoave a domniei sale tot dintr-o zi făcute, întărește toate milele

și afierosările a domnului Constantin Racoviță voievod cu unul vrind să întărească testamentul mănăstirii, și închinarea la Sf. Patriarhie, cuprins de hrisovul cel dintîi a Domnului Racoviță întreg, și pentru aceea să pomenește și de dejmurile de pe locul dinpregiurul țîrgului dar nu să poate socoti că pentru că zice de dejmurile dinpregiurul țîrgului într-acest hrisev au lăsat acest loc, iarăși domnesc, sau a țîrgului, căci prin al doilea hrisev tot dintr-o zi cu acela, cuprinde iarăși la un loc într-un hotar și moșia Tătărășilor și locul dinpregiurul țîrgului, și întărește stăpînire(a) mănăstirii pe amîndouă deopotrivă ca pentru o moșie, numai zice afară de vatra țîrgului, și într-acest loc unde zice de vatra țîrgului s-a vederat și tocmît acest hrisev. Dar, pe cit să poate giudeca atît de noima de mai sus cit și negreața cernelii să înțîlege, fără îndoire că însăși scriitorul hrisevului greșind au tocmît atunci cînd s-au scris căci de s-ar socoti că au urmat vreun viclesg și că au fost zis afară din locul țîrgului sau alt cuvînt, nici noima nu lasă, dar nici loc altul nu mai rămîne necuprins în semnele hotară afară de vatra țîrgului. Apoi la let 7265 aprilie 16, Domnul Scarlat Ghica voievod, asămîne întărește testamentul mănăstirii și închinarea la Sf. Patriarhie, cu toate milele, fără însă a pomeni nimic pentru dejma de pe locul din pregiurul țîrgului. Și la let 7266 noiembrie 1, cu alt hrisev întărește în stăpînire(a) mănăstirii tot locul cu tot hotarul; fără a mai face osăbire între Tătărăși și între celelalt loc dinpregiurul țîrgului, ca pe o dreaptă moșie a mănăstirii. Apoi iarăși la 7267 ianuarie 8, Domnul Ioan Theodor voievod, și la let 7272 septembrie, Domnul Grigorie Ioan voievod, prin hriseavele ce dau, asămînte întăresc hrisevul de așezămint a mănăstirii și închinarea la Sf. Patriarhie cu toate milele numai de dijma de pe locul dinpregiurul țîrgului nimic nu mai pomenești căci îndestul s-au legiut prin trei hriseave de la luminații domni de mai înainte săpănire(a) mănăstirii pe tot locul dinpregiurul țîrgului împreunat cu Tătărășii ca pe o dreaptă moșie a mănăstirii și nici alt hrisev de întăritură pe moșie n-au trebuit a lua mănăstirea. După aceasta în domnia fericitului Domn Grigorie Alexandru Ghica voievod, născînd pricina între țîrgoveții locuitori în Botoșani și între mănăstirea Sf. Nicolae, pentru că să întemeiesă orașul și să înmulțisă norodul dintîrg, încît începuse a ieși cu locuința pe moșia Tătărășii, a mănăstirii și nu vor să dea adetul moșiei supt cuvînt că săd pe locul țîrgului. Și rînduindu-să hotarniciei boieri pe dumnealui vornic Manolache Dinache, ce era atunce jăcnicer și vornic de Botoșani și pe dumnealui banul Costandin Vîrnav și pe portarul Nanu iarăși vornic de Botoșani, au despărțit Tătărășii de țîrgul Botoșanilor. Și pomenitul domn prin hrisevul din 1776 octombrie 22, întărește acea hotăritură, însă măcar că în hrisev să zice că să disparte moșia Tătărășilor de către locul țîrgului, dar numai cu acest cuvînt nu să poate giudeca că au deosebit moșia din pregiurul țîrgului de către moșia Tătărășii, și că au dat-o țîrgoveților sau au oprit-o domnească; căci nu anerește daniile și hriseavele de mai înainte, și cu cuvîntul de locul țîrgului să înțîlege lăcuința țîrgului, iar nu moșia de pe afară, după cum din însuși lucrarea boierilor hotarnici să dovedește; care nu încep a despărți Tătărășii din capul hotarului ci numai din marginea țîrgului Botoșani, din muchea dealului merg și despart locul locuit a țîrgului de cătră Tătărăși. Și deși trec de la țîrg pînă în capul hotarului despre răsărit, dar și spun că să înpresura moșia de către înpregiurași și adecă capătul despre răsărit al Tătărășilor, îl despart pentru a îndrepta înpresurările despre înpregiurași; mijlocul Tătărășilor îl despart de către locuința țîrgului, pentru a nu înpresura țîrgoveții cu vatra țîrgului; iar capătul despre apus îl lasă nedespărțit, negreșit pentru că atît locul dinpregiurul țîrgului, cit și Tătărășii, era tot moșia mănăstirii și nu aveau trebuință a să despărți, neurmînd pricina de înpresurare. Precum și mai cu temei să dovedește din cartea gospod din let 1778 mai 19, a fericitului Domn Constantin Dimitrie Moruzi voievod, ce o dă de apărare egumenului mănăstirii, în care arată păgubirile ce pricinuie țîrgoveții mănăstirii, întînzîndu-se a punc boii de negoț pe locul dinpregiurul țîrgului în țaria lor. Și că arînd și cartea răpousatului Domn Grigorie Alexandru Ghica voievod, prin care să hotărăște ca nimene să nu îndrăznească a face călcare moșiei mănăstirii ce are înpregiurul vetei țîrgului, fără a să învoi cu egumenul mănăstirii. Asemîne și domnia sa de volnicia egumenului ca să-și apere moșia, poruncind și vornicilor de Botoșani, ca să înfrîneze pe acei obraznici țîrgoveți ce nu să vor supune cărții domniei sale. Iată dar că să dovedești că fericitul Domn Grigorie Alexandru Ghica voievod, n-au stricat daniile mănăstirii, ci mai vîrtos întărește stăpînirea mănăstirii pe locul dinpregiurul țîrgului. Și iarăși din hrisevul tot aceluiași domn Moruzi, din 1780 decembrie 14, care rînduind hotarniciei iarăși pe dumnealui vornicul Manolache Dimachi, fiind atunce stolnic și vornic de Botoșani, banul Costandin Vîrnav și medelnicer Iordache Canano pentru că iarăși să întind țîrgoveții cu locuința și despre celelalte părți pe moșia mănăstirii.

După poroncă au hotărit vatra țîrgului de către locul dinpregiurul țîrgului ce este moșie mănăstirii, care hotăritură întărindu-o fericitul domn cu acel hrisev din sămne în sămne, întărește stăpînirea mănăstirii pe toată moșia dinpregiurul vetei țîrgului întocmai după hotarni-

cile și hrisoavele luminaților domni de mai înainte, fără a deosebi Tătărașii de celelalte locuri, ci zicind mai virtos ca să fie sf. mănăstiri danie și miluire de la domnia sa.

Apoi la let 1783 ianuarie, Domnul Alexandru Constantin voievod cuprinde în hrisovul ce-l dă mănăstirii și hrisovul fericitului Domn Grigorie Alexandru Ghica voievod, cu care se despart Tătărașii de către vatra țirgului, și hrisovul Domnului Constantin Moruzi voievod, cu care se desparte iar celălalt loc dinpregiurul vetrei țirgului, cunoscându-le ca niște drepte afierosări a domnilor de mai înainte din drept loc domnesc deși întărește mănăstirii și moșia Tătărași întru întregimea hotarelor ei, și cealaltă moșie care este afară din vatra țirgului Botoșani, întru întregimea hotarelor ei cu tot locul și cu tot venitul în veci, în puterea căror hrisoave și-au stăpânit mănăstirea moșile. Iar la let 1796 septembrie 30, supărindu-se pevestosul mănăstirii, decătre țirgoveți cu răpire de finaț și de loc de hrană, în domnia preinaltului Domn Alexandru Ioan Calimah voievod, dind jalobă către stăpînire, i s-au dat carte gospod de apărare, atit pentru finaț ca nimene să nu îndrăznească a cosi fără a să invoi, și a să tocni cu mănăstirea, cit și pentru loc de arat, iarăși fără invoiala egumenului să nu are, și arind să-și dea adetul după ponturi; și apoi la let 1804 iulie 31, în domnia fericitului Domn Alexandru Constantin Moruzi voievod, carele au întărit iarăși prin hrisovul său stăpînirea mănăstirii întocmai după cuprinderea hrisovului din 1780, a fericitului părintelui înălțimii sale, giudecindu-să țirgoveții de Botoșani cu pevestosul mănăstirii Sf. Nicolae, preasfinția Anthim edesis în divanul domnesc, s-au sfîrșit toate pricinile dintre țirgoveți și dintre mănăstire, dindu-se hotărîre în ponturi, anume; adecă vii mai multe decit cite se află în vremea aceea înpregiurul țirgului să nu să mai adaugă și cite locuri în însuși anul acela s-au îngrădit pentru vii să se strice gardurile, care acest pont fiindcă să atingă de interesul a însuși unora din țirgoveți ce fără invoială mănăstirii cuprinsă] locul însuși țirgoveții. După ce s-au întors la casăle l-au primit a să urma, și încă vii și livezi din vremea aceea incoace s-au mai sporit înpregiurul țirgului, din care puține sînt făcute cu așăzare de bezmen, iar cele mai multe sînt cuprinse în silă și în putere, stăpînindu-le și pînă astăzi; cit și alt pont pentru lăcuiitorii satelor mănăstirii ce iarăși să hotărăște a nu li să mai sporî numărul, nu s-au păzit, ce mai virtos s-au înmulțit lăcuiitorii agiungînd în tuspătru satele pînă la număr de 260 gospodării. Și fiindcă aceste două ponturi din început nu s-au păzit, și acum prin luminata poroncă preinălțatului nostru domn, ni să poroncește; nici în pontul viilor nici în pontul sporirii lăcuiitorilor, strămutare să nu să facă. Iar celelalte ponturi ce într-această carte a domnului Moruzi să hotărască anume, nu pentru toate stările țirgoveților ci numai pentru acei ce sînt în cea mai slabă stare și săraci, să le punem în lucrare. Și după poronca preinălțatului nostru domn ispitindu-le a le pune în lucrare pe cit se poate, s-au ridicat planul a toată moșia cu meșteșug ingineresc și s-au măsurat locul slobod fălcește precit în gios să arată :

Socotiala piste tot a moșiei mănăstirii Sf. Nicolae, care loc măsurîndu-să fălcește, din apa Dresleucei pînă în drumul Furilor, cuprinde 4355 fălci 90 prăjini și să împarte cum mai gios să arată și precum se află astăzi stăpînîndu-să :

<i>fălci</i>	<i>prăjini</i>
231	46 vatra țirgului
275	48 mahalalile cu vile i sat Popăuți
58	75 vatrile la trei sate adică :

<i>fălci</i>	<i>prăjini</i>	
25	3	Răchițele
29		Cișmeaoa
4	72	Tlasc
58	75	

1651 20 *imașurile* adică

1543

5 a țirgului pînă în muchea despre răsărit a Sicnei, bez. vetricile țirgului a mahalalilor și a satelor, care socotîndu-se cite giuimate fălci de vită pășune, cu îndestulare trece peste numărul vitelor ce sînt a țirgului, nefiind nici pînă la 3000 vite

		71 a Popăușilor și a Cișmelii : aceste imașuri a satelor Răchișilor 24p.
	37	15 să cad să să mai sporească, fiind numărul lăcuiitorilor pân la 260
	<u>1651</u>	20
1002		
1002	42 țarinile adică :	
	fălci	prăjini
	140	12 a tirgoveșilor adică :
	fălci	prăjini
	23	8 în cracul despre Stăuceni
	<u>117</u>	4 peste Sina is amestecate cu Răchișile și cu Andrei morar
	<u>140</u>	<u>12</u>
61	15 Tinasc adică :	
	41	40 din dial de sat
	19	55 piste Teișoara
	<u>61</u>	<u>95</u>
263	77 Răchișile adică :	
	240	65 în mal deasupra Siencei, bez acea amestecată cu tirgoveșii *
	<u>23</u>	12 în deal la drumul Furilor
	<u>263</u>	<u>77</u>
416	77 Cișmeaoa și Popăuși adică :	
	291	62 în deal deasupra Siencei,
	25	15 în cracul Teișoarei,
	<u>100</u>	la drumul Furilor
	<u>416</u>	77 fac ca analogindu-se pe 180 gospodari, cam 2 galbeni, fălci de om nu le agiung încă 33 fălci
<u>882</u>	<u>21</u>	
3219	<u>71</u>	
120	21 stăpînescă cu 14 fălci din cracu Stăucenilor ce tirgoveșii zic că ar fi a mănăstirii sau a oamenilor mănăstirii și mănăstirea nu are nici o știință, și a rămas să să dovedească în urmă adică :	
	6	în cracu Teișoarei
	12	6 la drumul Furilor
	25	în deal deasupra Siencei
	13	la ocoale
	35	coasta de la ocoale
	8	în valea Armencei
	3	în dealul Siencei
	4	la prisaca lui Ceordic

14 15 în cracul despre Stăuceni însă are să mai cerceteze neavind
mănăstirea nici o știință de aceasta.

120 21

1002 42

1135 16 fânașurile cu haturi cu tot

4355 7

cum se împarte acest finaț :

54 9 preoții

12 2 diaconii

12 2 psalții

18 3 dascălii

780' 260 locuitorii ce se află în truspatru satele birnici și

876 seutelnici

259 16 a mănăstirii întru care s-au socotit și do vă îmașuri pe amîndouă coastele
Teișoarei și mai lipsind mănăstirii încă 96 fălci pînă la 355 fălci ce-i trebuie
pentru vitele cele de slujbă și cele de zestre adică ;

100 pentru 140 capete de pe zestrea mănăstirii ;

75 pentru 150 vite albe tamazlic, tij zestre ;

60 pentru 600 oi tij ;

80 pentru 80 de giug, adică 64 pentru 8 plug și 16 de dărvală ;

40 pentru 16 cai de grajd.

355

1135 16 Așa măsurîndu-să întru osăbire fieștecare loc alcătuiesc suma fălcilor peste
tot adică :

4355 7 toată suma împreună cu vetrile tirgului și a satelor

566 9 să scad, valra tirgului a mahalalilor și a truspatru satele.

3788 78 rămîne loc de hrană ce s-au găsit stăpînîndu-să într-acest chip adică :

fălci prăjini

1683 16 ce au tirgoveții îmaș și arătură,

1726 24 asămîne ce au satele toate îmaș, arătură și finaț.

379 37 ce are astăzi mănăstirea arătură și finaț, care analoghi-
săndu-să, pe tot locul de hrană ce este pe moșia mănăstirii,
abie are la zece fălci una pentru trebuința sa.

3788 78

Și fiindcă tirgoveții nu mai fac acum cerere pentru strîmtoare locului, ei s-au întors a
cere toată moșia întru a lor de veci stăpînire, rămîne pentru acest fel de pretenție să se
gîndească la cinstitul divan. Iar pentru îmașul tirgoveților, mie mi s-a pare a fi indestul pentru
suma vitelor ce au, dacă însă vor lipsi de pe îmașul tirgului vitele ce neguțătorii jidovi și alții,
făcînd velniță, în vite de le îngrășă la velniță, păsîndu-le ziua pe îmașul tirgului, căci pentru
îmaș ordinar, unde nu sînt vite de negoț, la cele mai multe locuri se socotesc trei vite la o
falce de îmaș, precum și însuși satele mănăstirii : Popăuți, Cișmeașa și Răchițele nu au mai
mult decît 108 fălci îmaș, care analoghîndu-să pe vite vin încă mai mult decît trei vite

la fâlcii și le adăune. Asemine, dar, și tirgoveților le va fi îndestul imășul de 1543 fâlcii, socotindu-să cite două vite de falce a tirgoveților și cite o vită de falce a trecătorilor ce vin pentru alișveriș, cu toate că nici este de unde să li să mai sporească de pe moșia mănăstirii, de vreme ce se dovedește că la 10 fâlcii, una abie rămâne pentru trebuința mănăstirii, unde i s-ar conveni a ave o a treia parte din toată moșia, măcar că tirgoveții mai cer și altă bucată de loc de pe moșia Mănăstirea Doamnei, aproape ca la 200 fâlcii, sub cuvint că și acea moșie este luată tot din locul tirgului și că ar fi avut-o imăș pînă la anul 1813. Iar de atunci de cînd au vindut mănăstirii Rusicon ace moșie li s-ar fi oprit ace bucată de loc, dar dacă ei voiesc aș lăți imășul, peste rînduială, să să invoiască cu ștăpînul acei moșii. Iar pentru acei ce-au prins locuri de case, i de grădini, sau de vii, pe moșia mănăstirii și cîți de acum înainte vor cuprinde, împregiurul tirgului, dreptatea o agiută pe mănăstire a cere de la tot o alcătuire în scris cu așazare de bezmăn și numărul stinjenilor ce-au cîuprins și cuprind și astăzi. Dar fiindcă tirgoveții întru nimic nu voesc a să alcătui cu mănăstirea, atit pentru aceasta cît și pentru altele drepturi legiuite pe obiceiul pămîntului, rămîne a face cerere de la stăpînire. Și mai virtos pentru cită parte de moșie să cuvine a oprit pentru mănăstire. Cît în ceea ce să află acum avînd nu se poate să rămie, ci chiar strămbătăîndu-o din dreptul său, să i se dei chiar o a cincea parte din tot cîmpul.

1802 iunie 10

Arh. St. Botoșani, colecția Documente, II/60, orig.

13

1832 mai 10, Botoșani. Tabel privînd sumele de bani ce se vor percepe din taxele impuse pe mărfurile care vor intra în oraș.

Tahmin de inchipuirea eraturilor după poroncă, de cătră Sfatul Orășnesc din Botoșani împreună cu obștia neguțătorilor, precum în gîos să arată :

1832 mai 10

Lei

- 45000 pentru 15 mii vedre holercă și rachiu ce ar intra pe an într-acest tirg cu tahmin, precum s-au putut afla aproape de adevăr
- 4000 pentru buțile și poloboacele cu vin ce intră în tirg, după tahminul ce au intrat și în anul trecut, socotite cite 4 lei de bute și 2 lei de poloboc.
- 1000 pe 2 mii vedre păcură, iarăș cu tahmin ce ar pute intra pe an într-acest tirg, cite 20 parale pe vadră.
- 6000 zečiuiala patentelor după însămănarea cînsituitului Departament Mînisterii Dinlăuntru.
- 3000 pentru intrarea trășurilor cu marfă de orice fel ce ar scoate bani din țară, după poronca cînsituitului Departament, ca să deie de la 2 lei pînă la 16 pe o trășură

Arh. St. Botoșani, fond Prinăria oraș, Botoșani, dosar 2/1832, f. 40, orig.].

14

1838 noiembrie 19, (Botoșani). Adresa imputernicitului Epitropiei mănăstirii Sf. Spiridon din Iași către epitropii spitalului ce urmează a se înființa la Botoșani, pentru a i se comunica stadul organizării spitalului respectiv.

Cătră cînsitiții dumnealor, boierii epitropi spitalului ce urmează a se înființa din averea răposatului comis Ioan Mavromati.

Supt iscălitul avînd înscărcinare din partea dumnealui boierului logofăt Iordache Catargiu, mădular Eptropiei mănăstirii Sfîntul Spiridon, a stăruî întru înființarea spitalului în acest oraș din averea răposatului comis Ioan Mavromati, privește că, deși după îndemnarea urmată în toamna aceasta cu o necruțată părgă, s-au fost pus în lucrare toate cele trebuincioasă întru înființarea unui asămînea folosători lucru, dar acum, pregătindu-să de atăta vreme, să pare stînjănită lucrarea așazării bolnavilor întrînsul. Așadar, cu dorință fiind a ști de poziția aceștii lucrări, în ce să mărginește, cu cinste fac dumneavoastră poflire ca să binevoiți a-mi împărtăși știința care este pîedeca ce au stavilisăt regularisărea pregătirii întru așzarea bolnavilor și la ce sfârșit păra acum să mărginește.

Iacovachi Leon

1838, noiembrie, 19

Arh. St. Botoșani, fond Primăria oraș. Botoșani, dosar 3/1838, f. 1, orig.

15

1848 aprilie 9, Iași. Adresa Ministerului de Interne către Visterie pentru a hotărî strămutarea unor locuitori din satul Zahoreni—Dabișoalei, ținutul Dorohoi, întrucît sînt „tulburători al liniștii din acel sat”.

Isprăvnicia Dorohoi, prin raportul din 5 a curgătoarei sub nr. 1608, înștiințează că între locuitorii satului Zahoreni—Dabișoalei din acel ținut, a descoperit pe trei, anume Simion Foca, Neculai Benicariu și Vasile Aivăncesei, de invitarea celorlalți spre scopos de strămutare și pribegire, pe la necunoscute locuri; și că pentru ferirea unor asemenea urmări, ce amenință pagubă atît proprietății cît și Visteriei, ridicîndu-i, i-ar ține sub arest ce Visteria ar încuviința mijlocirea adresată de ea, a-i strămuta la vreun sat din ținuturile de jos.

Mijlocînd și prin acest Departament a se da o asemenea încuviințare cît mai neîntziriat, pentru care cu cinstea căzută se poftește pe Visterie a pune la cale strămutările după a Isprăvnicii mijlocire, căreia să i se trimită știință la care anume sat s-au înscris cu dare, spre a se regularisi cu dinșii cele de cuvință, și a nu se ține sub închisoare tocmai acum în timpul de față.

Ministrul din lăuntru, Catargiu

Șef secție, (indescifrabîl)

Primit apr. 15. Nr. 2439

Secția a 2-a, Va da știința cerută.

Arh. St. Iași, Tr. 1352, op. 1535, dosar 221, f. 15, orig.

Ediții: *Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova*, D.G.A.S., București 1960, doc. 179, f. 173—174.

16

1850 ianuarie 21, Botoșani. Actul de naștere și botez al poetului Mihai Eminescu.

Registru pentru naștere și botez pe anul 1950

Nr. crt.	Data nașterii		Data botezului		Sexul		Numele care s-a dat pruncului la botez	Numele și pronumele, starea sau meseria părinților pruncului	poliția sau satul unde s-a născut pruncul	numele și pronumele nașului sau a nașii	iscăliturile : a preotului, a nașului și a părinților
	Ziua	luna	Ziua	luna	fiu	fiică					
3	15	ianuarie	21	ianuarie	fiu	—	MIHAIL	D. GHEORGHI IMINOVICI, căminar cu soția sa RALU, proprietari	În orașul Botoșani	D. VASILE IURAȘCU, stolnic	IOAN, ico nom ; VASILE IURAȘCU, stolnic am fost naș ; G. IMINOVICI, căminar RALUCA IMINOVICI căminăreasă.

Arh. St. Botoșani, colecția Registre de stare civilă Botoșani, dosar 81/1850, f. 2, orig.

17

1859 ianuarie 5, Botoșani. Telegrama alegătorilor din orașul Botoșani trimisă la Iași lui Al. I. Cuza cu ocazia alegerii sale ca domn al Moldovei

Între cele mai frumoase zile ce a putut avea prea iubită noastră patrie, istoria va trebui să cuprindă în sine cu litere de aur strălucita și de 5 ianuarie 1859, în care mult îndurătoarea providență a binevoit a îndeplini lipsa Prințului străin prin suirea Măriei Voastre pe tronul țării pe acel mărit tron, ce l-au împodobit respectabilii deputați cu însași adevăratele dorințe ale Românilor din Moldova.

Prin urmare, noi botoșănenii, în a glasului țării ne grăbim a felicita pe alesul oblaștitor, pe prea înaltul Domn Alexandru Ioan Cuza Voevod, căruia aducem, din mijlocul bucuriei obștești, deplină credință, adevărată dregoste și întreagă supunere.

Buzdugan Post. ; Post. C. Bobeică ; Leitenent I. Cocota ; Ion Caruz, Agă ; Gr. Holban ; Post. ; Cornet Mihail Rosetti ; Ioan Rosetti, Post. ; Ștefan Gheorghe, Agă ; Gheorghe Hermeziu ; Neculai Mișoglu ; Costache Frim Spatar ; Vasile Miclescu ; Costache Gregoriadi ; Neculai Sofian ; Căpitan Vasile Gherghel ; Toma Pisoschi, Post. ; Gheorghe Cocotă ; Teodor Matasar ; D. Soroceanu, Spatar ; Vasile Pisoski ; Ioan Frâncu ; Costache Mavrogheni ; Ioan Fătu ; Ioan Mătăsar ; Alecu Boldescu, Comis Costache Grecu.

Ediții : Dimitrie A. Sturza, „Acte și documente relative la istoria renascerei României” vol. III, p. 358.

Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Fălțiceni, 1926, p. 44.

18

1865 martie 17, Botoșani. Referatul secretarului Comitetului Permanent al Consiliului județean Botoșani privind demisia lui Mihai Eminescu din postul de (copist) la acest consiliu și confirmarea altui funcționar pe post.

Referat no. 38

Spre deplinirea rezoluțiunii puse pe demisiunea D-lui Mihai Eminovici, scriitor Consiliului de la care post s-a retras, avind dorința de a urma mai departe studiile, am onoare domnule presidente a vă prezenta pentru locul vacant pe d-lui Dimitrie Moțioc, și vă fac rugămintă să binevoți a-l confirma pînă la cea mai apropiată întrunire a consiliului.

secretar : C. Balăcean

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 15/1865, f. 2, orig.

Ediții : Gh. Ungureanu, *Eminescu în documente de familie*, București, 1977, p. 283, doc. 235.

19

1865 martie 30, Botoșani. Raport al Primăriei orașului Botoșani către Prefectura județului Botoșani privind situația teatrului din oraș.

Principatele Unite Române

Primăria urbi Botoșani

oficiul 1, no. 1526

Doamnule Prefect

Spre satisfacerea adresei d-voastră, sub no. 4148, subsemnatul are onoarea a vă relața că teatrul aci în oraș există, însă e proprietatea d-lui Petru Cristea care, pe lângă sala teatrului, are și încăperile și decorațiile cuvenite. Dar cit privește pentru darea acestui teatru în ar. tre-

prisă aceasta nu se poate face numai după prealabila înțelegere a Comitetului în mediat cu d. Petru Cristea, proprietarul teatrului, cu care numai trebuie a se contracta condițiile. Primiți d-le prefect osebita mea considerație.
 Primar Cananău

Secretarul consiliului
 Gheorghiu
 Șef birou : D. Popovici

Domnii sale domnul prefect de județ.
 Rezoluție : No. 5027, martie 30, Spre regulă.

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 341/1865, f. 3, orig.

20

1865 aprilie 30, Botoșani. Proces-verbal al Comisiei agricole județene privind numărul mașinilor agricole existente în plășile județului, felul lor și de unde sînt importate.

Prescript verbal
 1865 aprilie 30.

Conform jurnalului ce am încheiat subscrișii în ședința de la 30 martie trecut prin care am decis a ne aduna la cea dintîia ședință ce se va ține în luna corentă și a proceda cu cercetare asupra celor patru chestiuni cuprinse în circulara d-lui Ministru de Interne dir. statistică sub no. 5629 care chestiuni sînt cele următoare :

1. Cîte mașini agricole lucrătoare se află în acest județ pe Plăși.
2. Ce fel de mașini sînt acestea, adecă pentru care lucrare agricolă.
3. Din ce țară sînt aduse.
4. Ce putere de cai au. — completîndu-ne astăzi numai subscrișii ni s-a prezentat de către dl. secretar următoarele responsuri primite de pe la subprefecții de la :

Plasa Jijia

1. — În această plasă sînt 4 mașini;
2. — 2 mașini sînt de treierat, 1 de bătut păpușoi și 1 de măcinat.
3. — Sînt aduse mașinile toate din Engllitera;
4. — Cele două de treierat au putere de 8 cai și celelalte de cîte 4 cai.

Plasa Cosula

1. — În această plasă sînt 9 mașini;
2. — Sînt 4 de treierat, 2 de bătut popușoi, 1 de seterat și 2 de măcinat.
3. — Sînt aduse 6 din Franța, 1 din Austria și 2 din Engllitera;
4. — Cele din Franța au putere de cîte 4 cai, cele din Engllitera de cîte 6 cai și cea din Austria de 8 cai.

Plasa Miletin

Aceasta n-are nici o mașină.

Plasa Siret

1. — În această plasă sînt 3 mașini;
2. — Sînt două de treierat și vinturat și 1 de bătut popușoi;
3. — Cele de treierat și vinturat sînt aduse din Germania, iar cea de bătut popușoi din Franța;
4. — Toate au putere de cîte 8 cai.

Plasa Ștefănești

1. — În această plasă este numai o mașină;
2. — Mașina este de treierat;
3. — Adusă din Austria;
4. — Are putere de 4 cai.

Plasa Tirgului

1. — În această plasă sînt 4 mașini ;
2. — Sînt 3 de treierat și 1 de vîntuiat ;
3. — Sînt aduse 2 din Austria și 2 din Englitera ;
4. — Cele din Austria : una de treierat este lucrătoare nu numai cu cai și alta de vîntuiat cu minile de către oameni, iar cele din Englitera una are puterea de 4 cai și alta de 8 cai.

Subsemnații avînd în vedere că aceste relații date de subprefecți sînt adevărate, căci persoanele cunoscute de noi că au asemenea mașini sînt cele ce s-au arătat și de d-nii subprefecți.

Pe aceste considerente dar subscrișii, pe de o parte aprobă de bună înscirerea acestor mașini, iar pe de alta decid ca acest rezultat să se înainteze locului competent prin canalul prefecturii.

Prezident : s. s. indescifrabil
[urmează semnături]

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 181/1864, f. 68, orig.

21

1865 iunie 30, Botoșani. Statistica școlilor din județul Botoșani comparativă cu cea anterioară aplicării Legii instrucțiunii publice.

EXTRACT STATISTIC

de mișcarea școlilor în Județul Botoșani pe semestrul II la finea anului 1864/65.

La începutul semestrului acestuia la 1 martie se aflau : 14 școli. Astăzi sunt 45 (dintre care 33 satești).

Sporul deci a școlilor din județ pentru semestrul acesta este de 31 școli (29 satești și 2 urbane) înființate și organizate toate de Inspecțiunea școlară în lunile martie și aprilie.

La începutul semestrului acestuia la 1 martie se aflau învățînd în școlile județului 970 elevi (aproximativ cu un scăzămînt sau adaos neînsemnat) dintre care 672 în școlile urbane și 245 în școlile rurale. Astăzi școlile sînt frecventate de 1942 elevi dintre care 982 în școlile urbane și 960 în cele rurale.

Sporul deci a elevilor pentru semestrul acesta este de 1025 (237 în șc. urbane și 788 în șc. rurale).

Sumar

Semestrul I am avut în acest județ 14 școli cu 917 elevi.

Semestrul acesta al II^{lea} avem în județ 45 școli cu 1942 elevi.

Spor

31 (treizeci și una) școli și 1025 (una mie douăzeci și cinci) elevi.

I. V. Adrian

1865 iunie 30

Arh. St. Botoșani; fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 313/1865, f. 9, orig.

22

1865 decembrie 31, Botoșani. Adresa Prefecturii județului Botoșani către Primăria orașului Botoșani prin care se arată că a fost aprobată de Comitetul Permanent al prefecturii o subvenție de 6000 lei pentru a ajuta pe I. V. Adrian să înființeze o tipografie în oraș.

Principatele Unite Române

Comitetul Permanent al

Consiliul județean de

Botoșani

No. 1573

Domnule Primar !

În urma hirtiei ce a prezentat acestui Comitet domnul I. V. Adrian la 13 decembrie corent, subsemnatul are onoare a vă face cunoscut că :

În considerația dorinței ce arată de <a> înființa un stabiliment tipografic, dorință care nu poate decît a fi primită cu o dragă inimă de tot românul care iubește progresul și lumina în țara sa ;

În considerație că de dumneavoastră este și recunoscut, prin alocarea pentru acest scop prin bugetul ce ați format, a da o subvențiune de 6000 lei, subvențiune aprobată de Comitet în ședința de la 28 decembrie :

Pe asemenea considerente recunoaște de proprietar stabilimentului de tipografie pe domnul I. V. Adrian cu subvențiunea votată de dumneavoastră, despre care vi se face cunoscut spre știință.

Primiți, Domnule Primar, încredințarea osebitei mele considerațiuni.

Președinte : Buzdugan

P. secretar

A. Briull

Domniei sale domnul Primar al urbei Botoșani

Rezoluție : Se va aștepta aprobarea bugetului prezentat onor. Comitet spre a se vedea dacă dînsul a rămas definitiv. Iacovachi.

Arh. St. Botoșani, fond Primăria orașului Botoșani, dosar 5/1865 f. 2, orig.

23

1867 noiembrie 27, Botoșani. Actul de naștere al naturalistului Grigore Antipa.

Registrul stării civile pentru născuți

Grigore Antipa

Din anul una mie opt sute șazeci și șapte luna noiembrie în douăzeci și șapte, la două ore după amiază.

Act de naștere a d-lui Grigore Antipa de sex bărbătesc, de religie ortodoxă, născut alaltăieri în orașul Botoșani, la casa părinților săi din strada Harapului, fiu a d-lui Vasile Antipa în etate de patruzeci și doi ani, de profesie avocat, domiciliat în Botoșani și a d-nei Zinca, născută Neculau. După declarația făcută de tatăl care ne-a înfățișat copilul. Întil martur dl. Costachi Gh. Savinescu, în etate de douăzeci și șase, de profesie învățător, domiciliat în Botoșani, amic, al doilea martur dl. Dimitrie Goescu, în etate de treizeci ani, de profesie funcționar, domiciliat în Botoșani, care au subscris acest act după ce li s-a citit împreună cu noi și cu declarantile. Constatat după lege de noi Iacovachi George, delegatul primarului comunei Botoșani și oficiar stării civile.

V. Antipa, martori C. G. Savinescu, Goescu

Oficiar stării civile Gh. Iacovachi

No. 170

Arh. St. Botoșani, colecția Registre stare civilă, oraș Botoșani, reg. 381/1867, act. nr. 170, orig.

24

1868 februarie 2, Tirgul Ștefănești. Actul de naștere al pictorului Ștefan Luchian.

Registrul stării civile pentru născuți

Ștefan sîn Dimitrii Luchian

În anul una mie opt sute șazeci și opt, acum, două zile a lunei februarie, la cinci și jumătate ore înainte de amiază.

Act de naștere Ștefan sîn Dimitrii Luchian de sex bărbătesc, născut la intil a lunei februarie în comuna Tirgul Ștefănești la casa părinților săi, strada ulița Tirgul vitelor, no... *, acasă în com. Tirg Ștefănești, fiu al d-lui Dimitrii Luchian în vîrstă de ani patruzeci și doi, de profesie în funcțiune, cu rangul de maior în armata de grăniceri și al d-nei Lina Luchian, născută Chiricescu, în vîrstă de ani treizeci și șase, domiciliati în comuna Tirgul Ștefănești. După declarațiunea făcută de tatăl care ne-a prezentat copilul. Întilul martur dl. Misir Dimitri, în vîrstă de ani treizeci și unu, de profesie în funcție cu rangul de sublocotenent în armata

de grăniceri, domiciliat în comuna Tîrgul Ștefănești și al doilea martur dl. Vasili Neamțu în vîrstă de ani șazeci și doi, de profesiune comerciant, domiciliat în comuna Tîrgul Ștefănești, care au subscris acestui act după ce li s-a citit împreună cu noi și cu declaranții. Constatat după legi de noi Iconomul Neculai oficiarul și Primarul stării civile.

Declaratiile : maior Luchian

Marturi : I sublt. D. Misir

II Vasile Neamțu

Oficiarul stării civile : N. Iconomu

* Loc necompletat în text.

Arh. St. Botoșani, colecția Registre stare civilă, Tîrgul Ștefănești, registru 53/1868, act. nr. 3, orig.

25

1868 august 30, Botoșani. Ordin al Ministerului de Interne către Prefectura județului Botoșani privind aplicarea Legii exproprierii terenurilor în vederea construirii căii ferate Roman—Iasi—Suceava—Botoșani.

Ministerul de Interne

No. 14247

Domnule Prefect

D-nii comisari de expropriație : d. Costică N. Suțu și d. I. Lahovari, deplin imputerniciți din partea Companiei Căi Ferate Suceava, Iași, Roman și Botoșani, fiind a începe în curînd lucrarea de expropriație pe linia concedată, vă invit d-le Prefect să dați ordine precise atît d-lor subprefecți cit și d-lor primari respectivi a da tot ajutorul trebuincios numiților comisari spre a face toate lucrările privitoare, precum convocarea citației și altele prevăzute de legea de expropriație în timpul cerut de acea lege, fără a se zăbovi cituși de puțin peste limitele cerute de lege.

Construcția liniei în chestie spînzurînd mai cu seamă de la grabnica aplicare a legii de expropriație vă invit domnule Prefect a pune toată stăruința și zelul dv. spre a nu se zăbovi aplicarea legii din partea administrației, ci din contra să dați tot ajutorul dvs.

Primiți domnule Prefect asigurarea considerației mele.

Ministru : s.s. indescifrabil

Șef divizie : s.s. indescifrabil

D-lui Prefect Botoșani

Rezoluție : No. 3267, septembrie 20.

Se va comunica d-lui primar de urbea Botoșani spre a se conforma intrutotul.

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 143/1866, f. 10, orig.

26

1872 februarie 4, Botoșani. Actul de naștere al pictorului Cclav Băncilă

Registrul stării civile pentru născuți

No : 132

Grigori Octavi V. Gheorghiu Băncilă

Din anul una mie opt sute șaptezeci și doi în patru ale lunii februarie, orele zece înainte de amiază. Act de naștere a copilului Grigori Octavi V. Gheorghiu Băncilă sexul masculin, religia ortodoxă, născut alaltăieri în orașul Botoșani la casa părintească din strada Sf. Trei Erarhi No. 820 despărțirea întâia, fiu a d-ului Vasile Gheorghiu, etatea cincizeci ani, profesia birocrat și a d-nei Pulheria Gheorghiu, etatea treizeci și opt ani, ambii domiciliați în Botoșani. După declarația făcută de tatăl care ne-a înfățișat copilul. Intîiul martur dl. Costache Gheor-

ghiadi-etatea treizeci și opt ani, profesia birocrat, al doilea martor dl. Costache Neculin etatea douăzeci și unu ani, profesia birocrat, ambii domiciliați în Botoșani, amici, care au scris acest act după ce li s-a citit împreună cu noi și cu declarantile. Constatat după lege de noi Costachi Buzilă membrul Consiliului comunei Botoșani și oficier al stării civile.

N. George

Gheorghiaide,

C. Niculin

Oficier stării civile : C. Buzilă

Arh. St. Botoșani, colecția Registre stare civilă, oraș Botoșani, registru 446/1872, act. nr. 132, orig.

27

1877 octombrie 10, Botoșani. Raportul Școlii primare de fete din Botoșani către primărie, prin care se face cunoscut faptul că elevele acestei școli dau ca ofrandă soldaților români răniți, 3 kg scamă și 8 cămăși.

România

Directoarea Școlii primare de fete nr. 1
din urbea Botoșani

Nr. 12.

Domnule primar,

Elevele acestei școli inspirate de patriotism și de umanitate s-au grăbit și ele după slaba lor putere a face trei kg. scamă și punind mână de la mână au cumpărat plinză și au cusut opt cămăși pentru bravii noștri soldați răniți, rugându-mă a face a se înainta aceste obiecte soldaților răniți.

Îmi îndeplinesc această plăcută însărcinare înaintându-vă odată cu aceasta obiectele mai sus menționate spre a le înainta locului competent și rugându-vă a dispune publicarea acestei ofrande ca să mă pot achita în fața elevelor.

Primiți vă rog, domnule primar asigurarea prea osebitei mele considerațiuni.

O. Chernbach

Domniei sale primarul urbei Botoșani.

Rezoluție : nr. 5360, 11 octombrie 1877.

Aceste obiecte se vor trimite prefecturii spre a le înainta la destinație, cu opt cămăși și trei kg. scamă.

ss. indescifrabil

Arh. St. Botoșani, fond Primăria Botoșani, dosar 7/1877, f. 32, orig.

28

1877 octombrie 15, Botoșani. Extras din procesul-verbal al ședinței Consiliului județean Botoșani în care s-au discutat și s-au aprobat sumele pentru cumpărarea de arme și pentru înființarea de spitale ad-hoc pentru soldații răniți și bolnavi.

România

Consiliul General al județului Botoșani

Proces-verbal

Ședința 1 ordinară de la 15 octombrie 1877 se deschide la 12 ore din zi sub președinția provizorie a domnului Major Teodor Neculai vice-președintele sesiunilor precedente și în asistența domnului prefect Ilie Ciolac, comisar al guvernului ...

Domnul prefect dă lectură discursului următor : „... Domnilor consilieri, sesiunea aceasta are a fi una din cele mai laborioase care au putut fi vreodată.

Evenimentele ce se desfășoară cu ocazia rebelului în care s-a angajat țara reclamă, precum veți vedea din lucrările deja puse la ordine, creațiuni de spitale pentru soldații români răniți, echipament de arme Piabody, care s-au probat prin experiența că sunt cele mai bune și mai îndemnatice, și alte îmbunătățiri care tind la prosperarea județului.

Deocamdată, domnilor consilieri, după ce veți constitui biroul, conform legii, vă rog să dați preferință chestiunilor pentru spital și cumpărare de arme, căci, armata noastră fiind în acțiune, urgența este evidentă.

Sunteți informați, cred, din organelle de publicitate că juna noastră armată se luptă vitejește, în bătăliile urmate s-a distins în bravură într-un mod admirabil. Aceasta face să ne tresară inima de mulțumire, cu atât mai mult cu cât în șirurile ei, chiar copiii județului nostru au participat la câștigarea laurilor în victoriile reputeate pe cimpul de bătaie.

În urmare, sper că prin luminile dumneavoastră și animați de simțul de patrie ce vă caracterizează, chestiunile vor dobândi soluția cuvenită”.

...Se declară urgența în privința mijloacilor primite pentru înființarea de spitale necesare soldaților răniți și bolnavi, precum și pentru cumpărarea de arme.

.. Consiliul a decis a se recomanda chestiunea comisiei financiare care să se pronunțe de urgență. Se suspendă ședința pe 5 minute.

La redeschidere, domnul raportor Sava dă citire raportului acelei comisii, ale căreia concluziuni sînt de a se da suma de lei 4000 pentru cumpărarea de arme și 10.000 lei pentru înființarea de spitale ad-hoc necesare soldaților răniți și bolnavi; că de acord cu opinia emisă de comitet, aceste sume să se împrumute din fondul pensiunilor județului depuse la Casa de Consemnațiuni.

Ne urmînd vre-o obiecțiune, s-a pus la vot raportul și s-a aprobat în unanimitate de Consiliu...

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, dosar 5/1877, f. 4—5, orig.

29

1877 octombrie 30, Botoșani. Scrisoarea lui V. Elefterescu, tatăl sublocotenentului I. V. Elefterescu, către Prefectul județului Botoșani prin care cere lucrurile rămase de la fiul său, mort la asediul Plevnei.

Domnule Prefect,

Fiul meu I. V. Elefterescu, sublocotenent în Regimentul al 2-lea de artilerie, căzînd în lupta din fața Plevnei la 30 august, de la el a rămas echipamentul, bagaje și altele care după cum m-am informat s-ar fi regulat de către locurile competente a se trimite la familie. Pînă acum însă nu am primit nimic încă.

Vă rog domnule Prefect să binevoiți a mijloci ca să primesc lucrurile și cele ce a rămas pentru ca macar acestea avîndu-le pururia sub ochii mei să mă consoleze că am avut un bun fiu și care și-a jertfit viața în devotamentul ce a avut pentru salvarea scumpei noastre patrii.

Binevoiți vă rog domnule Prefect a primi devotamentul ce vă conserv.
V. Elefterescu

1877 octombrie 30

Domniei sale domnului Prefect al județului Botoșani.

Rezoluție: p. oct. 31 Se va face asemenea rugămînte D. Ministrului de Război.

ss. indescifrabil

Nr. 3712

Nr. 12128

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura Botoșani, dosar 9/1877, f. 104, orig.

30

1887 mai 27, Botoșani. Cererea unor cetățeni din Botoșani prin care solicită Comitetului Permanent al județului Botoșani acordarea unui ajutor poetului Mihai Eminescu, bolnav, aflat în Botoșani la sora lui, Henrietta.

Domnule Președinte,
Domnilor Consilieri;

Cetățeanul ilustru, bărbatul virtuos, poetul suav și neîmîtat Mihail Eminescu se află de cîteva săptămîni în orașul nostru în casa surorii sale D-ra Enrieta Eminescu. Multă lume, alcea cunoaște suferințele extreme de care e atînsă sora poetului și puțini s-au gîndit pînă la ce semn prezența neprețuitului oaspe, apasă din această cauză existența acestei ființe.

Lipsită aproape definitiv de libertatea pasului ea vede cu durere că-i e peste putință a proliga, spre ușurarea scumpului ei frate, toată îngrijirea de care l-ar înconjura, dacă pe lângă bogăția afecțiunilor ce o leagă de fratele său s-ar simți înălțată și de vigoarea sănătății. Închipuți-vă o soră devotată și iubitoare pironită pe niște picioare artificiale, cu răz de 10 zile și zece nopți înaintea unei figuri pierdute și mute, dinaintea unui frate ce refuză a minca, ce nu articulează o singură silabă și veți avea icoana sfișietoare a celor ce se petrec în casa bunei Dne Enrieta Eminescu.

Dacă această scenă ar cuprinde figura unui muncitor de rind și nu figura monumentală a unui bărbat care a depus o cunună pururea verde pe fruntea acestei ospitaliere țări, totuși societatea ar trebui să-i întindă o mină protectoare — un ajutor.

Botoșanii care după veacuri va veni cu certitudinea neconstestabilă să recupereze onoarea că satul Ipoleștii din apropierea orașului a dat naștere omului genial are azi datoria nemărginită de a păși în fața sa și cu lacrimile în ochi a-i zice : „Copil al nostru ! Product din singele acestor locuri, nu voim ca viitorul să arunce asupra-ne vălul rușinei și un oprobriu fără margină : ești fala noastră și nu te-om părăsi”.

Dar Dv. Domnule Președinte și D-lor Consilieri trebuie să mai știți că un consiliu medical compus din D-rii Ștefanovici, Hynek și Hajnal au fixat ieri 26 mai, c. conducerea imediată a pacientului la stabilimentul Breslauer din Viena.

Deci un ajutor tirziu va fi numai un pretext în ochii tuturor.

Amintindu-vă această sfințită datorie subsemnații ne întemeiem pe credința că ea nu este dorința noastră particulară, că această dorință este a orașului întreg și că Dv. crați în adăstarea unei asemenea propuneri pentru a o executa imediat.

Primiți vă rugăm, Dmnilor, asigurarea perfecteii noastre considerațiuni.
urmează peste 50 semnături 27 mai, 1887

Domnii sale

D-lui Prezidente al Comitetului Permanent din Botoșani.

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 16/1887, f. 1—2, orig.

Ediții : Ungureanu Gh., Eminescu în documente de familie, Buc. 1977, p. 424—425.

Botez C., Viața poetului Mihail Eminescu, în Omagiu lui Mihail Eminescu, Buc., 1909, p. 68—69.

31

1888, septembrie 8, Botoșani. Relatările ziarului botoșănean „Curierul Român”, privind răscoalele țărănești din județ și, în special, cea a țărănilor din comuna Dumbrăveni.

Cînd vorbeam, în n-rul nostru trecut, despre revolta de pe Siret și potolirea ei momentană ; și cînd ne exprimăm, cu acea ocazie, temerea inspirată de însăși gura autorităților, că retragerea poate fi numai simulată și că semne de noi tulburări, mult mai întinse și mai periculoase, se reivesc prin alte localități megieșe, din nefericire nu ne-am înșelat. Astăzi avem a înregistra fapte noi, mult mai grave și mai dureroase. În adevăr, cu trei zile în urmă, vineri, simbălă și duminică, la 2, 3 și 4 Septembrie, satul Dumbrăveni a fost teatrul unor tulburări neasemănate mai serioase de cît cea din ziua de 30 August, avînd, astădată, ralierea și complicitatea și-a altor cinci—șase dimprejur.

Iată, pe scurt și cu totul obiectiv, după informațiuni particulare pozitive și după date oficiale chiar, istoricul acestei triste și de mii de ori regretabile mișcări :

Încă de joi, 1 septembrie, grupe de țărani de prin satele megieșe începuseră a se aduna, rînduri—rînduri, la Dumbrăveni, punîndu-se pe sfaturi și pe băute pînă a doua zi, vineri, dimineața, cînd un număr de 800 pînă la 1000 locuitori, străbătînd în curtea proprietății, ridicară plugurile și porniră la cîmp cu ele, spre a-și împărți pămînturile.

Subprefectul plășii, venînd la fața locului, începu a parlamenta cu locuitorii răsvrățiți ; dar, văzînd că treaba se îngroașă peste măsură, el aviză în cele din urmă prefectura și parchetul, cerînd ajutor armat, numărul de 60 dorobanți, aflați la fața locului, ne mai fiind deajuns pentru restabilirea ordinii.

Cu trenul de vineri, 2 sept., seara, prefectul județului, însoțit de procuror și jud. de instrucție, sosiră la fața locului, dînd ordine deocamdată, a se închide circumele și avizînd comandamentul diviziei din Botoșani să trimeată imediat un ajutor de 500 soldați, între care 150 artileristi, și care și porni pe dată la fața locului, sub însăși comanda d-lui colonel Macca, comandantul regim. 16 de dorobanți.

A doua zi, simbătă, capul județului și parchetul, împreună cu colonelul, începură o scrioasă parlamentare cu răsvrățiții, ai căror conducători erau niște rezerviști, și îndeosebi un sergent-major Ponici, dar toată parlamentarea devenea infructuoasă. Mai multe sute de oameni înconjurîndu-i, cerură ca prefectul să iscălească un ordin pentru împărțirea pămînturilor, căci — ziceau ei —, așa li s-a făgăduit aceasta de mai înainte ! Prefectul le răspunse, că d-sa poate să iscălească, dar nu crede că iscălitura d-sale în această împrejurare ar avea vre-o putere. Atunci unii din trînșii începură a vocifera, că, dacă nu va fi bună iscălitura prefectului, n-are decît să le dea moșiile d-sale, căci are trei. Și încă multe alte asemenea incidente curioase !

La sosirea armatei, dorobanții au fost întîmpinați cu țărushi și cu ciomege, la care s-a răspuns cu paturile puștelor, iar artileria a fost bravată cu — huideo !

În fine, toate încercările pașnice și legale, de-a potoli spiritele ațîțate și a restabili ordinea adînc tulburată, devenind infructuoase și desnădăjduite, se ordonară două șarje de artilerie, care puseră pe goană mulțimea, rupîndu-se gardurile și porțile sub sărăturile și izbîrile ei.

Apoi se procedă la confiscarea și vîrsarea vaselor de rachiu de pe la circume, debitanții nerespectînd ordinul de a-și închide provizoriu localurile.

Astfel se termină această parte principală a rebeliunii, și, din fericire, nu avem a înregistra și-a deplînge — din toate aceste conflicte și goană, în care dealtmînterea s-ar fi auzit, se zice, și oarecare descărcături de arme din rîndurile răsculaților — nici un incident singeros. Cîteva leziuni și contuziuni, mai mult ori mai puțin grave, — și atîta tot.

Partea a doua începe de duminică, cu investigațiunile și arestările, punîndu-se mina pe vre-o 150 locuitori și descoperîndu-se, printre instrumentele provocatoare la răscoală, niște scrieri socialiste, între care un număr din urmă al ziarului „Muncitorul” din Iași, cu un articol din cele mai agitatoare...

„Curierul Român”, anul III (1888) nr. 42.

32

1889 august 21 Botoșani. Situația școlilor de băieți din orașul Botoșani cu data înființării (1832—1865) și personalul didactic actual al acestora, întocmită cu prilejul construirii de noi localuri.

Astăzi 21 august anul mîntuirii 1889, punîndu-se piatra fundamentală a acestei clădiri destinată pentru localul școlii primare de băieți N° 3 din orașul Botoșani, însemnăm următoarele date mai principale relative la înființarea școlilor primare de băieți existente în această comună :

1) Școala de băieți N° 1 s-a înființat la anul 1832 director fiind Anton Velini, apoi Corlățanu, V. Paulini etc.

Astăzi se află director D. I. Bălășescu institutor clasa a IV-a, iar ceilalți institutori sunt :

Dl V. Tighiliu pentru clasa a I-a

diaconul C. Cernescu pentru clasa a I-a divizionară

preotul C. Nănejde pentru clasa a II-a

Dl C. Gallin pentru clasa a III-a.

2) Școala de băieți N° 2 s-a înființat la anul 1864 fiind director Dl C. Gallin

Astăzi se află director Dl D. G. Stanislav institutor clasa a IV-a, iar institutorii celorlalte clase sunt : Dl I. Condrea pentru clasa a I-a, Dl Tăzlăuanu pentru clasa a II-a, Dl T. Tăzlăuanu pentru clasa a III-a.

3) Școala N° 3 de băieți s-a înființat la anul 1865 fiind director diaconul Petru Tanasiade, la 1872 a trecut sub direcțiunea Dⁿⁱ G. Teodorescu, astăzi se află director Dl G. Petrescu, institutor clasa a I-a, iar institutorii celorlalte clase sunt : preotul P. Tanasiade pentru clasa a II-a, Dl V. C. Nădejde pentru clasa a III-a, Dl. G. Teodorescu pentru clasa a IV-a.

Revizor al școlilor primare din județul Botoșani este astăzi dl V. C. Nădejde.

Primar : A. Enacovici, Secretar : G. I. Vrinceanu, șef birou D. Godinescu n° 5598 aug. 21/1889.

Arh. St. Botoșani, fond Primăria oraș Botoșani, dosar 42/1889, f. 30, orig.

33

1889 august 21, Botoșani. Situația școlilor de fete din orașul Botoșani, cu data înființării (1860—1885), și personalul didactic actual al acestora, întocmită cu prilejul construirii de noi localuri.

Astăzi 21 august anul mîntuirii 1889 pînăndu-se piatra fundamentală a acestei clădiri destinată pentru localul școlii primare de fete n° 2 din orașul Botoșani însemnăm următoarele date mai principale relative la înființarea școlilor de fete existente în această comună :

1) Școala de fete N° 1 la al căruia local s-a pus piatra fundamentală în ziua de 31 iulie 1889, s-a înființat la anul 1860 sub direcțiunea d^{nei} Otilia Vilner actuală d^{na} Chernbach, instituitoarea clasei a IV-a.

Celelalte institutoare sunt :

d^{ra} Ecaterina Elefterescu pentru clasa a I-a

d^{ra} Vochița Enacovici pentru clasa a II-a

d^{ra} Ecaterina Pillat pentru clasa a III-a.

2) Școala de fete N° 2 s-a înființat la anul 1869 sub direcțiunea d^{nei} Vochița Sinescu astăzi d^{na} Enacovici, la 1872 a trecut sub direcțiunea actualei directoare d^{na} Zenovia Săvinescu, instituitoarea clasei a IV-a.

Celelalte institutoare sunt :

d^{na} Profira Gallin pentru clasa a I-a

d^{na} Maria Glurgea pentru clasa a II-a

d^{na} Elena Popovici pentru clasa a III-a.

3) Școala de fete N° 3 s-a înființat la anul 1885 sub direcțiunea actualei directoare d^{na} Cleopatra Ionițiu, instituitoarea clasei a II-a.

Celelalte institutoare sunt :

d^{ra} Paraschița Vasiliu pentru clasa a I-a

d^{ra} Elena Samson pentru clasa a II-a

Revizor al școlilor primare din județul Botoșani astăzi este Dl V. C. Nădejde.

Primar : A. Enacovici

Secretar : G. I. Vrinceanu,
șef birou : D. Godinescu

N° 5597

Botoșani în 21 august 1889.

Arh. St. Botoșani, fond Primăria oraș. Botoșani, dosar 42/1889, f. 28, orig. ...

34

1906, Botoșani. Extrase din „Darea de seamă asupra stării economice a județelor Botoșani, Dorohoi, Suceava „întocmită de Circumscripția a IX-a, Botoșani, a Camerei de Comerț și Industrie Botoșani, Tipografia „Reînvierea”, 1906.

I. AGRICULTURA

TABELA RECAPITULATIVĂ
Întinderea culturilor și valoarea lor în 1905

Felul. culturilor	JUDEȚUL BOTOȘANI Suprafața Jud. 314800 h-are			
	Întinderea cultivată în hectare		Total întinderii cultiv. hectare	Valoarea producți- unei. lei
	Marii agricultori	Micii agricult.		
Cerealele	65021	56141	121162	17104000
Oleaginoase și Textile	1133	277	1410	275630
Leguminoase și Tubercule	1394	1286	2680	1141000
Plante industriale	1617	231	1848	1052000
Grădinării, Bostănării	26	469	495	502900
Bostani, dintre porumb				
Fînețe artificiale	3216	1011	4227	778000
Fînețe naturale	10901	6940	17841	2490000
Viile și Livezile de Pomi	274	608	882	507000
Totaluri	83582	66963	150545	23850500

Pag. 85

35

1907 martie 4, Botoșani. raportul Prefectului județului Botoșani prin care se face cunoscut Ministerului de Interne că între răsculații din Botoșani și armată au fost schimburi de focuri, soldate cu 6 oameni uciși și mai mulți răniți.

Notă.

D-lui Ministru de Interne
Botoșani.

Am onoare de a vă raporta că orașul Botoșani a fost astăzi toată ziua în cea mai mare stare de revoltă. Puțina armată de care dispunem a fost de nenumărate ori constrinsă să se retragă înaintea revoltaților armați. Focuri s-au dat, mai mulți soldați au fost răniți împreună cu d-l maior Boureanu, comandantul Batalionul 8 Vinători. Armata a fost silită să tragă focuri. Șase oameni a fost uciși, mai mulți răniți. În județ locuitorii a devastat orașelul Bucecea, nu s-a întâmplat nici un omor. În comuna Ratoșu Apostol, comuna Mihălaşeni, s-a devastat casa arendașului. În restul județului a fost liniște.

Prefect,

Văvescu

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, dosar 135/1907, f. 105, orig.

36

1907 mai 23, Botoșani. Ciorna adresei Prefecturii județului Botoșani către Filiala Iași a Societății de Cruce Roșie prin care se înaintează tabelul țaranilor din județ împușcați în timpul răscoalei, cu specificarea ajutoarelor de care au nevoie familiile rămase în urma lor.

Dos. răscoalelor.

No. 4660

1907 mai 23

D-nei Președinte a Societății Crucea Roșie a Doamnelor din România, Filiala Iași.

În referire la adresa Domniei voastre din 15 april a.c., am onoare a vă înainta tabloul de victimele rămase în urma răscoalelor ce a avut loc în martie trecut.

Tablou

de numele și pronumele victimelor rămase de pe urma răscoalelor care au avut loc în județul Botoșani luna martie a.c.

Nr. crt.	Numele și pronumele morților căzuți în timpul răscoalelor	Numele și pronumele soției mortului care are nevoie de ajutor	Nr. copiilor rămași	Domiciliul		Specificarea ajutorului de care au nevoie
				Satul	Comuna	
1	L-tru Corduneanu	Profira D. Corduneanu	3	Dorobanți	Nieșeni	Una vacă și 3 merțe
2	C-che Popoviei	Soltana C. Popovici	2	"	"	" " 3 "
3	Leon Horceag	Maria L. Horceag	--	"	"	" " 2 "
4	Ioan C. Mateiuc	Pachița I. C. Mateiuc	5	Costești	"	" " 3 "
5	D-tru Tanăsoaie	Catinca D. Tanăsoaie	6	"	"	" " 4 "
6	Iordache Crețu	Maria Iord. Crețu	5	Cișmeaua	"	" " 3 "
7	C-che Petrea	Elena C. Petrea	5	"	"	" " 3 "
8	D-tru Ionel Fatian	Aristica D. I. Fatian	3	Mănăstireni	Unțeni	" " 3 "

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar nr. 142/1907, f. 113—114, orig.

37

1912 martie 11, Botoșani. Extrase din cronica la concertul susținut la Botoșani de George Enescu în 6 martie 1912, publicată de muzicologul Christian Ciomac, în gazeta botoșeneană „Libertatea”.

CONCERTUL GEORGE ENESCU

N-a fost o sărbătoare mai mare în Botoșani ca cea de la șase Martie. Cei care l-au auzit în dese rânduri pe Enescu, prietenii lui chiar, n-au putut să prevadă perfecțiunea la care a ajuns interpretarea, mai mult decît sublimă, a maestrului.

Astăzi Enescu nu mai este acel virtuos, care învinge toate greutățile tehnice ale vioarei, acel virtuos care-și pune inima generoasă în serviciul interpretației; astăzi maestrul Enescu se ridică peste toate aceste remarcabile însușiri pentru a adăoga și pe cea a unei priceperi, a unei concepțiuni superioare de artă. O bucată de muzică interpretată de Enescu, n-are numai farmecul unei clarități impecabile a unei nuanțări admirabile, al unui sentiment de o distincție excepțională, ci ca este transformată, revoluționată și apoi redată în așa fel, că și gîndul cel mai ascuns din inima autorului își găsește expresiunea distinctă și simțită. Pentru a fi înțeles, să încerc să fac o comparație.

Dacă am asemăna senzațiunea muzicală cu o senzațiune estetică vizuală, așa de ex : senzațiunea ce o simțim cînd admirăm o floare.

Ei bine, pe cînd un altul căutînd să exteriorizeze și să definească ceea ce simțeste, ne-ar arăta frumusețea culorilor, varietatea formelor, suavitatea parfumului, Enescu ar reuși să ne facă să simțim pe lingă toate acestea și vrăja viciei acelei flori, ne-ar face să simțim și impereptibilul proces al sevei ce o hrănește.

Așa de exemplu, a cîntat ca supliment un preludiu de Pugnani.

Începutul acestui preludiu nu este decît niște octave foarte simple, în note de un sfert de ton, care ori și cit de mult ne-am sili să scoatem altceva n-am reuși.

Enescu reușește cu toate aceste să insinueze o întregă melodie ce se simte printru rînduri, accentuînd diferite note în chip aproape straniu.

Sau mai ușor s-a putut remarcă aceasta în cunoscuta HUMORESQUE a lui Dworjack, unde printr-o savanță și ingenioasă schimbare de arcuș reușește să scoată niște efecte admirabile. În rezumat deci aș putea afirma că ceea ce este excepțional la Enescu, nu este nici sentimentul ce-l pune, nici tehnica ce o are ci desăvîrșita pricepere a operei ce interpretează.

În nici un moment el nu cîntă, ci explică.....

Lumea cea mai de seamă din oraș a făcut adevărate ovațiuni; sala arhiplină. Elevii de la liceu au fost la înălțimea sentimentelor de grațitudine a cetățenilor, făcînd o manifestație de dragoste artistului, deschîndu-i caii de la cupeaua și purtîndu-l în triumf pînă la locuința d-lui Em. Manca.....

Ca încheiere sînt autorizat de către George Enescu a face cunoscut următoarele : scopul acestui concert este de a strînge un fond de 20—25 de mii lei, din a cărui venit de 1000 lei în plus și cu subvenția de 1000 lei anual acordată de Ministerul Instrucțiunii Publice, să se formeze un premiu anual de compoziție, în valoare de 2000 lei, la care să ia parte toți scriitorii de muzică români.

Bucurile prezentate vor fi examinate de un juriu care va decerna premiul. Juriul va fi compus din 6 persoane între care vor figura : Enescu, Fuchs, Castaldi, Dimitrescu, Dinicu și probabil directorul Conservatorului din București. Acest juriu este prevăzută prin statutele premiului și nici un membru al juriului nu va avea dreptul să se prezinte pentru acordarea de premiu. Deci nici un ban nu va intra în punga inițiatorului acestui generos act. Ceva mai mult, cheltuielile necesitate la concerte le suportă Enescu, fără a se atinge cu o lescăie de rețetele ce le fac concerte date. Pînă acum s-a strîns frumoasa sumă de 22 mii lei, iar Botoșanii contribuînd cu peste două mii lei.

Onoare lui !

Christian Ciomac.

38

(1912 aprilie), Botoșani. Apel-manifest prin care Comitetul Sindicatului Mixt al Muncitorilor din Botoșani cheamă pe toți muncitorii botoșăneni să participe la întrunirile publice organizate în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.

Sindicatul Mixt al Muncitorilor din Botoșani

Cetățeni și frați muncitori,

Știi cu toții, și n-ar trebui să vi se mai spue durerile pe care le suferiți, chinurile în care vă zbateți, viața mizerabilă în care trăiți, mizeria neagră și înspăimântătoare ce îndurați, sunteți jefuiți și exploatați de produsul muncii voastre, pentru care voi duceți lipsă de multe ori până și de hrana zilnică, sunteți bătuți, injurați, calomniati, ponegriți și prigoniți, apoi epitate fel de fel, destul să scapi un cuvânt că apoi îți găsești imediat nod în papură și îndată ești arestat când tu, muncitorule, vrei să pui cuvântul în serviciul adevărului.

Și toate acestea tu le știi, le vezi, le pipăi, le suferi și le simțești, nu trebuie să îți mai spue nimeni. Însă eu ce vreau să-ți spun sunt altele :

Ascultă frate muncitor ! Toate acestea suferințe trebuie înlăturate, vedeți aci e totul, și toate depinde de voi, căci în mâna voastră este toată puterea. Uniți-vă și atunci isbânda e din partea voastră. Priviți în jurul vostru, cugetați și vedeți, cine a făcut, clădit și depus muncă la toate aceste mari palate în care trântorii să răsfățează ? Ei ! nu. Cine a zugrăvit toate acestea palate și făurit toate podoabele și frumusețele. Ei ! nu, nu, ei sunt neputincoși și leneși.

Voi ați făurit toate, sunteți la dispoziția lor atât voi cât și fiicele și surorile voastre, voi le munciți și le făuriți averi și ei vă pradă de produsul muncii voastre, ei se resfață în lux și cele mai mari podoabe și voi în sărăcie și în mizerie vă zvârcoliți de la leagăn și până la mormânt.

Priviți cum fiicce și surorile voastre sunt prada poftelor lor nesețioase !

Și cum mai puteți suporta toate acestea ? Oare nu sunteți voi măhniți și indignați de toate acestea nedreptăți ? O... Durerea e foarte mare, o simțiți până în adâncul sufletului vostru ! Dar lășitatea v-a făcut să vă deprindeți cu această durere care vă trimite în mormânt pe vecie ! La vrâsta cea mai frumoasă a vieții.

Dar dacă te nemulțumește toate acestea, starea de astăzi, legile ipocrite și dăunătoare cum e legea organizării Meserilor, dările (birurile) prea mari, viața tralul prea scump, chirile însuportabile, apoi concurența e vârful piramidelor acestor rele. Și pentru toate acestea, ca să punem capăt acestei stări deplorabile în care ne aflăm, trebuie ca în această zi să sărbătorim ziua de 1 Mai, Sărbătoarea muncii când tot ce e muncitor din lumea întreagă își face statistica suferințelor și o serbează ca pe o zi sfântă.

Veniți deci cu toții la

MARI ÎNTRUNIRI PUBLICE

Ce se vor ținea duminică 22 și luni 23 aprilie, ora 9 dimineață, în Sala Meseriașilor unde va lua cuvântul și un orator din Capitală.

Arh. St. Botoșani, colecții Documente, pachetul XVII/59, orig.

39

1920 mai 26, Botoșani. Extras din raportul Poliției orașului Botoșani către Prefectură privind prezența socialiștilor în timpul alegerilor deputaților pentru Camera și Senat.

Poliția orașului Botoșani
Serviciul Administrativ
nr. 10727
1920 mai 26.

Domule Prefect,

Avem onoarea a raporta că și astăzi operațiunile votărei decurg în cea mai perfectă liniște, accentuându-se acelaș curent politic raportat eri... S-a observat agenți socialiști, făcând

propagandă și discutînd, în grupuri chiar în fața localului de vot (ex : Judecătoria Urbană) ceea ce e strict oprit prin lege, iar armata nu îi împiedică de loc...

Polițai,
Giosanu

Șef serv. siguranței,
Comisar M. Boldescu.

D-sale, d-lui prefect <al> jud. Botoșani.

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar 20/1920, f. 15.

40

1936 s: *Umbrie—octombrie, Botoșani*. Extras din „Darea de seamă cu privire la starea de spirit a populației din circumscripția Chesturii de poliție Botoșani în cursul lunii septembrie 1936”, înaintată de șeful Biroului Poliției de Siguranță Botoșani către Prefectura Botoșani.

[...],Elementele de stînga sînt supravegheate de noi pentru activitate clandestină, activitate care se remarcă mai mult în rîndurile tinerilor... , însă din lipsă de fonduri suficiente pentru informații nu s-a putut descoperi pînă în prezent cine anume sînt delegații Regionalei Iași cari le-ar da instrucțiuni verbale.

Arh. St. Botoșani, fond Prefectura jud. Botoșani, dosar nr. 99/1936, f. 66, orig.

41

1945 martie 25, Botoșani. Extras din articolul „Totul pentru front, totul pentru victorie” publicat în ziarul de luptă antifascistă „Clopotul” privind contribuția muncitorilor botoșăneni la susținerea frontului antihitlerist.

„...Muncitorimea își face datoria.

Muncitorii din Botoșani au răspuns cu entuziasm la chemarea Confederației Muncii de a-și mărl efortările pentru a ajuta pe luptătorii de pe front.

În fruntea acțiunii stau muncitorii de la Fabrica de spirt „Abramovici” care au contribuit îndată, după posibilitățile lor, la fondul destinat ostașilor.

Inițiativa aparține celei de Partidului Comunist al Sindicatului Alimentar... Numai în două zile lucrătorii au strîns suma de 300000 lei. Celelalte sindicate au început și ele acțiunea și după calcule aproximative Sindicatul Unite din Botoșani vor putea contribui în cadrul campaniei „Totul pentru front” cu peste un milion lei”.

„Clopotul”, 25 martie 1945.

42

1946 august 23, Botoșani. Extras din articolul „Realități ce trebuise cunoscute” în care se relatează activitatea de refacere economică a județului Botoșani după război cu mijloace proprii și cu ajutorul primit din partea guvernului democrat dr. P. Groza.

...Realizările efective nu pot fi dezmințite prin vorbe goale după cum nici realitatea nu poate fi denaturată decît în fața celor lipsiți de perspective...

Știți oare că, din totalul de 43481 gospodării agricole cît existau în județul nostru înainte de aplicarea reformei agrare, 25543 aveau o suprafață de 0—1,24 ha. și 9581 cu o suprafață între 1,25—3 ha., iar după definitivarea reformei agrare nu vor mai exista gospodării sub 1,50 ha, în schimb vom avea 35124 gospodării cu o suprafață de 1,50 pînă la 3 ha.? Știți oare că în județul nostru 166 familii stăpîneau suprafața de 39952 ha. iar astăzi, după aplicarea reformei agrare, 25543 familii își trag existența din cele 25568 ha. expropriate...

În primăvara anului 1945 guvernul Groza, cu toate greutățile de transport și a situației de război, a trimis în județul nostru pentru înșămînțări : 866334 kg. ovăz, 297484 kg. orz, 99302 kg. borceag, 22715 kg. harpagie, etc.

Pentru ajutorarea lumii I.O.V.R. și săraci, Prefectura județului Botoșani a primit 5, 1/2 milioane lei.

Liceul „Laurian” din localitate, atît de mult distrus din cauza războiului, a putut să fie refăcut prin ajutoarele date de guvern. Reparațiunile, în afară de materialul didactic, se evaluează azi la circa 50 milioane lei... Ministerul Informațiilor a înzestrat circa 30 biblioteci ale căminelor culturale din județul nostru cu circa 1500 cărți. Ne-am mărginit a arăta numai cîteva din ajutoarele acordate de guvern orașului și județului Botoșani...

Acei care judecă cu capul și sînt de bună credință vor vedea că guvernul a făcut sforțări uriașe pentru ajutorarea județului nostru.

Realizările din trecut constituie o cheazășie că guvernul este bine intenționat și că va realiza promisiunile făcute prin platforma program a B.P.D.-ului”.

„Clopotul”, 23 august 1946.

ACHIZIȚII NOI

Direcția Arhivelor Centrale

An de an zestrea documentară a Arhivelor Statului s-a îmbogățit printr-o necontenită colaborare între comisia de achiziții a Direcției Arhivelor Centrale și diferite persoane deținătoare de documente, animate de convingeri profunde cu privire la rolul documentelor într-un depozit public.

Achizițiile anului 1988, prin complexitatea și valoarea lor aduc un plus de informații necesare cercetării științifice. Astfel, ofertele Popilean Gheorghe conțin documente ce aduc noi informații cu caracter economic, social, politic din diferite perioade istorice și zone ale țării. O parte din ele, copii în limba latină, se referă la comitatul Maramureș. O diplomă din 1398 acorda comitelui Drag stăpînirea asupra a opt moșii din Maramureș. Spre exemplu, un act din 1563 întărea dreptul cetățenilor din localitățile Săpinița, Sărăsău, Bălaia, Vlad, de a-și paște turmele de oi și porci pe pășuni alpine. Din aceeași categorie de documente fac parte diplomele de întărire, de stăpîniri de moșii sau de alte bunuri date bisericii Sf. Nicolae Mărturisitorul din cetatea Visk (în anii 1481 și 1503), vicecomitelui comitatului Maramureș, Ștefan, fiul lui Nicolae Tordai de Sighet (1625), diploma de înobilare dată de Mihail Apafi, principele Transilvaniei, lui George Gergelly, secretar al cancelariei princiare, și fraților lui (1675), precum și lista îndatoririlor nobililor maramureșeni stabilită în 1806.

Alături de aceste documente se mai află o serie de acte personale și de proprietate, contracte de vânzare-cumpărare, inventare de bunuri, registre de venituri și cheltuieli, documente judecătorești cu privire la circulația pămînturilor, corespondență etc. aparținînd unor membri ai familiilor Filipescu, Ghica, Grecianu, Moruzi, Cerchez, Rațiu.

O altă categorie de documente sînt planurile (1902—1940) unor terenuri agricole sau localități, cum este Bucureștiul, Îndecoșii din zonele Lacul Floreasca și Piața Victoriei, Parcul Herăstrău, Pasajul Victoria.

Alte planuri privesc zonele Lipănești, Boldești, Scăeni, Pleașa, Ploiești.

Între achizițiile importante ale DGAS se află coligatul care cuprinde 631 de file, format din documente originale, copii și traduceri oferite de Vasiliu-Bolnavu Maria. Volumul cuprinde 381 documente din perioada 1532—1854; repartizate pe secole sînt: șase din secolul XVI-lea, două din secolul al XVII-lea, 36 din secolul al XVIII-lea și restul de 337 din secolul al XIX-lea. Documentele din secolul al XVI-lea sînt redactate în limba slavonă, unul dintre ele fiind scris pe pergament; toate cele șase documente ale secolului al XVI-lea sînt hrisoave emise de cancelariile voievozilor: Vlad Înecatul, Petru cel Tânăr, Alexandru al II-lea Mircea și Milnea Turcitul. Se adaugă două documente scrise în limba greacă și unul în limba franceză, restul fiind în limba română.

Din punct de vedere al genului de documente, coligatul conține: hrisoave, zapise de vânzare-cumpărare, anafonale de cercetare a unor pricini, cărți ale dregătorilor pentru cercelările făcute în diferite litigii, hotărnicii, perilipsuri, foi de zestre, catagrafii.

Documentele pe care le prezentăm se referă la satele Fieni, Tița, Buciumeni, Bezdead, Pietroșița, din județul Dimbovița, și conțin informații diverse de natură economico-socială, privitoare la: formarea domeniului feudal; aservirea unor sate de către boierime; lungi procese pentru călcări și delimitări de moșii; modul de transmitere a proprietății; aspecte ale dezvoltării economico-sociale a localităților respective; ocupațiile locuitorilor din această zonă de deal și munte, cum sînt: agricultura, pășoritul, morăritul și folosirea dîrștelor pe apa Ialomiței.

Menționăm că documentul din 14 Iulie 1532 emanat din cancelaria domnitorului Vlad Ȋneatul constituie, alături de un alt document cu aceeași dată, publicat în *D.I.R.*, prima atestare documentară a localității Fjeni.

Interesant este și actul cumulativ (întărire domnească, anafora și jalbă) din 17 Ianuarie 1817, referitor la redeschiderea unei poteci peste munți, de la Pietroșița spre Transilvania, pentru a ușura schimbul de mărfuri dintre cele două țări românești.

Documentele sînt întărite cu sigilii timbrate sau aplicate în ceară roșie sau chinovar, conținînd informații ce pot sluji cercetărilor din domeniul sigilografiei.

Volumul este legat în scoarțe de carton gros, îmbrăcate în piele, asigurînd condiții din cele mai bune de conservare a actelor. Întrucît toate aceste documente se referă la istoria unor sate și moșii din actualul județ Ȋmbovița, ele au fost arhivate în depozitele filialei respective.

În depozitele instituției au intrat și cele 106 unități arhivistice oferite de Alexandra Zugrăvescu. Acestea au ca limite cronologice anii 1734—1913 și se compun din documente foi volante sau din dosare constituite de creator. Ele sînt redactate în limbile greacă, franceză și română și prezintă un plus de interes pentru faptul că amintesc de existența unor acte probatorii începînd cu anul 1639.

O primă grupă de documente, în număr de 19, dintre anii 1749—1817, se referă la satul Mosculești, plasa Gilort, județul Gorj. Majoritatea sînt zapise de cumpărare, cărți de hotărnicie și de judecată. Alături de acestea se găsește mitrica de botezați, cununați și morți a satului Mosculești pe anul 1846.

A doua grupă, 42 unități arhivistice dintre anii 1777—1910, se referă la Clinceni din județul Ilfov, Drăgănești din județul Olt, Băneasa din județul Teleorman, Ciorăști și Răzoarea din județul Rîmnicu Sărat.

Date interesante conțin dosarele referitoare la activitatea de extragere a sării de la Slănic Prahova pe vremea cînd a fost cămăraș Dimitrie Clinceanu (în anii 1878—1879). Reținem, de exemplu, faptul că pentru salină se importau funii de la Brașov. O serie de documente privesc Monetăria Statului din anii cînd același Dimitrie Clinceanu a fost casierul acestei instituții. S-au păstrat liste de medalii românești, cu prețul lor, situații de gestiune ș.a.

A treia grupă de unități arhivistice, în număr de 43, dintre anii 1734—1882, peltîngă datele referitoare la localitățile Topliceni, Ciorăști și Răzoaia din județul Rîmnicu Sărat, Balotești județul Ilfov, Codrești, Mănești și Cioceni, conține știri despre existența unui chirurg la Cîmpulung în anul 1837 și a unui doctor al orașului Slatina în anul 1838.

Deosebit de aceste grupe de documente achiziționate, ne-am îmbogățit patrimoniul arhivistic cu un document prezentat de Aurelia Boerescu, o traducere executată prin secolul al XVII-lea după un uric, din 8 august 1503 (7011), prin care Ștefan cel Mare, voievodul Moldovei, întărea preotului Luca, surorii sale, Stanca, și nepoatele lor, satul Mălinești, pe Birlad, în schimbul altor sate din ținutul Birlad..

Originalul uricului nu s-a păstrat, el fiind cunoscut specialiștilor dintr-o copie modernă, făcută de Ioan Bogdan; acesta a și fost editat în *D.R.H., Moldova*, III, p. 510—511, nr. 286.

În încheierea prezentării noastre amintim că Valeria Romalo a depus la D.G.A.S. 20 documente din anii 1814—1872, referitoare la diferite sate din județul Argeș. Documentele, originale și copii — zapise, cărți de judecată și de hotărnicie, scrisori, contracte de arendare etc., oglindesc aspecte ale vieții social-economice din secolul trecut din această zonă; vinzări de pămînt, arendări de păduri și moșii, pricini de judecată între moșneni și proprietari, existența unor mori pe apa Bațcovului.

Adunarea mărturiilor istorice în baza documentară a Arhivelor Statului și punerea acestora la dispoziția cercetătorilor este o sarcină de mare răspundere și, în același timp, o operă patriotică ai cărei autori sînt atît cei ce le depun, cît și cei ce le primesc, le inventariază și le redau studiului.

SILVIA VĂTAFU-GĂITAN

Filiala Arhivelor Statului Județul Brăila

În ultimii ani depozitul filialei Arhivelor Statului Brăila s-a îmbogățit cu noi documente provenind din activitatea unor personalități care au jucat un anumit rol în viața politică sau culturală a țării. Au fost achiziționate memoriile și corespondența generalului Nistor Teodorescu, comandantul primei unități române, Regimentul 3 grăniceri, care a întors armele împotriva trupelor hitleriste în ziua de 23 August 1944. Prin sollicitudinea Adalgizei Ciocirdia Ștefănescu a intrat în depozitul filialei o parte din corespondența cu informații de natură social-politică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a lui C. D. Aricescu, director al Arhivelor Statului politic și scriitor.

Cercetarea va beneficia de corespondența militantului socialist Nicu Constantinescu cu Panait Mușoiu, I. Mirea și alții, cuprinzând informații inedite despre prietenul lor, scriitorul Panait Istrati.

O altă categorie de documente intrate în patrimoniul filialei o constituie hrisoavele, poruncile și cărțile de întărire a unor proprietăți, precum și titlurile de dregătorie sau scutirile de sarcini fiscale emise de cancelariile domnilor Moldovei și Țării Românești din secolul al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Este vorba de hrisovul din anul 1505 prin care voievodul Bogdan al III-lea al Moldovei întărea cumpărarea unei moșii de către descendenții lui Petre Ezereanu¹, precum și de colecția de 29 documente din perioada 1746—1862 depuse de profesorul Octavian Osanu, privind drepturile de proprietate ale unor răzeși și mazili. Documentele din secolele XVIII și XIX relevă aspecte din lupta împotriva mării boierimi de a-i deposeda de pământ pe mici deținători. Izvoarele istorice menționate au semnătura originală sau, în unele cazuri, sigiliile aplicate în chinovar ale domnitorilor emitenți: Ioan Mavrocordat, Alexandru Ipsilanti, Mihai Suțu și Ioniță Sandu Sturza.

Profesorul Ștefan Mircescu și alți donatori au depus mai multe documente dintre care amintim zăpădit din 1788 cu semnătura lui Petru Mavrogheni, domnitor al Țării Românești, pentru proprietatea lui Mihai Căpitan, ofișul domnesc din 1845 iscălit de Gheorghe Bibescu și mai multe hotărâri judecătorești ale Divanului Apelativ al Moldovei din anii 1849—1850, purtând semnătura lui Costache Negri.

În anul 1988 au fost achiziționate 70 de acte de natură administrativă, militară și de proprietate din perioada 1820—1918 emise de autoritățile austriece din Bucovina. Cercetându-le istoricul va putea adăuga informații noi studiilor care abordează viața social-politică a acestei provincii românești, aflate temporar sub ocupație străină.

Un bogat material iconografic a intrat în fototeca filialei între anii 1983—1988. Dintre acestea sînt interesante fotografiile care înfățișează pavilionul cu exponatele României la Expoziția universală de la Paris din 1877, cele cu imagini ale arhitecturii din vechea Brăilă și din alte localități din țară. De la Constanța Stănescu a fost achiziționată o stampă de epocă care reprezintă ședința din 29 septembrie 1858 a Adunării ad-hoc a Țării Românești.

Trei fotografii de format mare — donația profesorului Ștefan Mircescu — au în prim plan pe scriitorul Liviu Rebreanu prezent la dezvelirea monumentului ridicat în memoria fratelui său, executat de autoritățile austro-ungare în timpul primului război mondial. Alte fotografii au ca obiectiv docurile și chelurile portului Brăila în prima jumătate a secolului al XX-lea.

O serie de fotografii immortalizează imagini din timpul războiului de independență și al celor două conflagrații mondiale. Pentru istoricul militar, ca și pentru oricare alt cercetător al acestor evenimente, fotografiile, brevetele de decorații, memoriile de război, scrisorile unor combatanți, ca și unele albume privind armata română și marile ei unități sau armate străine pe fronturile primului război mondial, inclusiv pe cel românesc, pot constitui surse de inspirație de mare rezonanță emoțională.

G. H. IAVORSCHI

¹ Petre Ezereanu a căzut în luptele cu turcii, din 1475—1476. Numele acestuia este trecut din porunca lui Ștefan cel Mare în Pomelnicul mănăstirii Bistrița.

PREZENTĂRI DE FONDURI ȘI COLECȚII

Redacția revistei „Ramuri”. Craiova, 1905—1947.

CONSTANTIN DECA

În istoria presei literare românești, revista craioveană „Ramuri”¹ este una din publicațiile de seamă ale secolului al XX-lea. Apreciată ca o apariție care contribuie la definirea unei epoci și la conturarea unui climat creator, revista își are locul ei în istoria literaturii române.

Apărută la 5 decembrie 1905, revista intitulată simbolic „Ramuri” de Constantin Sc. Stoenescu — un entuziast începător în ale literaturii, venea să întărească ideea susținută inițial în articolul program, aceea de aderență la acțiunea de răspindire a culturii.

În prima parte a existenței sale timp de patru decenii (1905—1947), revista a fost condusă de un comitet de redacție, în fruntea căruia s-au situat Constantin Saban Făgețel — ctilor și susținător material, Dumitru Tomescu, criticul ei principal, cel ce a contribuit în mare măsură la definirea direcțiilor publicației², apoi N. Bănescu, Ștefan Braborescu, D. N. Ciotori, G. C. Ionescu-Sișești, I. M. Marinescu, V. Turtureanu, N. Vulovici, I. U. Soricu, Emil Girleanu, care deținea funcția de director al Teatrului Național din Craiova încă din iunie 1911³.

La 1 ianuarie 1915, „Ramuri” fuzionează cu revista lui N. Iorga, „Drum drept”, și primește numele acesteia, pe care îl păstrează și în anii 1916—1917. După un an de întrerupere (1918), apare la 1 martie 1919 sub vechea denumire, „Ramuri”, căreia, în 1922, i se adaugă subtitlul „Drum drept”⁴.

Publicația nu apare cu regularitate, fiind tipărită cu intermitențe determinate de greutățile bănești, precum și de apăsarea unor evenimente cum au fost criza financiară de după 1930 și cel de al doilea război mondial. În anul 1947 se încheie prima perioadă de activitate a acestui periodic.

Drumul revistei „Ramuri” relevă totuși o permanentă luptă pentru promovarea și răspindirea culturii naționale, pentru intensificarea vieții literar-artistice locale.

Fondul arhivistic creat de Redacția revistei „Ramuri” a intrat în patrimoniul Filialei Arhivelor Statului din Craiova prin achizițiile efectuate în anul 1968 de la Dumitru Ianculescu din Craiova, colaborator apropiat al lui C. S. Făgețel și executor testamentar al acestuia, în anul 1969 de la Viorica Ștefănescu-Vulcănescu din București și prin acțiunea de întregire a fondului întreprinsă în anul 1972 de Direcția Generală a Arhivelor Statului, care preluase la 15 mai 1969, tot de la D. Ianculescu, 1172 scrisori ale acestei redacții cu diferiți colaboratori⁵.

Documentele create între anii 1906—1947 se constituie în 1322 u.a., însumind 0,15 m.l. arhivă. Corespondența, în cea mai mare parte adresată lui Constantin Saban Făgețel, redac-

¹ Florea Firan, Marta Mitru, *Ramuri, bibliografie 1905—1947*, Edit. Enciclopedică Română, București, 1972, Prefața, p. VIII.

² *Ibidem*, p. X.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. X și XI.

⁵ *Ibidem*, p. 389.

torul șef al revistei, dar și ceilalți membri din comitetul de redacție — D. Tomescu, N. Vulovici și Tiberiu Constantinescu —, a fost ordonată alfabetic pe corespondenți (emitenți), iar în cadrul acestora în ordine cronologică. Documentele se prezintă într-o stare bună de conservare ⁶.

Numeroase documente privind revista „Ramuri” se păstrează la Biblioteca Academiei Române, bibliotecile universitare din București și Craiova și la Biblioteca Municipală din București.

Cele peste o mie de scrisori în limba română care alcătuiesc corespondența revistei „Ramuri” pun în lumină multitudinea relațiilor cu un imens număr de colaboratori, scriitori, artiști, oameni de știință din întreaga țară, dintre care îi amintim pe I. Agârbiceanu, C. Sandu Aldea, D. Anghel, C. Argetoianu, Tudor Argezzi, I. A. Bassarabescu, N. Balzaria, N. Bănescu, Vasile Bâncilă, I. Bianu, Ion Biberi, Alexandru Bogdan, G. Bogdan-Duică, Vasile Bogrea, Ștefan Braborescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Doina Bucur, Em. Bucuța, Al. Busuiocanu, D. Caracostea, Al. Cazaban, Ilarie Chendi, I. Ciocirlan, D. N. Ciotori, N. D. Cocea, N. M. Condiescu, Paul Constant, D. Apostol Culea, Mircea Damian, N. Davidescu, Al. Dima, Ion Donat, Ion D. Dongorozi, Petre Drăgoiescu, I. G. Duca, G. N. Dumitrescu-Bistrița, Victor Eftimiu, Elena Farago (Fatma), C. D. Fortunescu, Gr. Gabrilescu, Onisifor Ghibu, I. Giğurtu, Emil Girleanu, Octavian Goga, (Claudia Goga), Vasile Goldiș, A. Golopenția, Victor Gomoiu, Arthur Gorovei, Dimitrie Gusti, V. Haneș, C. Spiru Haret, M. I. Herescu, Victor Iamandi, D. Const. Ionescu, C. G. Ionescu-Sișești, N. Ecaterina Iorga, N. Iorga, G. T. Kirileanu, Al. Lapedatu, Al. Lascarov-Moldoveanu, G. Irina Lecca, Mihail Lungianu, S. Mehedini, N. Nigrim-Mihăescu, Vasile Mihăescu, N. Milcu, I. Minculescu, Corneliu Moldovanu, D. G. Mugur, D. Munteanu Rimnic, George Murnu, Tudor Mușatescu, Octav Minar, D. Nanu, Oreste Rămiro Ortiz, Ovidiu Papadima, Victor Papilan, P. Partenie, T. Ulmu-Păunescu, G. D. Penicioiu, Cezar Petrescu, Vasile Pârvan, Matilda Pani, Ion Victor Popa, A. Pop-Marțian, I. C. Popescu-Polyclet, Al. Popescu-Telega, A. Popovici-Bănășeanu, Sextil Pușcariu, C. Rădulescu-Motru, Liviu Rebreanu, Marcel Romanescu, Al. Rosetti, Mihail Sadoveanu, Alexandru Sahia, C. Săteanu, I. U. Soricu, N. Stahl, Al. T. Stamatiad,⁶ Zaharia Stancu, Eustațiu Stoeneșcu, Fr. Șirato, Octavian Tăslăoanu, Gr. Tăușan, Dem. Theodorescu, Catod Theodorian, G. Tohăneanu, D. Tomescu, N. N. Tonitza, G. Topirceanu, I. E. Torouțiu, G. Tutoveanu, Ada Umbră, Zoe Verbiceanu, Tudor Vianu, Dragoș Vicol, I. C. Visarion, G. M. Vlădescu, Eragoș Vrinceanu, N. Vulovici, Ion Zamfirescu și alții. Numai lectura acestor nume este suficientă pentru a ne sugera bogăția și mai ales valoarea documentar-istorică a acestui fond. Simpla enumerare a numelor trădează intențiile redacției, îndeosebi ale lui C. S. Făgețel, conducător efectiv al revistei, de a atrage colaboratori prestigioși, din toate colțurile țării, ridicând în acest fel calitatea materialului publicat. O parte din corespondență are loc între C. S. Făgețel și ceilalți membri ai comitetului de redacție. Am considerat însă util să selectăm o parte din acest bogat material, oprindu-ne la colaboratorii cei mai de seamă, cu o participare semnificativă în paginile publicației, între care scriitorii de prestigiu în ansamblu culturii românești. Se detașează în acest sens scrisorile lui I. Agârbiceanu, T. Argezti, G. Bogdan-Duică, Ion Biberi, Victor Eftimiu, Elena Farago, Emil Girleanu, G. C. Ionescu-Sișești, N. Iorga, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Marcel Romanescu, D. Tomescu, G. Topirceanu, Al. Dima, Ovidiu Papadima ș.a. Spre exemplu, N. Iorga în scrisoarea sa către C. S. Făgețel din 27 octombrie 1911, făcând unele aprecieri asupra momentului literar, cu deosebire la E. Lovinescu și Ilarie Chendi, cultivați și de „Ramuri”, își exprima regretul pentru stările de lucruri din domeniul literaturii și condamnă lupta sterilă dintre diversele grupări literare ⁷.

⁶ Cf. Florea Firdu și Marla Mitru, *op. cit.*, p. XXV.

⁷ Arh. St. Craiova, fond Redacția revistei „Ramuri”, XII/553.

În scrisorile semnate de Ecaterina N. Iorga și N. Iorga în 1921, mai 15 și noiembrie 25, scriitorul accepta să colaboreze la „Ramuri” și chiar să preia conducerea revistei, dar cu titlul „Drum drept”⁸. În corespondența lui N. Iorga cu Făgețel dintre anii 1908—1925 găsim prețioase informații despre publicarea unor lucrări ale lui Iorga în editura „Ramuri” din Craiova dintre care menționăm: volumul II al *Istoriei literaturii române în veacul al XIX-lea* (1908), *Oameni care au fost* (1911)⁹, *Note de război* (1923); *Aria populară românească și România pitorească și istorică*, lucrări în limba franceză, și *Istoria artelor* (1923).

Scrisorile lui T. Arghezi către C. S. Făgețel oferă informații prețioase cu privire la activitatea poetului și colaborarea sa cu revista „Ramuri”. Într-o scrisoare din 31 martie 1929, T. Arghezi răspunde afirmativ propunerii lui Făgețel de a colabora atât la revistă, cit și la numărul festiv al acesteia din 1929¹⁰. Cu alt prilej (1930 decembrie 4) Arghezi îl informează pe Făgețel despre motivele ce l-au determinat să suspende apariția „Biletelor de papagal” și intenția de a lichida tipografia proprie¹¹. În schimb, îi face propunerea de a tipări împreună o revistă literar-culturală.

În decembrie 1936 T. Arghezi îi împărtășea ideea creării unei edituri, sub conducerea sa, iar cărțile să fie tipărite la Institutul „Ramuri” din Craiova. În alte documente găsim informații referitoare la participarea poetului la șezătorile literare ale „Societății scriitorilor olteni” (febr. 1937) al cărei membru era, ca și la sprijinul pe care T. Arghezi îl cere lui Făgețel pentru familia sa în perioada când se afla internat în lagărul de deținuți politici de la Tg. Jiu¹².

Semnificativă pentru legătura revistei cu scriitorii Transilvaniei este colaborarea lui I. Agârbiceanu în paginile revistei, în perioada 1906—1929, cu ale sale *Fragmente*, schițe și nuvele inspirate din realitățile satului transilvănean (volumul intitulat *Spaima*) și *Amintirile* pentru numărul jubiliar al revistei din 1929, ca și participarea sa la serbările Ligii culturale și șezătorile Societății scriitorilor olteni. Corespondența dintre C. S. Făgețel și I. Agârbiceanu se referă tocmai la aceasta colaborare¹³.

Începînd cu anul 1907, revista atrage un nou colaborator de prestigiu, Emil Girleanu, directorul Teatrului Național craiovean din iunie 1911. În semn de prețuire revista „Ramuri” îi dedica nr. 14—16 din 1914. Scrisorile sale din anii 1907—1913, destul de numeroase, se referă la colaborarea cu schițe, nuvele, cronici și note critice, angajarea sa în colectivul de conducere al revistei, înrutățirea stării sănătății sale, retragerea din conducerea revistei și introducerea poetului D. Anghel între colaboratorii prestigioasei publicații. După moartea lui Emil Girleanu, Marilena Girleanu, soția scriitorului, în două scrisori din 14 august 1914 și 4 octombrie același an, își comunica intențiile cu privire la moștenirea literară a soțului ei și propunea editurii „Ramuri” publicarea unui volum inedit din opera acestuia¹⁴.

Activitatea culturală și editorială deosebită desfășurată de revistă, editură și Fundația „Ramuri” în peste patru decenii de existență este oglindită și în conferințele ținute în cadrul societății „Prietenii Științei”, la cursurile Universității libere din Craiova, în șezătorile literare ale „Uniunii (Societății) scriitorilor olteni” la înființarea bibliotecilor publice populare etc. Revista a militat pentru înființarea Universității craiovene, a unui Muzeu al Olteniei și a unui edificiu nou pentru Teatrul Național¹⁵.

Un număr însemnat de scrisori relevă aprecierile cu privire la contribuția conducătorilor revistei pentru dezvoltarea activității culturale a Fundației „Ramuri”, editarea revistel

⁸ Ibidem, XI/539; XII/559.

⁹ Ibidem, XI/542, 546; XII/551, 563, 567, 569, 572.

¹⁰ Ibidem, I/19—25.

¹¹ Ibidem, I/26, 29.

¹² Ibidem, I/37, 42—43.

¹³ Ibidem, I/1—12.

¹⁴ Ibidem, IX/411—414; 427, 430, 433, 437—438, 443; X/452—455.

¹⁵ Ibidem, II/57; III/118—119; IV/179; V/231; VI/261, 267; VII/312; VIII/392; X/463—464, 470, 500.

și realizările editoriale și tipografice remarcabile dintre care menționăm : Calendarul revistei pe anul 1908, volumul festiv al revistei din 1929, prilejuit de aniversarea a peste 20 de ani de activitate a revistei, care a fost premiat cu medalie de aur la expoziția internațională de la Barcelona, din 1929 ; volumul *Săptămîna Olteniei* sau *Oltenia* tipărit în 1943 etc.¹⁶ Numărul jubiliar din 1929 era apreciat de publicațiile vremii drept „cea mai frumoasă tipăritură care a ieșit vreodată dintr-o imprimerie românească, o antologie a literaturii și a artei Olteniei, vechi și contemporane”¹⁷.

Uncle scrioris apreciază numerele omagiale ale revistei „Ramuri” dedicate lui Mihai Eminescu și lui Em. Girleanu¹⁸.

Traducerile lui N. Iorga, D. Anghel, Elena Farago, Al. Iacobescu și Marcel Romanescu din literatura universală, ca și notele de călătorie din Germania ale lui G. Ionescu-Sișești ocupă un loc însemnat în cadrul corespondenței redacției „Ramuri”¹⁹.

Corespondența acoperă și perioada 1930—1934, cînd revista nu a putut fi editată, demonstrînd legăturile strînse dintre „ramuriști”, locul pe care acesta îl ocupă în viața culturală și artistică a Craiovei, a Olteniei și a întregii țări. Alături de datele biografice și de istorie literară găsim în documente informații cu privire la specificul muncii de redacție, propuneri de materiale, corecturi de manuscris, achitarea drepturilor de autor etc.

În ansamblul său fondul Redacției revistei „Ramuri” (1906—1947) oferă informații prețioase despre credințele și idealurile celor care au slujit-o timp de peste patru decenii, preocupările mai importante, precum și principalele acte de cultură realizate de această publicație pentru Craiova, Oltenia, pentru întreaga cultură națională.

¹⁶ Ibidem, III/111—113 ; IV/180 ; V/228 ; VI/257, 263, 291 ; X/459, 462.

¹⁷ Florea Firan, Marta Mitran op. cit. XVIII.

¹⁸ Fond Redacția Revistei Ramuri, Craiova, III/111—112 ; IV/179—180 ; V/228 ; VI/291.

¹⁹ Ibidem, I/13—17 ; V/242—246.

Consiliul municipal al orașului Focșani — Moldova

ALEXANDRU TEMCIUC

În procesul de modernizare a instituțiilor administrative românești, Starostia ținutului Putna supraveghea la 26 ianuarie 1832 alegerea deputaților tirgului Focșani — Moldova. Sarcina lor imediată era organizarea Eforiei tirgului¹. Instituția începe să funcționeze după alegerile din 8 mai 1833². Noua instituție alcătuită inițial din 3 membri, din care unul președinte, trebuie să ocrotească negoțul, industria, să asigure cercetarea plîngerilor locuitorilor, paza ordinii publice, administrarea veniturilor și cheltuielilor orașului, întreținerea căilor de comunicație³. Cu timpul aceste atribuțiuni au sporit, Eforia ocupîndu-se de întreținerea temniței, asigurarea iluminatului, angajarea medicilor și a moașelor, întreținerea cișmelelor, verificarea măsurilor și a greutăților etc.

Spre deosebire de celelalte instituții similare din Moldova, Eforia orașului Focșani s-a ocupat chiar de la început și de asigurarea pazei hotarului, de întreținerea girlei de hotar ce separa orașul și cele două principate surori.

¹ Arh. St. Vrancea, fond Prefectura județului Putna, dosar 17/1932, f. 19.

² Ibidem, dosar 62/1833, f. 21.

³ *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, tom. I, Iași, 1855, p. 126—127

Evoluind odată cu tirgul ce-l administra, instituția și-a schimbat, în decursul anilor, denumirea. Între anii 1832—1850 s-a numit Eforia Orașului, în perioada 1850—1860 Sfatul orășenesc⁴, iar de atunci și pînă la reforma administrativă din anul 1864 Consiliul municipal⁵.

Fondul arhivistic creat de Consiliul Municipal al orașului Focșani — Moldova a fost preluat de Filiala Arhivelor Statului Vrancea în anii 1951—1952 de la Sfatul popular al orașului Focșani⁶.

Luîndu-se în considerare importanța informațiilor înmagazinate în documente, dar și starea de conservare, s-a procedat cu prioritate la recondiționare, ordonare și inventariere, acțiuni ce s-au încheiat în anul 1957⁷.

Cele 900 u.a. totalizînd 13 m.l. ne-au determinat ca, în procesul prelucrării documentelor din fond, să respectăm ordonarea inițială făcută de instituția creatoare și să nu executăm operațiunea de selecționare.

Din păcate, din perioada 1833—1840 s-au păstrat puține dosare. Dispariția lor poate fi pusă pe seama condițiilor precare de păstrare a arhivei, dar mai ales pe seama inconștienței celor care au avut sarcina să se îngrijească de transmiterea lor generațiilor următoare. În acest sens este edificatoare constatarea făcută de ilustrul istoric Nicolae Iorga, la 15 ianuarie 1932, într-o comunicare ținută la Academia Română, unde afirma: „Arhivele orașelor noastre, păstrate destul de bine pînă deunăzi, se împrăstie de cițiva ani cu inconștiență și impietate care înspăimîntă și indignează pe orice om cu simț pentru continuitatea vieții unui popor și cu doritul respect față de documentele prin care se învederează. La Focșani hîrtiile se vindeau înainte de război prin gară...”⁸

În prezent, ca urmare a recondiționării documentelor și a microfilmării, fondul creat de Eforia orașului Focșani — Moldova poate fi pus la îndemina cercetătorilor în cele mai bune condiții.

Fondul conține decrete domnești, ordine ale Ministerului din Lăuntru și ale Starostiei ținutului Putna, rapoarte ale Consiliului municipal, procese-verbale ale ședințelor Consiliului municipal, liste de alegători, bugete, autorizații pentru diverse lucrări, regulamente, tabele statistice, apeluri, publicații, zapise, catalagrafiile ale unor averi, foi de zestre, mercuriale etc. și oferă informații prețioase privind evoluția politică, economică și socială a orașului de pe Milcov, care, cercetate, pot fi revelatoare pentru mai buna cunoaștere a unor fenomene din istoria națională.

Cercetătorul evenimentelor din perioada 1848—1854 află structura trupelor rusești⁹, otomane¹⁰, austriece¹¹ staționate în oraș, raporturile dintre acestea și autoritățile române, conflictele dintre localnici și ostașii trupelor de ocupație, spitalele care funcționau, cheltuielile prilejuate de întreținerea invadatorilor, scopul staționării acestora în Moldova. Edificatoare în acest sens sînt proclamațiile făcute de Derviş Pașa — Comisarul împărătesc otoman în Principate — și de Sadîc Pașa — comandantul avangărzii otomane¹².

Instrucțiunile Sfatului Administrativ Extraordinar, ordinele Ministerului din Lăuntru, unele proclamații, listele de alegători, contestațiile etc. ne dau posibilitatea să refacem tabloul

⁴ Arh. St. Vrancea, fond Consiliul municipal al orașului Focșani — Moldova, dosar 21/1851.

⁵ Ibidem, dosar 4/1860.

⁶ Arh. St. Vrancea, fond Filiala Arhivelor Statului Vrancea, dosar 10/1851, f. 5 și 7/1852 f. 58.

⁷ Ibidem, dosar 4/1957, f. 105.

⁸ N. Iorga, *Contribuția la istoria modernă a Galaților*, în „Analele Academiei Române”. Memoriile secțiunii istorice, seria III-a tom. XII p. 19.

⁹ Arh. St. Vrancea, fond Consiliul municipal al orașului Focșani-Moldova, dosar 26/1848, 5/1849.

¹⁰ Ibidem, dosar 10/1854.

¹¹ Ibidem, dosar 1, 3/1855 și 37/1857.

¹² Ibidem, dosar 10/1854.

organizării și desfășurării alegerilor de deputați în Divanul ad-hoc al Moldovei¹³, să analizăm importanța ce a revenit Focșanilor în lupta generală pentru unire, să subliniem importanța alegerii lui Mihail Kogălniceanu ca deputat al orașului Focșani — Moldova în Adunarea Electivă ce avea să-l desemneze la Iași, ca domn al țării, pe Alexandru Ioan Cuza¹⁴.

Entuziasmul locuitorilor orașului de pe Milcov provocat de înfăptuirea Unirii este oglindit de listele de cheltuieli întocmite de municipalitate cu prilejul venirii în oraș a domnului și a aniversării zilei de 24 ianuarie¹⁵.

Nu mai puțin importantă sînt pentru mișcarea spiritului realizării dezideratului național documentele ce au consmnat desăvîrșirea unificării, în iunie 1862, a celor două părți ale orașului prin trecerea Focșanilor — Munteni sub jurisdicția Consiliului Municipal al orașului Focșani — Moldova¹⁶.

Pentru istoria orașului de graniță Focșani dispunem de documente referitoare la organizarea vamei dintre cele două provincii românești, amplasarea pichetelor de graniță, personalul acestora, mărfurile ce treceau prin vamă, măsurile luate pentru respectarea convențiilor vamale¹⁷ sau pentru organizarea acțiunilor de curățire a girlei de hotar executată de regulă în comun cu municipalitatea din Focșanii Munteniei¹⁸.

Bugetele din primii ani de existență a Eforiei reflectă faptul că veniturile se realizau din zeciuiala patenteslor, plata capitației, mîhălit, taxele asupra vinzării vinului, rachiului și păcurii¹⁹, iar cheltuielile se rezumau la plata personalului, iluminarea orașului, întreținerea podurilor, a străzilor și a cișmelelor, a doctorului și a moașei, întreținerea școlii publice și a copiilor orfani²⁰. Acest gen de documente pun în lumină noile taxe apărute în decurs de 20 de ani, pentru creșterea bugetului Sfatului orășenesc la capitolul venituri: eratul cîntarului, al vitelor de cireadă, al adausului asupra tutunului, jugăritului, cotitul vaselor, birul brisovo-țișilor, apaltul cărților de joc și al răvașelor de drum. Astfel, în anul Unirii veniturile ajung la frumoasa sumă de 139.492 lei și 76 bani²¹. Creșterea veniturilor este urmată de mărirea cheltuielilor pentru leafa comisarilor, arhitectului șef, arhitectului poliției, slujbașilor Sfatului pompierilor etc. Totalul cheltuielilor se ridică în același an la 117.740 lei și 95 bani²².

Reglementările privind desființarea „baratcelor” comerciale din centrul orașului²³, deschiderea unor noi piețe²⁴, alinierea ulițelor și construirea de edificii de interes public²⁵, amenajarea parcului orașului pe locul donat municipalității de spătarul Ștefan Dăscălescu și de comisul Neculai Lipan în anul 1846²⁶ contribuie la cunoașterea evoluției edilitare a târgului, a sistemelor de iluminare a străzilor (de la felinarele cu seu și lămpile „reverbel”, pînă la lămpile cu gaz)²⁷, a modului de aprovizionare cu apă potabilă a orașului (întreținerea cișmelelor, construcția unui apeduct și a unei case de apă)²⁸, a evoluției „comenzii pojornicești”²⁹,

¹³ Ibidem, dosar 15 și 26/1857.

¹⁴ Ibidem, dosar 31/1858.

¹⁵ Ibidem, dosar 9/1859, 31/1861.

¹⁶ Ibidem, dosar 48/1862.

¹⁷ Ibidem, dosar 1/1837, 24/1842, 11, 23, 29/1843, 21, 32, 34/1846, 11, 15/1847, 24—26/1849, 26/1850, 27/1851, 26—27, 29/1853, 14/1858.

¹⁸ Ibidem, dosar 18/1840, 20/1841—8/1842, 20/1849, 4/1850, 14/1854, 32/1858.

¹⁹ Ibidem, dosar 2/1839, f. 1—5.

²⁰ Ibidem, dosar 1/1838, f. 1—4.

²¹ Ibidem, dosar 1/1859, f. 228.

²² Ibidem, f. 229.

²³ Ibidem, dosar 5/1845, 23/1851, 9/1858.

²⁴ Ibidem, dosar 8/1840, 26/1852, 28/1860.

²⁵ Ibidem, dosar 3/1840, 18/1844, 11/1850, 16/1851, 13/1852, 24/1854, 3/1857, 3/1862.

²⁶ Ibidem, dosar 14/1950, 11/1860.

²⁷ Ibidem, dosar 14/1841, 25/1841, 12/1848, 19/1849, 17/1850, 22/1852, 10/1853, 23/1858, 14/1861, 34/1862.

²⁸ Ibidem, dosar 14/1843, 19/1844, 3, 5/1851, 30/1852, 7/1856, 22/1857, 16/1859, 64/1862.

²⁹ Ibidem, dosar 3/1842.

care în decurs de 20 de ani va ajunge să dispună de 32 de soldați³⁰ și de un utilaj modern pentru acea vreme, procurat cu ajutorul lui Mihail Kogălniceanu³¹.

Un capitol important de studiu poate fi activitatea economică și socială a municipalității, controlul efectiv asupra alegerii de stăroști ai breslelor sau corporațiilor, destul de numeroase în Focșani: breslele dulgherilor, cetrarilor, blănarilor, croitorilor, cojocarilor, stolerilor, ciobătarilor, bogasierilor, dogarilor, găitănarilor, tăbăcarilor, cărămidarilor, boiangiilor, bărbierilor, lăutarilor, plăpumarilor, tutungjiilor, vinarilor, zidarilor etc. Documentele redau rolul jucat de bresle în viața social-economică a așezării³², modul de organizare a alegerilor, conflicte ivite între conducerea breslelor, calfe și ucenici.

În anul 1850 la Focșani existau următoarele manufacturi: una de pălării, una de lumânări de seu, opt pentru făcut lumânări de ceară, una de stearină, trei de tabac, două săpunării, 20 cărămidării, opt olării, 20 fierării și două teslării³³.

Evoluția manufacturilor, favorizată de poziția geografică a orașului, a determinat stabilirea în această așezare a numeroși negustori. După cum consemnează o statistică din anul 1850, numărul lor se ridica la 800³⁴. Producția manufacturieră și activitatea negustorilor au impus Eforiei sarcini importante în organizarea și stimularea comerțului. Documentele ne ajută să știm volumul sau genul mărfurilor exportate³⁵, cifrele de afaceri, comerțul intern³⁶, prețul produselor comercializate³⁷, cursul monedelor aflate în circulație³⁸ și măsurile luate de administrație în vederea combaterii speculei³⁹.

Statisticile ce s-au păstrat în acest fond redau totodată creșterea demografică. O statistică întocmită în anul 1845 arată că în Focșani locuiau 4576 locuitori, dintre care 250 erau supuși străini⁴⁰, creșterea populației orașului în anul 1859 la 9752 de locuitori, dintre care 3237 erau meseriași, iar 1360 negustori⁴¹. Dublarea numărului locuitorilor și sporul numeric înregistrat de meseriași și negustori reflectă desigur avântul economic al Focșanilor la mijlocul secolului al XIX-lea.

Din punctul de vedere social și al relațiilor dintre diferitele categorii sociale sînt interesante unele jalbe ale locuitorilor trimise autorităților urbane. Spre exemplu, la 9 februarie 1856, 9 locuitori originari din satul Călieni se plîng Departamentului din Lăuntru că s-au mutat cu 5 ani în urmă în orașul Focșani, din cauza nevoilor și sărăciei, și cu toate acestea continuă să-și îndeplinească toate îndatoririle către sat și arendaș, plătindu-i celui din urmă cîte 100 lei de fiecare. Cei nouă, întrucît proprietarul moșiei le pretindea înapoierea în sat, urmau să rămîna în Focșani „la rostul ce ni l-am statornicit”⁴².

Orașul se va îmbogăți cu primul stabiliment sanitar⁴³ înființat de Epitropia Mănăstirii Profetul Samoil, va angaja primul medic al comunității în persoana lui Anastasie

³⁰ Ibidem, dosar 1/1859.

³¹ Ibidem, dosar 21/1854, 4/1855, 1/1858.

³² Ibidem, dosar 11/1841, 17, 19, 37/1842, 13/1843, 24/1844, 7/1845, 40/1846, 17/1849, 20/1850, 20/1852, 8/1853, 19/1854, 22/1855, 10/1857.

³³ Ibidem, dosar 3/1850.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem, dosar 22/1846, 16/1847, 16/1848, 25/1849, 25/1950.

³⁶ Ibidem, dosar 1/1833, 16, 20, 23/1840, 21, 23, 25, 27/1841, 1, 14, 32, 36/1842, 3, 15, 18—19/1843, 3, 9/1844, 33/1846, 4, 6—9/1847, 6—7/1848, 9—12/1849, 6/1851, 4/1853, 4/1855, 33/1857, 22/1858, 28/1860, 57/1862.

³⁷ Ibidem, dosar 4/1843, 2/1844, 5/1846, 13/1847, 25/1848, 6/1849, 2/1850, 32/1851, 5/1853, 9/1857, 27/1859.

³⁸ Ibidem, dosar 14/1845, 45, 47/1860.

³⁹ Ibidem, dosar 26/1842, 11/1845, 27/1849, 2/1850, 14/1852.

⁴⁰ Ibidem, dosar 3/1850.

⁴¹ Ibidem, dosar 12/1859.

⁴² Ibidem, dosar 1/1857.

⁴³ Ibidem, dosar 9/1840.

Lascăr⁴⁴ și pe Alexe Tesa primul „oculist” al ținutului⁴⁵, va înființa farmacia Oravitz⁴⁶ și îl va sprijini pe François Russelot să amenajeze prima crescătorie de lipitori necesare tratării unor categorii de bolnavi⁴⁷. Nu mai puțin interesante sînt documentele ce ne prezintă măsurile luate de administrație pentru prevenirea și combaterea epidemiilor, asigurarea igienei și sănătății publice⁴⁸.

Studiul izvoarelor istorice din fondul Consiliul Municipal al orașului Focșani — Moldova contribuie, de asemenea, la înțelegerea istoriei învățămîntului de stat, la cunoașterea primilor profesori ai școlii publice din oraș⁴⁹, a contribuției locuitorilor la construirea și întreținerea școlii⁵⁰, la înființarea primei școli publice de fete⁵¹, a donației făcută de Mihail Kogălniceanu în vederea înființării unei școli comerciale⁵² în Focșani.

Desigur, succinta prezentare a conținutului fondului arhivistic Consiliul Municipal al orașului Focșani-Moldova, subliniat pe parcurs, nu este altceva decît o invitație la cercetări multidisciplinare spre folosul istoriografiei românești.

Fondul „România” din arhiva Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei (1919—1939)

NICOLAE DASCĂLU

Salvată în chip miraculos din vîltoarea celui de-al doilea război mondial, arhiva Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei privind perioada interbelică, însumînd circa 20.000 dosare, se află depozitată, împreună cu actele altor instituții centrale, la Archiwum Akt Nowych w Warszawie (Arhiva Actelor Noi din Varșovia). Întregul fond diplomatic este deschis cercetării, deși este sesizabil că o parte din documente lipsesc, din cauze diverse neîndoielnice. Ca organizare a fondului, s-a păstrat sistemul din epocă, respectiv gruparea materialelor în funcție de structurile Ministerului Afacerilor Externe (Ministerstwo Spraw Zagranicznych, M.S.Z.). Ca urmare, nu există un fond „România” distinct, fiind necesară consultarea întregului fișier și depistarea dosarelor privind țara noastră și relațiile româno-polone din arhiva diverselor secțiuni ale M.S.Z. Pe această cale am ajuns la constatarea că dosarele care ne interesează se află în arhiva a 7 (din totalul de 8) servicii importante ale M.S.Z., după cum urmează: Cabinetul ministrului; Protocolul diplomatic; Biroul personal; Departamentul politico-economic; Consiliul economic; Departamentul consular și Secția tratate.

⁴⁴ Ibidem, dosar 7/1840.

⁴⁵ Ibidem, dosar 21/1844.

⁴⁶ Ibidem, dosar 17/1845.

⁴⁷ Ibidem, dosar 41/1842.

⁴⁸ Ibidem, dosar 1/1840, 16/1841, 30/1842, 28/1843, 30/1844, 6/1845, 26/1846, 8/1848, 18/1849, 2/1860.

⁴⁹ Ibidem, dosar 19/1841.

⁵⁰ Ibidem, dosar 15/1840, 19/1841, 17/1843, 15/1844.

⁵¹ Ibidem, dosar 20/1858, 23/1860.

⁵² Ibidem, dosar 12/1862.

În arhiva tuturor acestor secțiuni se află circa 300 dosare, însumind aproape 8.000 file, cu documente privind România și relațiile româno-polone în perioada interbelică. Este necesar a se sublinia că este vorba de dosare speciale privind numai țara noastră și că acte izolate (privind de pildă propaganda externă a Poloniei, la care vom face referiri) se pot găsi în dosare cu caracter general pe a căror fișă din catalog nu se află menționată și denumirea țării. Oricum, în aceste situații este vorba de piese izolate, adesea dublete de documente, marea majoritate a actelor privind o țară fiind grupată în dosare speciale. Ca natură a documentelor distingem trei categorii importante: 1) referate de lucru ale diverselor servicii centrale din M.S.Z.; 2) rapoarte ale legației din București, devenită ambasadă în 1938, în baza unei decizii luate în anul anterior, și ale consulatelor poloneze din România (Galați, Brăila, Constanța, Chișinău, Cernăuți și Cluj), precum și 3) corespondență cu autoritățile române. Se impune precizarea că prin grija Direcției Generale a Arhivelor Statului din România, o parte din documentele poloneze la care ne referim au fost microfilmate și sînt accesibile cercetării. Este vorba mai ales de rapoartele legației polone din București, care, conform sistemului utilizat de Archiwum Akt Nowych, însumează 3,5 m.l. de documente¹.

Arhivele diplomatice poloneze din Varșovia cuprind pentru anii '20 un număr redus de documente, în timp ce pentru anii '30 există mii de documente. Faptul ne face să credem că este vorba de un ecou al unei situații reale: relațiile Varșovia—București au demarat lent după primul război mondial și s-au menținut la un nivel scăzut în anii '20, luînd amploare abia în anii '30 și mai ales în ajunul celui de-al doilea război mondial.

Arhiva M.S.Z. este organizată în funcție de structura din epocă a ministerului. De aceea, în prezentarea documentelor privind România vom urma această cale, prezentarea separată a dosarelor vizate din fiecare secțiune. În arhiva Cabinetului ministrului de externe se află și 14 dosare referitoare la România și la relațiile bilaterale. Este vorba de acte importante, deși puține la număr, care erau supuse atenției șefului diplomației polone. O serie de dosare cuprind sinteze asupra situației din România, din anii 1919—1920, deci din etapa în care se negocia alianța cu Polonia². Alte unități arhivistice fac referire la programul unor vizite oficiale românești mai importante³. De asemenea, sînt acte privind unele vizite poloneze în România, între care și raportul, din ianuarie 1920, al generalului Haller asupra evoluției negocierilor militare cu țara noastră⁴, precum și consemnarea rezultatelor vizitei ministrului de externe Beck, la Galați, în octombrie 1938, în momentul final al crizei cehoslovace⁵. Alte acte din arhiva Cabinetului ministrului înregistrează momentul ridicării nivelului reprezentanțelor diplomatice bilaterale la rang de ambasadă⁶.

Arhiva serviciului Protocol diplomatic include și 19 dosare privind România. Este vorba, evident, de acte de protocol: diverse felicitări, legate mai ales de aniversarea zilelor naționale ale celor două țări⁷; notificarea unor schimbări din conducerea statului sau în componența cabinetelor de la București și Varșovia⁸; decorarea unor oficialități române sau polone⁹ sau pregătirea programului unor vizite oficiale importante în Polonia (a generalului Samsonovici,

¹ Arhivele Statului București, fond microfilme, Polonia, rolele 18, 19 și 27.

² Archiwum Akt Nowych w Warszawie, M.S.Z., Gabinet Ministra, dosarele 186, 32 f. și 769, 8 f.

³ Ibidem, dosar 87, 6 f.; Ibidem, dosar 124, f. 4—9.

⁴ Ibidem, dosar 234, f. 2—4.

⁵ Ibidem, dosar 103, 6 f.

⁶ Ibidem, dosarele 71, 224, 231.

⁷ Ibidem, Protokół Dyplomatyczny, dosar 757, 52 f.; dosar 758, 63 f.; dosar 759, 94 f.

⁸ Ibidem, dosarele 761, 762, 766, 767 și 772.

⁹ Ibidem, dosar 763, 197 f. (registru alfabetic, pe ani, cu oficialii români și polonezi decorați; de pildă, în 1937 apar 348 români care au primit decorații poloneze; iar 1923 este cifra cea mai ridicată pentru polonezii decorați cu distincții românești).

șeful Marelui Stat Major român, în 1936¹⁰; a regelui Carol, în 1937¹¹; a ministrului de externe Gafencu, în 1939¹² ș.a.), ca și corespondența, cu caracter de protocol, a M.S.Z. cu oficiile diplomatice (legația și consulatele) românești din Polonia¹³.

Situația membrilor misiunilor diplomatice poloneze în România interbelică poate fi cunoscută din arhiva Biroului personal al M.S.Z. În acest sens există lipsuri evidente deoarece toate cele 30 dosare personale identificate se referă numai la titularii unor posturi diplomatice inferioare. Nu am identificat în fond dosarele de personal ale miniștrilor plenipotențiarilor sau ale diversilor consilieri ai legației polone la București¹⁴.

Dinamica relațiilor politice, economice și culturale româno-polone în perioada interbelică, ca și imaginea diplomației polone asupra evoluției țării noastre în epocă reiese cu claritate din arhiva Departamentului politico-economic al M.S.Z. Aici se află conservată arhiva legației și a consulatelor polone din România, toate aceste oficii fiind subordonate Secției orientale (Wydział Wschodni) din Departament. Aceasta înseamnă grosul documentelor privind România și relațiile bilaterale din arhiva M.S.Z. De asemenea, arhiva Secției de presă și propagandă din același Departament reunește piese de referință pentru cunoașterea propagandei poloneze în România. Ne vom opri succesiv la aceste două surse fundamentale pentru cercetarea relațiilor bilaterale în epoca dată.

Arhiva legației, ca și actele onora din consulate (ca fonduri separate sînt conservate doar unele din documentele consulatelor din Constanța și Cluj) însumează 99 dosare (numărate de la 6.366 la 6.465) și acoperă întreaga perioadă interbelică, dar neuniform (respectiv mai mult pentru anii '30) după cum am mai precizat. O comparație, ce nu poate fi decît relativă, cu fondurile similare din aceeași Secție orientală, arată că arhiva legației polone din Praga însumează 286 dosare (numerotate de la 5.418 la 5.702); a celei de la Budapesta 56 dosare (6.568—6.624, incomplet desigur pentru că între Budapesta și Varșovia au existat relații foarte strînse) iar a legației polone de la Moscova 235 dosare (6.625—6.860). Aceste cifre, cu rezerve în ceea ce privește legația din Ungaria, pot sugera amploarea activității respectivelor oficii diplomatice, activitate determinată evident de intensitatea relațiilor bilaterale.

Documentele din arhiva legației și ale consulatelor polone din România censemnează, în primul rînd, evoluția destul de exactă pe plan politic, cultural și economic a țării noastre. Astfel, este sesizată linia ascendentă a economiei și tendințele existente la acest nivel în statul român după 1918¹⁵. Situația politică internă este înregistrată detaliat, corect în linii mari, deși în unele privințe, ca de pildă statutul minorităților naționale, se pot descoperi erori constante. Evoluția politicii externe românești a fost urmărită îndeaproape, mai ales în ce privea raporturile cu marile puteri occidentale, cu Berlinul și cu Moscova. O multitudine de rapoarte subliniază efortul diplomatic al României de consolidare a păcii și statuquo-ului cu obiectivul final evident al întăririi poziției internaționale a României¹⁶. De asemenea, sînt censemneate unele aspecte ale vieții culturale și spirituale din România interbelică¹⁷.

De cel mai mare interes științific sînt desigur dosarele, cele mai multe de altfel din acest fond, privind evoluția legăturilor româno-polone în epoca în cauză. Iată și cîteva detalii în acest sens. Modificarea convenției din 1921, devenită tratat de garanție în 1926, a preocupat într-o măsură apreciabilă diplomația poloneză care a încercat a obține maximum de avan-

¹⁰ Ibidem, dosar 760, f. 1—10.

¹¹ Ibidem, dosar 764, 352 f.

¹² Ibidem, dosar 760, f. 14—182; Ibidem, dosar 765, 142 f.

¹³ Ibidem, dosarele 768, 769, 770, 771, 773, 774 și 775.

¹⁴ Ibidem, Biuro Personalne, dosarele 961, 970, 972, 980, 988, 1.010, 1.011, 1.040, 1.045, 1.063 ș.a.

¹⁵ Ibidem, Departament Polityczno-Economiczy, Wydział Wschodni, dosarele 6.374; 6.379; 6.380; 6.381; 6.382; 6.383; 6.385 ș.a.

¹⁶ Ibidem, dosarele 6.366; 6.367; 6.368; 6.369; 6.375 etc.

¹⁷ Ibidem, dosar 6.378, 86 f.

taje din alianța cu România. Analiza diverselor variante ale proiectului de tratat din 1926 relevă sesizarea acestor intenții de către guvernul român și opoziția sa fermă la o formă dezavantajoasă, de unde a rezultat și prelungirea negocierilor pentru semnarea noului tratat.¹⁸ În schimb, negocierile pe plan militar au evoluat mai greu doar în faza inițială, în anii 1920—1921¹⁹. La reînnoirea convenției militare (Aranjamentul tehnic cum s-a numit), în 1926 de pildă, discuțiile nu au întimpinat obstacole deosebite.²⁰ O situație similară a existat și în negocierea unor acorduri complementare : cel privind asistența juridică reciprocă, semnat foarte repede în 1929²¹ : acordurile privind delimitarea frontierei comune din 1935—1936 ; în sensul acestora din urmă trebuie subliniat că între cele două state a existat o înțelegere deplină, deși Polonia nu a acceptat realizarea unui schimb de teritorii care ar fi permis României a avea legătură directă de cale ferată între Bucovina și Maramureș²².

Pregătirea diplomatică a unor importante vizite oficiale româno-polone este adecvat reflectată în fondul prezentat. Se pot menționa : vizita ministrului de externe V. Antonescu la Varșovia, în noiembrie 1936²³ ; a lui Beck în România, în octombrie 1938²⁴ ; a lui Gafencu în Polonia, în martie 1939²⁵ etc. De asemenea, se fac referiri la alte vizite ale unor delegații române în țara vecină și aliată²⁶. În acest sens se poate face o mențiune specială în legătură cu fondarea și activizarea Asociației juridice româno-polone, care, între altele, în anii 1936—1937 a organizat și mai multe vizite în grup cu caracter reciproc²⁷.

Un număr însemnat de dosare se referă la chestiunile economice, ceea ce era de așteptat, deoarece cooperarea româno-polonă la acest nivel a întimpinat o sumă de dificultăți generate mai ales de structurile apropiate ale economiilor celor două țări. Convenția comercială din 1921, singura încheiată relativ ușor²⁸, s-a dovedit curind a nu mai corespunde intereselor celor doi parteneri. Începând cu 1926 s-a pus tot mai acut problema revizuirii acestei convenții, statisticile, deși difereau în forma polonă față de cea românească, arătând o limitare a schimbului reciproc de mărfuri²⁹. Dar abia în 1930, în urma unor discuții suspendate și reluate de mai multe ori, s-a ajuns la un acord cristalizat într-o nouă convenție comercială³⁰. Aplicarea clauzelor acesteia a impus însă noi discuții privind modalitățile de plată, deci pentru soluționarea aspectului financiar al schimbului de mărfuri. În acest sens, în decembrie 1934 s-a încheiat un Acord de plăți³¹ care a trebuit a fi revizuit destul de curind, mai exact în 1936³².

O pondere crescândă în legăturile economice româno-polone au avut-o comenzile militare³³. De altfel, în cadrul cooperării forțelor armate dintre cele două țări a fost abordată și chestiunea unificării industriale și a colaborării economice în caz de război. Aceste aspecte au fost

¹⁸ Ibidem, dosar 6.387, 51 f. ; Ibidem, dosar 6.404, 348 f.

¹⁹ Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Departament Polityczno-Economiczy Wydział Wschodni, dosar 6.407, 188 f. (f. 112—131, raportul generalului Haller asupra discuțiilor de la București din ianuarie 1920).

²⁰ Ibidem, dosar 6.404, 38 f.

²¹ Ibidem, dosar 6.408, 44 f.

²² Ibidem, dosar 6.460, 295 f.

²³ Ibidem, dosar 6.388, 450 f.

²⁴ Ibidem, dosar 6.390, 49 f.

²⁵ Ibidem, dosar 6.389, 60 f.

²⁶ Ibidem, dosarele 6.445 ; 6.446 ; 6.449 ; 6.451.

²⁷ Ibidem, dosarele 6.436 și 6.447.

²⁸ Ibidem, dosar 6.409, 23 f.

²⁹ Ibidem, dosar 6.409/A, 8 f. ; dosar 6.410, 20 f. ; dosar 6.4, 57 f. ; dosar 6.412, 1.032 f. ; dosar 6.415, 899 f. ; dosar 6.414, 93 f.]

³⁰ Ibidem, dosar 6.413, 351 f. ; dosar 6.416, 303 f. (negocierea și semnarea Convenției comerciale din 1930).

³¹ Ibidem, dosar 6.418, 283 f., privind Acordul de plăți din 1934.

³² Ibidem, dosarele 6.419, 314 f. și 6.420, 298 f., referitoare la Acordul de plăți din octombrie 1936.

³³ Ibidem, dosarele : 6.395, 107 f. ; 6.396, 12 f. ; 6.397, 68 f. ; 6.398, 16 f. și 6.400, 3 f.

periodic analizate de către o comisie mixtă specializată, formată din experți³⁴. În strinsă legătură cu chestiunile economice s-au aflat cele privind transporturile. În epoca interbelică țări vecine, România și Polonia, au depus eforturi susținute pentru ameliorarea căilor ferate de legătură³⁵, a celor aeriene³⁶, dar și pentru facilitarea accesului polonez la Dunăre și la Marea Neagră³⁷. Evident, asemenea mijloace de transport au fost folosite în realizarea schimbului direct de mărfuri și călători, dar și pentru tranzit³⁸.

Relațiile culturale româno-polone ocupă un loc secundar în arhiva legislației Poloniei la București. În fapt este vorba doar de diverse acte privind negocierea și semnarea, în noiembrie 1936, a Convenției pentru colaborarea intelectuală³⁹ (în realitate un acord cultural), precum și a unor acorduri complementare referitoare la cooperarea tineretului din cele două țări⁴⁰.

O altă categorie importantă de documente din arhiva legislației și a consulatelor poloneze din România privește propaganda politică, economică sau culturală realizată în țara noastră de oficiile diplomatice respective. În acest sens, se constată imediat că metodele de acțiune au fost cele comune în epocă: publicarea de articole în presa română, articole ce prezentau pozitiv situația din Polonia⁴¹; difuzarea de broșuri cu caracter de propagandă⁴²; schimbul de publicații periodice cu caracter economic, științific sau cultural⁴³; organizarea de expoziții diverse sau de târguri economice⁴⁴; turnee artistice⁴⁵; traduceri de opere literare poloneze în limba română⁴⁶; organizarea de conferințe publice pe teme legate de trecutul și prezentul Poloniei⁴⁷ etc. Pentru acțiunile de propagandă, M.S.Z. și alte instituții cu atribuții în domeniu au folosit și resursele oferite de minoritatea poloneză din România, această acțiune având în permanență numai un caracter pozitiv⁴⁸. Unele aspecte financiare ale acestei acțiuni de propagandă pot fi cunoscute din actele misiunilor diplomatice poloneze din România⁴⁹.

De fapt imaginea globală a propagandei externe poloneze, inclusiv date suplimentare privind acțiunea din România, ne oferă arhiva Secției de presă și propagandă din același Departament politico-economic. Din cele peste 800 de dosare ale acestei Secții, un număr de 25 privesc direct propaganda polonă în România interbelică. Ca tematică, aceste dosare corespund metodelor de acțiune deja menționate; analiza poziției presei române față de Polonia și încercarea de publicare de articole favorabile⁵⁰; traduceri literare⁵¹; organizarea de festivaluri muzicale sau de concerte⁵²; turnee de teatru, balet sau operă ale unor trupe din Polonia în România

³⁴ Ibidem, dosar 6.389, 62 f. și dosar 6.399, 105 f.

³⁵ Ibidem, dosar 6.394, 26 f. și dosar 6.453, 81 f.

³⁶ Ibidem, dosar 6.456, 18 f.

³⁷ Ibidem, dosar 6.454, 54 f.; dosar 6.455, 39 f. și dosar 6.457, 61 f.

³⁸ Ibidem, dosar 6.452, 3 f.; dosar 6.458, 53 f. și dosar 6.459, 29 f., privind tranzitul pe calea ferată.

³⁹ Ibidem, dosar 6.421, 65 f.

⁴⁰ Ibidem, dosar 6.450, 18 f.

⁴¹ Ibidem, dosar 6.439, 192 f.; dosar 6.391, 10 f.; dosar 6.442, 72 f.; dosar 6.443, 49 f.; dosar 6.426, 602 f.; dosar 6.427, 130 f., ș.a.

⁴² Ibidem, dosar 6.440, 28 f.; dosar 6.402, 34 f.

⁴³ Ibidem, dosar 6.441, 20 f.

⁴⁴ Ibidem, dosar 6.405, 70 f.

⁴⁵ Ibidem, dosar 6.435, 26 f.

⁴⁶ Ibidem, dosar 6.436, 257 f.

⁴⁷ Ibidem, dosar 6.438, 105 f.

⁴⁸ Ibidem, dosar 6.422, 112 f.

⁴⁹ Ibidem, dosar 6.425, 1 f.; dosar 6.376, 26 f.

⁵⁰ Ibidem, Departament Polityczno-Economiczy, Wydział Prasowy, Sprawy Prasowe i Propagandowe, dosarele 7.532—7.536, cuprinzând buletine ale presei române din anii 1926—1936.

⁵¹ Ibidem, dosar 8.209, f. 16—28.

⁵² Ibidem, dosar 8.257, 76 f.; dosar 8.263, 160 f.

și invers⁵³; propaganda vizuală prin filme și expoziții foto sau de grafică și pictură⁵⁴; propaganda sportivă⁵⁵; propaganda economică⁵⁶; difuzarea a diverse materiale tipărite⁵⁷; organizarea unor manifestări speciale cu ocazia zilei naționale a Poloniei⁵⁸ ș.a. În acest fel, arhiva legației și a consulatelor ca și cea a Secției de presă și propagandă furnizează cercetătorului toate datele necesare pentru cunoașterea metodelor de acțiune și a obiectivelor acțiunii poloneze în România.

Între dosarele Consiliului economic, o altă mare secțiune a M.S.Z., se află doar unul referitor la România, dar și acesta ajuns foarte probabil din eroare în acest fond de vreme ce conține doar rapoarte cu caracter general, inclusiv unele referitoare la propaganda desfășurată de consulatele poloneze din Constanța, Galați și Brăila în anii 1937—1939⁵⁹. Multe acte privind activitatea consulatelor poloneze sînt incluse în arhiva Departamentului consular a M.S.Z. Din această sursă obținem două categorii de informații: noi date despre activitatea generală a diverse consulatelor⁶⁰, precum și multiple știri despre situația minorității poloneze din România. În acest sens, dosare voluminoase permit reconstituirea vieții politice, economice și culturale a comunității poloneze din România (circa 60.000 persoane)⁶¹. Între altele, există detalii și în ceea ce privește sprijinul financiar acordat conaționalilor din România de către diverse organisme centrale de la Varșovia⁶².

Un fond distinct este acela al Agenției consulare poloneze din Cluj, ce a funcționat între anii 1936—1939. Cele 15 dosare ale acestui fond înglobează documente privind viața economică, socială și politică din Transilvania⁶³, ca și buletine ale presei locale⁶⁴. Arhiva Consulatului onorific din Constanța însumează, ca fond aparte, 21 dosare, majoritatea acestora privind chestiuni administrative, fără o valoare deosebită pentru noi. Se remarcă totuși câteva dosare care completează documentația existentă în legătură cu tranzitul prin România, în anii 1939—1940, a unui important număr de civili și militari polonezi refugiați în fața trupelor invadatoare⁶⁵.

În fine, ultima secțiune importantă din M.S.Z. în a cărei arhivă se află multiple documente privind relațiile româno-polone este Secția tratate. Este vorba de 33 de dosare cu documente privind negocierea, semnarea și ratificarea principalelor acorduri politice, economice și culturale încheiate între cele două țări în epoca interbelică. Un dosar special conservă cele trei variante poloneze ale Tratatului de garanție din 1926⁶⁶. Un alt dosar cuprinde actele legate de semnarea Aranjamentului tehnic din 1926⁶⁷. De asemenea, pentru ratificarea Tratatului de conciliere și arbitraj din 1929 s-a realizat un schimb de mesaje cu Ministerul de Externe român, toate acestea fiind conservate într-un dosar special⁶⁸. Aplicarea acordurilor

⁵³ Ibidem, dosar 8.299, 135 f.; dosar 8.301, 105 f.

⁵⁴ Ibidem, dosar 8.374, 88 f.; dosar 8.733, 97 f.; dosar 8.791, 102 f.

⁵⁵ Ibidem, dosar 8.467, 98 f.

⁵⁶ Ibidem, dosar 8.638, 26 f.; dosar 8.912, 7 f.

⁵⁷ Ibidem, dosar 8.858, 78 f.

⁵⁸ Ibidem, dosar 8.592 și dosar 8.593.

⁵⁹ Ibidem, Radca Economiczny, dosar 9.498, 45 f.

⁶⁰ Ibidem, Departament Konsularny, dosarele: 11.262, 13 f.; 11.306, 30 f.; 11.307, 35 f.; 11.578, 26 f.; 11.758, 65 f.; 11.759, 46 f.

⁶¹ Ibidem, dosarele: 10.750—10.754 (viața culturală); dosarele 10.875—10.880 (viața politică); dosarele 10.932—10.936; 11.035—11.037 și 11.129—11.130 (viața economică).

⁶² Ibidem, dosar 11.371, 159 f., chestiunea subvențiilor.

⁶³ Archiwum Akt Nowychw Warszawie, Agencji Konsularnej R.P. w Cluj, dosarele I, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15.

⁶⁴ Ibidem, dosarele 8, 9 și 10.

⁶⁵ Ibidem, Honorarwy Konsulat R.P. w Konstancy, dosarele 12, 13, 15, 16, 18 și 19.

⁶⁶ Ibidem, M.S.Z., Wydział Traktatowy, dosar 12.732, 16 f.

⁶⁷ Ibidem, dosar 12.738, 15 f.

⁶⁸ Ibidem, dosar 12.749, 23 f.

de plăți din 1934 și 1936 a ridicat o serie de probleme, așa cum foarte bine reiese din conținutul altor două dosare⁶⁹.

Pregătirea formei finale a Convenției culturale a presupus negocieri care au dus la elaborarea a nu mai puțin de patru variante până la adoptarea formei finale⁷⁰. În schimb, Convenția sanitară a fost semnată în decembrie 1922 fără nici un fel de dificultate⁷¹. Lucrările Comisiei mixte pentru delimitarea frontierei comune sînt consemnate, pentru anii 1935—1936, în acte care se află și în acest fond⁷². Amplu reflectate sînt negocierile care au dus la încheierea convențiilor privind transportul de cale ferată, semnate în anii 1919, 1921, 1926 și 1929⁷³. Convenția aeriană din 1930⁷⁴, ca și acordul de tranzit militar pe calea ferată, din noiembrie 1925⁷⁵, dar și convenția specială privind facilitarea plăților în materie de turism și trafic de călători (1937)⁷⁶ sînt alte asemenea acorduri despre care găsim informații în fondul menționat.

Documentele legate de semnarea și ratificarea Tratatului de garanție din 1926 sînt de asemenea grupate⁷⁷. Să mai amintim și cele două dosare, cu dublete în bună parte, care se referă la fondarea și activitatea menționatei Asociații juridice polono-române și care se păstrează în arhiva Secției tratate⁷⁸.

Foarte pe scurt, aceasta este prezentarea documentelor privind România din arhiva Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei. Este o semnalară a unei surse indispensabile pentru cercetarea relațiilor româno-polone din perioada interbelică care ne oferă și imaginea diplomației polone asupra realităților din România, reflectînd desigur și interesele Varșoviei în raporturile cu Bucureștiul. În mod special se impun prin valoare informațiile privind acordurile bilaterale, cele politice și economice, mai ales; datele privind propaganda, la diverse niveluri, desfășurată de Polonia, ca și cele legate de activitatea oficiilor diplomatice poloneze din țara noastră. Prin toate acestea fondul privind țara noastră din arhiva M.S.Z. se înfățișează celor interesați ca o prețioasă sursă de documente în ceea ce privește raporturile bilaterale în epoca interbelică.

⁶⁹ Ibidem, dosarele 12.842, 17 f. și 12.843, 15 f.

⁷⁰ Ibidem, dosar 12.956, 26 f.

⁷¹ Ibidem, dosar 12.985, 22 f.

⁷² Ibidem, dosar 13.005, 8 f. și dosar 13.006, 132 f.

⁷³ Ibidem, dosar 13.018, 89 f. și dosar 13.019, 43 f.

⁷⁴ Ibidem, dosar 13.055, 40 f.

⁷⁵ Ibidem, dosarele 13.078 ; 13.324/C ; 13.087 și 13.088 (diverse acorduri de tranzit pe calea ferată).

⁷⁶ Ibidem, dosar 13.092, 7 f.

⁷⁷ Ibidem, dosar 13.172, 71 f.

⁷⁸ Ibidem, dosar 13.462, 154 f. și dosar 13.463, 56 f.

INSTRUMENTE DE LUCRU

Din bibliografia sigilografică românească*

I. BIBLIOGRAFIE

- * * * *Bibliografia arhivisticii românești* (autori : Fănescu M., Kiss A., Poștăriță Em., Crivăț C., Dogaru M., Nussbächer G., Angheli D.), capitolul V cuprinde lucrările de bază privind sigilografia, Direcția Generală a Arhivelor Statului, Buc., 1969, 108 p.
- Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă*, Edit. Acad. R. S. România, Buc.
- vol. I (1944—1969) întocmit de Crăciun I., Hristodol Gh., Stirban M. și colab. 1970, 386 p. (la pag. 64—65 lucrările esențiale privind sigilografia).
 - vol. IV (1969—1974) întocmit de Hristodol Gh., Stirban M., Bathory I. și colab.; Buc., 1975, 514 p. (la p. 99 sigilografia).
 - vol. V (1974—1979) întocmit de Pascu Șt., Hristodol Gh., Stirban M., și colab., 1980, 454 p. la p. 94—95 lucrările de sigilografie).
 - vol. VI (1979—1984) întocmit de Pascu Șt., Hristodol Gh., Bathory L. și colab., 1985, 531 p. (la p. 85—86 sigilografia).
- Bogdan Damian, *Științele speciale ale istoriei* (se menționează rezultatele obținute de diferite științe auxiliare. Un capitol este rezervat cercetărilor în domeniul sigilografiei : se prezintă lucrările de bază), în „Revista de istorie” (R.I.), 33 (1980), p. 1603—1635
- Bucur Mitrea, *Bibliografia numismaticii românești* (Un capitol cuprinde lucrările de bază din domeniul sigilografiei). în „Studii și cercetări de numismatică” (S.C.N.), IV (1968), p. 467—485 ; V (1971), p. 399—419 ; VI (1975), p. 263—278.
- * * * *Caietul studentului* (cuprinde informații bibliografice asupra principalelor științe auxiliare. Bibliografia cursului de sigilografie a fost întocmită de Constantin Moisil, Școala de Arhivistică, Buc., 1939, 24 p.; ed. II, 1945, 86 p. (la ed. a II-a lucrările de sigilografie sînt selectate de Emil Condurachi în capit. „Numismatică, sigilografie și arheologie”).
- Cernovodeanu Dan, *Bibliografia heraldicii românești*, București, 1977 (capit. B, p. 22—34, Heraldica sigilară).
- Deutsch Robert, *Istorici și știința istorică în România, 1944—1969*, (la p. 510—511 sînt menționate unele lucrări de bază în domeniul sigilografiei), Edit. Științifică, Buc., 1970, 678 p.
- Fănescu Mihai, *Revista Arhivelor. Bibliografie. vol. I—VII (1924—1947)*; capit. II cuprinde cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, numismatică, paleografie și sigilografie, în „Revista Arhivelor” (R.A.), 1 (1969), p. 331—333.
- Tomescu Mircea, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie I—XVI. (1882—1922)*. Repertoriu bibliografie (Studiile sînt grupate pe probleme; capitolul XII cuprinde lucrări privind sigilografia și numismatică), Școala de arhivistică, Buc., 1945, 60 p.
- Tudorică Mioara, *Revista Arhivelor. Bibliografie tematică* (la p. 341—395 se află capitolul referitor la științele speciale ale istoriei în cadrul căruia sigilografia ocupă un loc aparte), Direcția Generală a Arhivelor Statului. Buc., 1988, 535 p.
- Țabrea Ilie, *Opera științifică a d-lui Const. Moisil*. Publicații periodice la care a colaborat : I. Istorie (nr. 1—35) ; II. Arheologie (nr. 36—73) ; III. Arhivistică (nr. 73—84) ; IV. Numismatică (nr. 85—168) ; V. Medalistică (nr. 169—197). *Sigilografie și heraldică* (nr. 192—211) ; VII. Didactică (nr. 212—226) ; VIII. Diverse.

* Redactată în conformitate cu normele Comitetului Internațional de sigilografie, bibliografia de față nu cuprinde lucrările referitoare la izvoarele sigilare din antichitate întrucît acestea nu intra în sfera preocupărilor sale. Comitetul se ocupa doar de sigiliile aflate în strînsă legătură cu documentele scrise.

II. LUCRĂRI GENERALE

II.A. SINTEZE, MONOGRAFII, DICȚIONARE

- * * * *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Edit. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1982, 268 p.; 51 ilustr.
- Berciu-Drăghicescu-Adina, *Științele speciale ale istoriei*, (la p. 96–111 capitolul privind sigilografia), Universitatea din București, Facultatea de istorie–filozofie, Buc., 1988, 151 p.
- Dogaru M., *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric. Album de sigilografie*. Edit. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1976, 286 p.; 302 ilustr.
- Dogaru M., *Sigiliile orășenești din epoca modernă și contemporană*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1978, 223 p.; 283 ilustr.
- Dogaru M., *Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului*, Direcția Generală a Arhivelor Statului, Buc., 1984, 304 p.; 172 ilustr.
- Dumitrescu Emil, *Sigiliile din epoca modernă expuse la Muzeul de Istorie al R. S. România* (sint prezentate tiparele sigilare aparținând unor domnitori din secolul al XIX-lea, Țara Românească, matrice sigilare provenind de la Alexandru Ioan Cuza, ca și unele aparținând diferitelor instituții), în „Cercetări numismatice” (C.N.), 1 (1978), p. 113–129; 9 ilustr.
- Joko Sigismund, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până în secolul al XV-lea)*, în *Documente privind istoria României*, Introducere, vol. II, Buc., 1956, p. 561–619; 50 ilustr.
- Moisil Constantin, *Studii de sigilografie românească. Sigiliile de dregători. Sigiliile domnești cu stemele județelor*, în R.A., 4–5 (1927–1929), p. 126–129.
- Moisil C., *Noi studii de sigilografie românească*, în R.A., 1 (1940), p. 100–109.
- Virtosu Emil, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești*, în *Documente privind istoria României*, Introducere, vol. II, Buc., 1956, p. 333–537; 66 ilustr.
- Urechia V. A., *Schife de sigilografie românească*, Buc., 1891, 17 p.; 63 ilustr.

II.B. ABORDĂRI TEORETICE ȘI ACTIVITĂȚI PRACTICE

- Berindei Dan, *La commission d'héraldique, de généalogie et de sigilographie, (1971–1982). Bilan et perspectives*, în „Recueil d'Etudes généalogiques et heraldiques roumaines”, Buc., 1982, p. 1–11.
- Cernovodceanu Dan, Cojocărescu Maria, *Cîteva sigilii inedite aflate în expoziția numismatică a Muzeului de istorie a municipiului București*, în „Buletinul Societății Numismatice Române” (BSNR), LXX–LXXI (1976–1977), nr. 124–125.
- Dogaru Maria, *Documente excepționale validate* (sint prezentate unele situații în care actele de cancelarie au fost autentificate în domnii succesive, ca și practica validării unor hrisoave cu două sigilii de text), R.A., 2 (1972), p. 325–332.
- Dogaru Maria, *Contribuția lui Constantin Moisil la dezvoltarea sigilografiei românești*, R.A., 1 (1977), p. 82–84.
- Dogaru Maria, *Îndreptări la lucrarea, „Sigiliile mărturii ale trecutului istoric”*, în R.A., 1 (1979), p. 72–73.
- Dogaru M., *Instrumente de evidență și informare științifică pentru izvoarele sigilare*, în R.A., 2 (1979), p. 154–156.
- Dogaru M., *Documente privind interferența dintre sigilografia și diplomatica românească* (catalogul expoziției organizate cu prilejul reuniunii de la București a Comitetului Internațional de sigilografie), R.A., 3 (1979), p. 340–344.
- Dogaru M., *Sigiliul izvor istoric și factor cultural*, în „Analele Universității București”, Istorie, 29 (1980), p. 123–133.
- Dogaru M., *Insemne heraldice atestînd originea latină a poporului român*, în „Documente noi descoperite și informații arhivologice”, Buc., 1980, p. 29–43; 12 ilustr.
- Dogaru M., *Expoziția „Ideea de unitate și independență oglindită în simbol heraldic”*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor” (R.M.M.), Muzeu, 5 (1982), p. 23–31; 12 ilustr.
- Dogaru M., *Sources heraldiques reflétant l'origine latine du peuple roumain*, în „Recueil d'Etudes généalogiques et heraldiques roumaines”, Buc., 1982, p. 25–47; 8 ilustr.
- Dogaru Maria, Mureșan Florica, *Principii de organizare a expozițiilor sigilare*, în R.M.M., Muzeu, 8 (1986), p. 31–43; 10 ilustr.
- Dogaru M., *Expoziția „Sigiliile aveau ale perenității românești la Dunăre”*, în R.M.M., Muzeu, 1 (1987), p. 14–19; 8 ilustr.

- Drăghici Natalia, Dogaru Maria, *Mulaje sigilare realizate de Arhivele Statului în sprijinul activităților culturale educative*, în R.A., 3 (1987), p. 330—343; 12 ilustr.
- * * * *Expoziția „Mărturie sigilare”*, Catalog, Buc., 1984, 24 p.
- * * * *Ideea unității naționale oglindită în simbol heraldic*. Catalogul expoziției heraldice <și sigilare>, Buc., 1983, 47 p.
- * * * *Izvoare speciale, dovezi ale permanenței și continuității poporului român în viața strămoșească*, (manifestare organizată în cadrul „Săptămânii internaționale a Arhivelor. București, 26 noiembrie — 2 decembrie 1979”). Intervențiile participanților: GaI Ionel, Berindici Dan, Ștefănescu Ștefan, Teodorescu Răzvan, Panait I. Panait, Mițrea Bucur, Kogălniceanu Ion, Golimas Aurel, Periețanu Alexandru, Iescu Gheorghe, Iordache Constantin, Pleșa Dan, Iliescu Octavian, Știrbu Constanța, Mănescu Jean N., Vasile Arimia, Crișan Ion Horațiu), în R.A., 3 (1982), p. 277—284.
- Moisil Constantin, *Două științe surori: numismatica și sigilografia*, în B.S.N.R., XVII (1922), p. 76—80.
- Năsturel P. V., *Marca țării pe peceti, clădiri și monede*, în „Albina” V (1901), nr. 5 (4 nov.) p. 117—119; nr. 12—13 (23—30 dec.) p. 325—330; V (1902) nr. 14 (6 ian.), p. 367—369; ilustrații.
- Pîrvulescu Maria, Dogaru Maria, *Introducerea și regăsirea informațiilor privind izvoarele sigilare în memoria echipamentului electronic*, în R.A., 3 (1979), p. 337—340.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate pe care îl reflectă și rolul avut în formarea ideii de unire*, în R.A., 2 (1968), p. 11—68; 133 ilustr.
- Ștefănescu I. D., *Cu privire la stema Țării Românești. Arborele din pecetele și bulele sigilare de aur*, în S.C.N., 1 (1957), p. 373—388.
- Virtosu Emil, *Les relations de la Moldavie et de la Valachie avec l'Empire Ottoman réflétées par le sceau du prince régnant, le XVIIIe—XIXe siècle*, în „Revue des Etudes Sud-Est Européennes”, (R.E.S.E.S.), 1—2 (1956), p. 197—206.
- Virtosu Emil, *Despre dreptul de sigiliu*, în S.C.N., III (1960), p. 333—346; 1 ilustr.
- Virtosu Emil, *Bucureștii și sigilografia*, în M.I.M., IV (1966), p. 123—129.

I.L. PĂSTRAREA — CONSERVAREA IZVOARELOR SIGILARE

- Cernătescu Viorica, *Documente relative la confecționarea sigiliilor și modul de păstrare a matricelor sigilare*, în „Buletinul de documentare arhivistică”, (1982), p. 118.
- Dogaru Maria, *Forme de degradare și unele probleme ale conservării sigiliilor*, în „Știința și Tehnica în Arhive”, Buc., 1976, p. 108—116.
- Vicoveanu D., *Restaurarea și conservarea pecetilor atirnate*, în Cercetări istorice, (C.S.) 8, (1977), p. 63—80.

II. D. INTERFERENȚE SIGILOGRAFICE EXTERNE

- Cernovodeanu Dan, *Sur la valeur héraldique des sceaux des boyards valaques et moldaves à travers l'histoire des Principautés Roumaines*, referat la al X-lea Congres Internațional de Științe Genealogice și heraldică, Viena, 14—19 sept. 1970 publicat în „Genealogica et heraldica”, Wien, 1972, vol. II, p. 589—595.
- Cernovodeanu Dan, *Contributions à l'étude de l'héraldique d'Etat des Principautés Unies Roumaines (1859—1866)*, referat la al XII-lea Congres Internațional de Științe Genealogice și heraldice, München, 9—13 sept. 1974, în „Revue Roumaine d'Histoire”, XVI, 1977, nr. 2, p. 319—334.
- Dogaru M., *Particularités et évolution des ornements extérieurs de l'écu dans les sceaux des princes régnants de Valachie, au XVIIIe siècle*, în *Recueil du 11 Congrès international des sciences généalogique et héraldique* (Liège 29 mai — 2 juin 1972), 1973, p. 195—198; 2 ilustr.
- Dogaru Maria, *L'état actuel et les directions du développement de la sigillographie roumaine* (referat susținut la cel de al XII-lea Congres internațional de heraldică și genealogie), în *Internationaler kongres für genealogische und heraldische wissenschaften*, München, 1974, p. 315—337.
- Dogaru M., *Mulaje sigilare din Flandra și Brabant (sec. X—XVIII)*, în R.A., 4 (1975), p. 418—426, 38 ilustr.
- Dogaru M., *L'importance de l'héraldique, de la sigillographie et de l'insignologie pour l'étude de l'histoire des pays roumains* (referat susținut la cel al XIII-lea Congres Internațional de științe genealogice și heraldice, Londra, 31 august — 7 septembrie 1976).

- Dogaru M., *Sigiliile mănăstirilor de la Muntele Athos*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, I.111 (1977), p. 567—572; 3 ilustr.
- Dogaru Maria, *Din lucrările Comitetului internațional de sigilografie, București, 27—29 septembrie 1978*, în R.A., 3 (1979), p. 326—333.
- Dogaru Maria, *Reuniunea Comitetului Internațional de sigilografie. Paris, 24—28 septembrie 1979*, în R.A., 4 (1979), p. 474—475.
- Dogaru M., *Valoarea artistică a izvoarelor sigilare. Pe marginea unei expoziții internaționale de sigilografie*, în „Studii și cercetări privind istoria artei”, Seria Artă plastică, 26 (1979), p. 193—198; 4 ilustr.
- Dogaru Maria, *Reuniunea Comitetului internațional de sigilografie. (Budapesta 17—20 septembrie 1981)*, în R.A., 2 (1982), p. 202—204.
- Dogaru Maria, *Manifestări științifice internaționale, (al XV-lea Congres internațional de heraldică și genealogie — Madrid. Reuniunea Comitetului internațional de sigilografie — Toledo, Ședința Comisiei internaționale de diplomatică — Saragoza)*, în R.A., 3 (1983), p. 332—334.
- Dogaru M., *Insignes et devises héraldiques attestant l'origine latine du peuple roumain în Studii. în onore di Leopoldo Sandri*, Roma, 1983, vol. II, p. 443—456; 19 ilustr.
- Dogaru Maria, *Reuniunea Comitetului internațional de sigilografie — Stuttgart 19—23 sept. 1983*, în R.A., 2 (1984), p. 217—219.
- Dogaru Maria, *Feneșan Costin, Al X-lea Congres Internațional al Arhivelor — Bonn, 16—21 sept. 1984 (se prezintă și lucrările Comitetului internațional de sigilografie)*, în R.A., 4 (1984), p. 464—467.
- Dragomir Kiriac, *The Earliest Romanian Quarantine Seals and Cachets*, în „The American Philatelist”, 4 (1980), p. 303—314; 53 ilustr.
- Hogea-Veliscu I., Popovici I., *Sigiliile chinezești de la Arad — între artă și utilitate*, în „Magazin Istoric” (M.I.), 10 (1985), p. 28—30; 1 ilustr.
- Popeea Al., *Sigiliul patriarhal descoperit la Constanța (Sigiliul unui patriarh al Constantinopolului din sec. XIX)*, în S.C.N., VII (1980), p. 117—120; 2 ilustr.
- Rezachieviți Constantin, *Cel mai vechi sigiliu inelar (matrice) de dregător moldovean (sec. XV) păstrat în Polonia*, în R.A., 3 (1984), p. 340—349; 2 ilustr.
- Urechia V. A., *Notices sur les armoires du peuple roumain. Memoire lu au congres d'histoire comparé, Paris, 1900*, Macon, 1901, 20 p.

III. SIGILII DE VOIEVOZI, DOMNI, PRINCIPI

- Bartsch Ferdinand, Dogaru Maria, *Elemente noi în stemele unor domnitori pămînteni din Țara Românească (se discută reprezentările sigilare domnești din prima jumătate a sec. al XIX-lea) în Documente noi descoperite și informații arheologice*, 1981, p. 95—103; 5 ilustr.
- Batariuc P., *Un document contrasigilat din secolul al XVI-lea*, în „Suceava”, 9 (1982), p. 521—524.
- Bedeus von Schaarberg I., *Die wappen und Siegel der Fürsten von Siebenbürgen und der einzelnen ständischen Nationen dieses Landes*, Ein Versuch von J.B. v.S.Georg.v. Closius, Hermannstadt, 1838, 38 p.; 5 ilustr.
- Bogdan Damian, *O străveche matrice de pecete românească*, în „Studii și materiale de istorie medie” (S.M.I.M.), I, (1956).
- Bunta Maria Magdalena, *Un tipar de sigiliu din secolul XVI*; (atribuit lui Petru Cercel), în „Acta Musei Napocensis”, (A.M.N.), II (1965), p. 679—683; 3 ilustr.
- Bunta M., *Tiparul sigiliului mare al domnului Țării Românești Pătrașcu cel Bun*, în A.M.N., 5 (1968), p. 5333—5338.
- Bunta M., *Sigiliu domnești din secolul al XVII-lea. 1) Contribuții la sistemul sigiliilor cu timbru fix. 2) O capsulă sigilară de la Șerban Cantacuzino*, în S.C.N., IV (1968), p. 263—277; 7 ilustr.
- Cernovodeanu Dan, *Unirea în sigiliul lui Mihai Viteazul din 1600*, în „Tribuna României”, IV, 1975, nr. 66 (1 aug), p. 15, 5 ilustr.
- Cernovodeanu Dan, *Contribuții la studiul însemnelor heraldice ale lui Mihai Viteazul*, în „Biserica ortodoxă română”, XCIV, 1976, nr. — 8.
- Cernovodeanu Dan, *Contribuții la studiul însemnelor heraldice ale lui Vlad Țepeș*, în „Revis ta de istorie” tom. 29, 1976, nr. 11, p. 1731—1743.
- Chișer Ion, *Cel mai vechi sigiliu cu legendă în limba română (sfârșitul sec. XVI)*, în M.I., 2 (1980), p. 6—8; 1 ilustr.

- Ciofu Valeriu, *Un sigiliu moldovenesc din perioada premergătoare Unirii Principatelor*, în C.I., 5 (1974), p. 265—273; 4 ilustr.
- Ciubotea D., *Un tipar pentru turnarea matricelor de peceși din vremea voievodului Moldovei Iliăș Rareș*, în R.M.M., Muzeu, 6 (1982), p. 49—53.
- Cosma Elenă, *Un sigiliu al domnului Radu Mihnea*, în R.A., 2 (1988), p. 225—227; 1 ilustr.
- Darac Dumitru Ioniță, *Un tipar pentru turnarea matricii sigilare a voievodului Moldovei Iliăș Rareș (1546—1551)*, în B.S.N.R., 131—133 (1983—1985), p. 419—420.
- Diaconescu Speranța Teodora, *Un sigiliu inelar de la Gaspar Gratiani*, în M.I.M., 10 (1980), p. 235—240.
- Dogaru M., *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești între anii 1715—1821*, în R.A., 2 (1970), p. 385—421; 51 ilustr.
- Dogaru M., *Primul sigiliu cu text în limba turcă folosit de domnitorii români*, în R.M.M., Muzeu, 6 (1970), p. 532—533.
- Dogaru M., *Sigiliile lui Vasile Lupu*, în R.M.M., Muzeu, 1 (1971), p. 60—63.
- Dogaru M., *Pe marginea folosirii sigiliilor cu caractere turcești de către domnitorii Țării Românești*, în R.M.M., Muzeu, 1—2 (1974), p. 307—308.
- Dogaru M., *Simbolul Daciei și sigiliile lui Mihai Viteazul*, în R.A., 2 (1975), p. 169—171.
- Dogaru M., *Sur le sceau de Michel le Brave et le sceau personnel de Teophane — la mère du voivode*, în R.E.S.E.S., 3 (1975), p. 379—384; 4 ilustr.
- Dogaru M., *Sigiliile de tip iconografic utilizate de domnii Țării Românești*, în R.A., 3 (1979), p. 333—337; 5 ilustr.
- Dogaru Maria, Negreanu Ioana Alexandra, *Contribuții la cunoașterea însemnelor heraldice din timpul domniei lui Matei Basarab* (sînt prezentate tipurile sigilare folosite în cancelaria acestui domn), în *Documente noi descoperite și informații arheologice*, 1982 p. 53—61.
- Dogaru M., *Sigiliile cancelariei lui Ștefan cel Mare*, în R.A., 2 (1984), p. 197—202.
- Dogaru M., Rîzniș F., *Un sigiliu necunoscut de la Radu Șerban Voievod*, în R.I., 9 (1987), p. 921—926.
- Florescu George, *Un inel domnesc din veacul al XVI-lea și câteva considerații cu privire la neamul Basarabilor din acel veac*, în „Tirajul”, București, 1949, 35 p. + ilustr.
- Grigoraș N., *Un tipar de pecete necunoscut de la Gheorghe Duca din anul 1666*, în Anuarul institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași, (A.I.I.A.), 1 (1964), p. 167—168.
- Grămadă Niculae, *Aflarea pecetei tipar a lui Petru Mușal*, în „Glasul Bucovinei”, XXII (1940), (22 april.), p. 9.
- Iliescu Octavian, *Inelul de argint de la Cladova. Notă preliminară*, în „Ziridava”, XV—XVI, (1987), p. 85—86; 2 ilustr.
- Iliescu Octavian, *Vlad I voievode de Valachie; le regne, le sceau et les monnaies*, în „Revue Roumaine d'Histoire”, 1—2 (1988), p. 73—105; 7 ilustr.
- Lăurian A(ugust) T(rebouiu), *Pecetea lui Mihai Radu vv.*, în „Magazin istoric pentru Dacia”, II, 1846, p. 187.
- Leonte Ilcana, *O formă rară de validare a documentelor în cancelaria domnească a Moldovei*, în R.A., 2 (1968), p. 245—252.
- Mănescu N. Jean, *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor în heraldica Țărilor Române*, în R.A., 3 (1973), p. 465—480.
- Metzulescu Stelian, *Apoteoza în freasca românească* (referire la sigiliile lui Mircea cel Bătrîn), în „Glasul bisericii”, XXIV, 3—4 (1965), p. 331—356; ilustr.
- Mircea Ion Radu, *Pecetea inelară a lui Mihnea Vodă Turcitul*, în „Hrisovul”, III (1943), p. 103—107; 1 ilustr.
- Moisil Constantin, *Primele peceși cu stemele unite ale Moldovei și Țării Românești*, în B.S.N.R., XVIII (1923), p. 60—63.
- Moisil C., *Bule de aur sigilare de la domnii Țării Românești și ai Moldovei*, în R.A., 1—3 (1924—1926), p. 249—265.
- Moisil C., *Noi studii de sigilografie românească. Sigiliul lui Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei*, în R.A., 1 (1940), p. 100—109.
- Moisil C., *Bule de aur românești*, în „Universul”, LVIII (1941), nr. 98 (15 april.), p. 2; ilustr.
- Moisil C., *Sigilii de aur de la Vasile Lupu*, în „Universul”, LVIII (1941), nr. 106 (23 april.) p. 2; ilustr.
- Moisil C., *Vechi sigilii domnești de la primii domni ai Moldovei*, în „Universul”, LVIII, 1941, nr. 42, (18 febr.) p. 2; ilustr.
- Moisil C., *Monede și sigilii de la Ștefan cel Mare*, în „Universul”, LVIII (1941), nr. 91, (8 april.), p. 2; ilustr.
- Moisil C., *Vechi sigilii domnești de la Mircea cel Bătrîn*, în „Universul”, LVIII (1941), nr. 49 (25 febr.) p. 2; 12 ilustr.

- Moisil C., *Cercetări sigilografice. Inele sigilare domnești de aur*, în R.A., 1 (1942), p. 212–219; 1 pl.
- Moisil C., *Licitafie de sigilii domnești*, în R.A., 1 (1942), p. 209–212.
- Moisil C., *Inele sigilare domnești de aur*, în R.A., 1 (1942), p. 212–219.
- Moisil C., *Sigiliile lui Mircea cel Bătrîn*, în R.A., 2 (1944), p. 256–286; 13 ilustr.
- Moisil C., *O nouă bulă de aur sigilată din Țara Românească (de la Mihnea II)*, în „Buletinul Științific al Acad. R.P.R.”, St. Ist., Filoz. (1951), nr. 53, p. 13–24.
- Moisil C., *Cu privire la bula de aur sigilată a lui Mihnea al III-lea*, în „Buletinul Științific al Acad. R.P.R.”, St. Ist. Filoz., 1–2 (1952), p. 103–104.
- Moisil C., *Primele peceți cu stelele unite ale Moldovei și Țării Românești de la începutul veacului al XVII-lea*, în S.C.N., II (1959), p. 371–375.
- Mircea Ion R., *Pecetea atrănată a lui Mihai Viteazul*, în „Hrisovul”, 5 (1945), p. 90–96.
- Munteanu Ion, *Peceți, inele sigilare și bule de aur domnești*, în „Viața Militară”, 12 (1966), p. 28; 7 ilustr.
- Năsturel P. V., *Nova Plantatio și regii României moștenitori ai împăraților Bizanțului*, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XV, (1914), p. 1–80; 34 ilustr.
- Popescu Mihai, *Sigiliul lui Sigismund Bathory ca domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei*, în R.A., 1–3 (1924–1926), p. 328–332.
- Rădulescu Gabriela, *Sigiliile cancelariei domnești din Moldova (1711–1821)*, în R.A., 2 (1969), p. 173–218; 58 ilustr.
- Rînzis Filoftea, *Sigiliile lui Constantin Șerban*, în R.A., 1 (1982), p. 86–90; 3 ilustr
- Sacerdoțeanu A., *Hrisovul și sigiliul lui Mihai Viteazul din 27 iulie 1600*, în R.A., 1 (1940), p. 161–162.
- Sacerdoțeanu A., *Autografe și sigilii de la Mihai Viteazul*, în R.A., 2 (1941), p. 296–313.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Iarăși despre sigiliul lui Mihai Viteazul*, în R.A., 2 (1945), p. 330–333.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Contribuții la studiul diplomatiei române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512–1521)*, în „Romanoslavica”, X (1964), p. 405–434.
- Sacerdoțeanu A., *Despre un sigiliu al lui Mircea cel Bătrîn. O rectificarea sigilografică*, în R.M.M., Muzee, 5 (1968), p. 443–445.
- Sacerdoțeanu A., *Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile Huniade și Olah*, în R.M.M., Muzee, 1 (1968), p. 5–16.
- Sacerdoțeanu A., *Hrisovul cu sigiliile multiple ale lui Vlăduț Vodă către brașovenii (1511)*, în R.M.M., Muzee, 4 (1971), p. 328–332.
- Sturza Săucești Marcel, Nistor Nicolae, *Sigiliile boierilor din Sfatul lui Radu cel Mare de la convenția cu Sibiul din 1507*, în R.A., 1 (1967), p. 73–90.
- Szegedi R. P. Ioannes, *Cerographiae Hungariae seu Notitia de insignibus et sigillis Mariano-Apostolici*, Typis Academ-per Leopold Berger, Tyraviar, 1743, 197 p.
- Șimanschi Leon, *Cele mai vechi sigilii domnești și boierești din Moldova (1387–1421)*, în A.I.I.A., 17 (1980), p. 141–158.
- Tocilescu Grigore, *O nouă pecete a lui Mihai Vodă Viteazul*, în B.S.N.R., II (1905), p. 10–13.
- Vasilescu Anca, *Despre sigiliul personal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza*, în C.N., 1 (1978), p. 109–112.
- Virtosu Emil, *Sigilii domnești rare din secolul al XVII-lea (prezintă sigiliile lui Vasile Lupu, Mihai Radu și Grigorie Ghica)*, în „Analele Academiei Române”. Mem. Sec. Ist. Seria III, tom XXV (1942), Mem. 3, p. 203–216.
- Virtosu Emil, *Tipare sigilare domnești din secolul al XIX-lea (Țara Românească)*, în S.C.N.I. (1957), p. 307–355; 73 ilustr.
- Virtosu E., *Glose sigilografice (referire la sigiliile domnitorilor Petru I Mușat, Constantin Brîncoveanu, Alexandru Moruzi)*, în S.C.N., II, 1958, p. 419–437.
- Virtosu Emil, *Note și discuții sigilografice (se referă la ornamentele aflate pe sigiliile domnești din Moldova, sec. XIX)*, în S.C.N., 3 (1960), p. 519–539.
- Virtosu E., *L'apparition et le rôle politique et juridique du sceau princier*, în „Revue Roumaine d'Historie”, 1 (1967), p. 57–65.
- Virtosu E., *Despre cosigilarea actelor domnești*, în A.I.I.A., Iași, 6 (1969), p. 151–158.

IV. REGIUNI ISTORICE ȘI UNIĂȚI TERITORIAL – ADMINISTRATIVE

- Balogh Adalbert, *Evoluția sigiliilor folosite de autoritățile administrative din comitatul Maramureș sec. XV–XVIII (prezintă sigiliile folosite de autoritățile comitatense, ca și sigiliile individualizând orașele Cimpulung, Hust, Sighet, Teceu și Vise)*, în R.A., 4 (1982), p. 413–422.
- Cațavei Victor, *Contribuții la heraldica, sigilografia și medalistica aniversării unui deceniu de la unirea Transilvaniei cu România*, în „Ziridava”, 11 (1979), p. 1012–1022.

- Covacs Maria, *Colecția de sigilii a Filialei Arhivelor Statului jud. Arad*, în „Ziridava”, 6 (1976), p. 499—504.
- Dogaru Maria, *Matrice sigilare aparținând instituțiilor din județul Prahova existente în colecția Arhivelor Statului București*, în *Fișe din trecutul istoric al județului Prahova*, 1971 p. 55—61.
- Dogaru M., *Conservarea stemelor județene în sigiliile domnești*, în R.A., 2 (1973), p. 295—302.
- Dogaru M., *Sigiliile consiliilor județene (a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, în R.M.M., Muzee, 1 (1979), p. 66—68; 3 ilustr.
- Dogaru M., *Matrice sigilare provenind din Oltenia conservate în colecția Direcției Generale a Arhivelor, Statului în „Arhiva Olteniei”*, 1 (1981), p. 89—95; 3 ilustr.
- Dogaru M., *Contribuții la cunoașterea sigiliilor comitatelor din Transilvania*, în R.M.M., Muzee, 2 (1986), p. 47—58; 8 ilustr.
- Mudura Gh., *Sigiliile localităților bihorene izvoare etnografice (I) Zona Vascău*, în „Biharea”, 9 (1981), p. 193—209; 26 ilustr.
- Oszczki K., *Sigilii folosite de autoritățile administrative comitatense și orașele fostului comitat Satu Mare*, în *Studii și comunicări muzeul județean Satu Mare*, 5—6 (1981—1982), p. 183—201; 13 ilustr.
- Pleșa Ion, *Sigiliile din colecția Filialei Arhivelor Statului a județului Alba*, în „Apulum—arheologie—istorie—etnografie”, XII (1974), p. 405—430; 72 ilustr.
- Rînzîș Filofteia, *Contribuții la cunoașterea matricelor sigilare aparținând unor instituții din județul Argeș*, în *Argeș—Studii și comunicări Muzeul Cimpulung-Muscel* (1981), p. 149—152.
- Ștefănescu R., *Sigilii din colecția Muzeului județean Brașov*, în „Cumidava”, 1 (1979—1980), p. 457—477.

V. SIGILII DE TÎRGURI ȘI ORAȘE

- Blaș P., *Un sigiliu inedit al orașului Suceava*, în „Suceava”, 9 (1982), p. 39—42.
- Cernovodeanu Dan, *Contribuțiuni la studiul stemei municipiului București în secolele XIX și XX în București*, „Materiale de istorie și muzeografie”, VIII, 1971, p. 159—177.
- Cernovodeanu Paul, Vătămănu Nicolae, *Considerații privitoare la pecetea orașului București*, în *secolele al XVI și al XVII-lea*, în M.I.M., 4 (1966), p. 3—14.
- Ciobanu Radu Ștefan, *Vechimea orașului Baia*. (Discuții sigiliul orașului din sec. al XV-lea), în „Muzeul Național”, 2 (1975), p. 365—379.
- Ciurea Dumitru, *Sigiliile medievale ale orașelor din Moldova*, în „Studii și cercetări științifice”, Iași, Istorie, 7 (1956), fas. 2, p. 157—164.
- Dan D., *Un document românesc cu marele sigiliu din Tîrgul Baia*, în „Junimea literară”, IV, (1907), p. 56—57.
- Dogaru Maria, *Două sigilii și semnificația lor*, în M.I., 6 (1978), p. 31—32.
- Dumitrescu Al. I., *Pecetea latinească a Cimpulungului (O ipotază)*, în „Secolul”, VIII (1907), nr. 222.
- Frățilă I., Jivan I., *Sigiliul orașului Deva de la 1618*, în „Sargetia”, 11—12 (1974—1975), p. 411—413.
- Georgescu Maria, *Stema orașului Alexandria*, în *Documente recent descoperite și informații arheologice*, 1982, p. 62—65.
- Gorovei Ștefan, *Am pus pecetea târgului*, în M.I., 2 (1978), p. 35—38.
- Hordilă D., *Citeva păreri în legătură cu sigiliul Romanului*, în „Memoria Antiquitatis”, 1 (1969) p. 363—367.
- Lepădatu Al., *O nouă narațiune a luptelor dintre Movilești 1600—1607 și sigiliile Romanului și Cimpulungului muntean*, în „Convorbiri literare”, XLI (1907), p. 9—13.
- Lepădatu Alexandru, *Antichitățile de la Baia*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice” (B.C.M.I.), 1909, april.-iunie, p. 53—64.
- Mănescu Jean N., *Cea mai veche stemă a Bucureștilor*, în M.I.M., X (1977), p.
- Nemeti I., *Scurt istoric al sigiliilor orașului Baia Mare*, în „Marmația” (1969), p. 16—21.
- Niculăiescu M., *O matrice sigilară a orașului Pitești aflată în colecțiile muzeului județean Dimbovița*, în „Studii și comunicări de istorie și etnografie”, Golești, 3 (1980), p. 205—207.
- Oszczki C., *Sigilii de orașe miniere. Mutus amor civium*, în M.I., 8 (1970), p. 73.
- Sacerdoțeanu A., *Condițiile în care a apărut sigiliul orașului București (sec. XVI—XVIII)*, în „Glasul Bisericii”, 11—12 (1962), p. 1097—1100.
- Ungureanu Gheorghe, *Sigiliul orașului Iași în secolul al XIX-lea*, în R.A., 2 (1966), p. 83—100.
- Urechia V. A., *Sigiliul Tîrgului Pietrei județul Neamț. Noliță istorică*, în „Analele Academiei Române”, Mem. Sec. Istorie, II, tom. X (1887—1888), p. 235—243; 2 ilustr.

- Ursu V., *Sigiliul mare al oraşului Baia Mare din secolul al XIV-lea*, în R.M.M., Muzeu, 4 (1986), p. 84—85.
- Virtosu Emil., *Sigilii de trguri și orașe din Moldova și Țara Românească*, în „Analele Universității București”, Istorie, (1956), p. 131—155.
- Zimmermann F., *Das mittelalterliche Siegel der Stadt Kronstadt u.d. Burzenlader Distrikten*, în „Korrespondenzblatt” (1878), p. 107—110, 116—121.
- Zimmermann F., *Das atteste Siegel der Stadt Hermannstadt*, în „Korrespondenzblatt”, I (1978), p. 2—5.
- Zimmermann F., *Das mittelalterliche Siegel der Stadt Bistritza*, în „Korrespondenzblatt”, V (1882), p. 2—5.

VI. SIGILII SĂTEȘTI

- Andrițoiu M., Cerghedean M., *Sigilii sătești în comitatele Hunedoara și Zarand*, în R.A., 1 (1971), p. 3—26; 51 ilustr.
- Dogaru M., *Sigilii sătești din fostul comitat Arad*, în C.N., III (1980), p. 215—227; 17 ilustr.
- Georgescu Maria, *Sigilii sătești din județul Buzău (1835—1864)*, în R.A., 3 (1986), p. 341—347.
- Grămadă Niculae, *Vechi pecefi sătești bucovinene*, în „Codrii Cosminului”, | XII (1936—1939), p. 19—268. |
- Jude M. M., Cordos N., *Sigilii sătești transilvănene din secolul al XIX-lea*, în A.M.N., 15 (1978), p. 467—479; 49 ilustr.
- Jude Maria Magdalena, *Sigilii sătești transilvănene în Muzeul de Istorie din Turda*, în A.M.N., 16 (1979), p. 691—697.
- Jude Maria Magdalena, *Sigilii sătești bănățene pe un document din 1826*, în A.M.N., 18 (1981), p. 509—511.
- Jude Maria Magdalena, *Sigilii sătești din Comitatul Cluj (sec. XIX)*, în A.M.N., 20 (1983), p. 843—847.
- Sporea C., *Din trecutul satelor săcelene. Compania oierilor din cele șapte sate săcelene. Sigiliul cu stema medievală a Săcelilor*, în „Drum nou” (Brașov), XXVIII (1971), nr. 8361, (25 nov.), p. 2, 1 ilustr.
- Vulpe Ilie, *Sigiliul sătesc împărțit al satului Arcești (jud. Dolj)*, în „Studii vlcene”, 3 (1974), p. III—114.
- Virtosu E., *Sigilii împărțite și sigilii sătești*, în S.C.N. II (1957), p. 357—366; 2 ilustr.

VII. BRESLE ȘI INSTITUȚII MODERNE

- Bătrîna Lia, Bătrîna Adrian, *Cu privire la un sigiliu de comerț din sec. al XV-lea descoperit la Curtea de Argeș*, în C.N., V (1983), p. 197—211; 2 ilustr.
- Berindei Dan, Dogaru Maria, *Petiția de la 11 iunie 1861. Comitetul pentru subscripție și sigiliul său*, în R.A., 3 (1961), p. 318—324.
- Bunța Maria Magdalena, *Sigilii de breaslă în colecția Muzeului de Istorie Cluj*, în A.M.N., III (1966), p. 213—228.
- Bunța Maria Magdalena, *Două sigilii ale breslei aurarilor din Cluj și Dej*, în „Apulum”, 6 (1967), p. 355—360.
- Cernătescu Viorica, *O matrice sigilară deosebită a bisericii Madona Dudu din Craiova*, în „Mitropolia Olteniei” (M.O.), 7—9 (1980), p. 651—652.
- Cojocarescu Maria, *Sigiliile Comisiei Centrale de la Focșani 1859*, în R.M.M., Muzeu, 4 (1979), p. 348—349.

- Culica V., *Tiparul sigilar al carantinei Gura Ialomiței (1860)*, în B.S.N.R., 124—128 (1976—1980), p. 551—555.
- Dengel L., *Agențiile starostii și stampilele lor*, în „Filatelia”, 6 (1962), p. 3—4.
- Dogaru Maria, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de Guvernul provizoriu și Locotenența Domnească (9 iunie — 13 septembrie 1848)*, în R.A., 2 (1968), p. 265—270.
- Dogaru Maria, *Colecția de sigilii a Direcției Generale a Arhivelor Statului*, în R.A., 2 (1969) p. 155—171.
- Dogaru Maria, *Însemnele instituțiilor mehedinișene reflectând istoria națională (sec. XIX—XX)*, în *Mehedinți istorie și cultură*, Drobeta Turnu Severin (1978), p. 211—216.
- Dogaru Maria, *Sigiliul Comisiei Teatrului Național*, în R.M.M., Muzee, 2 (1979), p. 61.
- Dogaru Maria, *Sigilii ale instituțiilor sanitare din Moldova*, în A.I.I.A., XIX (1982), p. 533—536; 4 ilustr.
- Dragomir Kiriac, *Noi identificări de ștampile din perioada clasică. Date tirzii și timpurii etc.*, în „Filatelia”, 10 (1974), p. 3—4.
- Dragomir Kiriac, *Primele birouri sucursale din România și ștampilele lor*, în „Filatelia”, 10 (1975), p. 4—5.
- Dragomir Kiriac, *Primele hărți, sigilii și ștampile românești ale poștelor și carantinelor*, în „Filatelia”, 1 (1979), p. 5—11; 32 ilustr.
- Dragomir Kiriac, *Sigilii și ștampile din perioada prefilatelică. Moldova. 1822—1858*, în „Filatelia”, 11 (1985) p. 56; 1 (1986), p. 5—7.
- Emandi Emil, Hojbota Petre, *Un sigiliu al Comitetului național român Sibiu din anul 1848*, în R.M.M., Muzee, 10 (1987), p. 60—61.
- Ince L., *Céhpecséték es cehbenbivotáblak a kezdivásárhelyi muzeum gyűjteményében (Mulaje sigilare și embleme de corporații în colecția Muzeului din Tirgu-Secuiesc)*, în „Alăuta”, 6—7 (1974—1975), p. 113—141; ilustr.
- Iordache Stelian, *Ștampila de datare Galați Moldova*, în R.A., 4 (1985), p. 437—445.
- Jude Maria Magdalena, *Sigilii poștale în Muzeul de istorie al Transilvaniei*, în A.M.N., 7 (1980), p. 785—786.
- Lenghel Alexandru, *Sigiliile medicale ale Clujului de odinioară*, în „Clujul medical”, nr. 4. (aprilie 1940).
- Litiu Gh., *O controversă privind numele și sigiliul consistoriului din Oradea (1839)*, în „Biserica ortodoxă română”, 88 (1970), p. 1228—1332.
- Nicu Iosif, *Ștampilele din perioada de după proclamarea republicii*, în „Îndreptarul filatelistului”, (1969), p. 56—74.
- Mureșan Augustin, Grozi Livia, *Două tipare sigilare aparținând breslei olarilor din Lipova* în R.M.M., Muzee, 3 (1989), p. 39—42.
- Passalega Dumitru, *Ștampilele oficiilor și serviciilor poștale*, în „Filatelia”, 6 (1970), p. 6—7.
- Passalega Dumitru, *Ștampilele ambulanțelor poștale*, în „Filatelia”, 2 (1971), p. 6—7.
- Penescu Lucian, *Studiul ștampilelor poștale ale Tîrgoviștei de la finele secolului al XIX-lea*, în „Valachia”, 4 (1973), p. 347—350.
- Popescu Ion, *Un sigiliu de carantină cu simbolistica folcloric religioasă*, în M.O., 1981, 33, nr. 4—6, p. 292—293.
- Popovici Mihail, *Scurt istoric asupra transporturilor fluviale și maritime românești, a ștampilelor de navigație străine în porturile dunărene și maritime și a ștampilelor de bord ale navelor fluviale și maritime românești*, în „Îndrumărul filatelistului”, Buc., (1980), p. 139—169
- Racoviceanu Grigorie, *Ștampilele folosite în țările române pînă în anul 1881*, Edit. Transporturilor și Telecomunicațiilor, Buc., 1963.
- Rațoi Tudor, Grigorescu Olimpia, *Matrice sigilare moderne din colecțiile Muzeului „Regiunii Porților de Fier” (sînt prezentate tipare aparținînd unor localități și instituții din*

zonă, ca și din alte regiuni — Gorj, Galați, Suceava, Tecuci etc.), în „Drobeta”, IV (1980), p. 187—192; 18 ilustr.

- Trîmbaciu Ștefan, *Patru sigilii școlare din secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în Colecțiile din Cîmpulung Muscel*, în R.M.M., Muzee, 1 (1982), p. 54.
- Virtosu E., *Sigilii și corporații bucureștene*, în S.C.N., III (1960), p. 147—374; 35 ilustr.
- Zdroba Mircea, *Sigilii ale breșlelor din Baia Mare păstrate în colecțiile Muzeului județean Maramureș*, în „Marmatia”, II (1971), p. 121—127; 6 ilustr.
- Zdroba Mircea, *Sigilii de breaslă din județul Arad*, în „Ziridava”, 3—4 (1974), p. 107—112.

VIII. CLASE ȘI CATEGORII SOCIALE. MENTALITĂȚI

- Anton-Manea Cristina, *Inele sigilare inedite din sec. XIV—XVII aflate în colecția Muzeului de Istorie al R. S. România*, în C.I., 3 (1980), p. 205—213.
- Bodea Cornelia, *Un sigiliu a lui Nicolae Bălcescu*, în „Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R. P. România” (aprilie-iunie) (1965), p. 390—391.
- Buzdugan George, *Un vechi sigiliu Cantacuzinesc*, în B.S.N.R., 121—123 (1973—1975), p. 231—234; 1 ilustr.
- Cernovodeanu Dan, *Un sigiliu pașoptist inedit*, în „Studia et Acta Musei Nicolae Bălcescu”, II, 1970—1971, p. 673—679; 2 ilustr.
- Cernovodeanu Dan, *Un sigiliu pușin cunoscut al vel logofătului Andronachi Donici*, în „Buletinul, monumentelor istorice”, XLII, 1973, nr. 1, p. 39—40; 3 ilustr.
- Cernovodeanu Dan, *Stema Moldovei în Armele Cantemireștilor*, în „Buletinul Societății Numismatice Române”, LXVII—LXIX, 1973—1975, nr. 121—123, p. 277—293.
- Dogaru Maria, *Sigiliul lui Aram Iancu*, în R.A. (1972), p. 694—695, (Vezi revenirea asupra acestor opinii în *Revoluția Română de la 1848 reflectată în documente de metal*, p. 86).
- Dogaru M., *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de caimacamii Craiovei*, în R.M.M., Muzee, 1 (1976), p. 53—57.
- Dogaru M., *Conceptiile revoluționarilor pașoptiști oglindite în sigilii*, în R.A., Supliment (1979) p. 134—138; 3 ilustr.
- Dogaru M., *Sigilii țărănești din Țara Românească și Moldova (1600—1650)*, în R.I., 4 (1981) p. 333—337.
- Dogaru M., *Sigiliul lui Ionișă, căpitan în oastea lui Tudor Vladimirescu*, în *Documente noi descoperite și informații arheologice* (1981), p. 85—87.
- Dogaru Maria, *Sfîntul Gheorghe reprezentat în sigiliul inedit al lui Ionișă căpitan în oastea lui Tudor Vladimirescu*, în M.O. 7—9 (1981), p. 379—380.
- Dogaru Maria, *O matrice sigilară provenind de la Tudor Vladimirescu*, în M.O., 7—9 (1981), p. 375—378.
- Dogaru Maria, Berciu-Drăghicescu Adina, *Două tipare sigilare ale familiei Mavrocordat din colecția bibliotecii Facultății de Istorie-Filozofie, București*, în „Opuscula numismaticea — caietul seminarului special de științe auxiliare”, Buc., (1989), p. 204—215.
- Dumitrescu Emil, *Sigiliul generalului Gheorghe Magheru*, în R.M.M., Muzee, 3 (1977), p. 21—22.
- Edroiu Nicolae, *Un sigiliu inelar cu inscripție slavonă în colecțiile Muzeului de istorie al Transilvaniei din Cluj-Napoca (o gemă antică rufolosită în evul mediu ca sigiliu de un demintar-Bratu)*, în A.M.N., XV (1978), p. 311—313; 3 ilustr.
- Gheorghe Cristache, *Un interesant sigiliu din colecția noastră*, în B.S.N.R., 131—133 (1983—1985), p. 421—422; 2 ilustr.
- Golescu Maria, *Sigiliul cu legenda turcească a lui Iordache Golescu*, în „Cronica numismatică și arheologică”, București, 1943, nr. 127—128.
- Marica Guy V., *Figura aurarului în sigilografie*, în vol. *Sub semnul lui Clio. Omagiu acad. prof. Ștefan Pascu*, Cluj, p. 451—458.
- Mirțu F., *Un sigiliu inelar al unui „județ” al Cîmpulungului*, în R.M.M., Muzee, 5 (1970), p. 436—457.
- Molsil Const., *Inele sigilare boierești din colecția prof. Mihai Sculescu*, în B.S.N.R., 83—90 (1935—1942), p. 180—184.
- Molsil Constantin, *Unele reminiscențe din timpul propagandei pentru unire*, în „Arhiva României”, VIII, (1941), p. 126—129.

- Moisil C., *Mărunțișuri sigilografice* (sigiliul heraldic al vel spătarului Zotu Tzigara), în S.C.N., I (1957), p. 405–406.
- Regleanu M., *Sigiliul iconografic al lui Cernica (Știrbei) mare vornic (1602–1610)*, în R.A., 1 (1966), p. 119–122; 1 ilustr.
- Rinziș Filofteia, *Tradiție și continuitate exprimate în sigilii personale din sec. al XVII-lea (însemne și semnificații)*, în „Muzeul Național”, 6 (1982), p. 171–174.
- Rinziș Filofteia, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor de mari dregători (Țara Românească secolul XVIII)*, în A.I.I.A., 2 (1987), p. 325–334; 15 ilustr.
- Rinziș F., *Contribuții la istoria Bălenilor. Sigiliul lui Ivașco mare vornic*, în *Studii și comunicări Cîmpulung Muscel*, (1987), p. 65–66.
- Rinziș Filofteia, *Însemne heraldice românești* (sigilii de mari boieri), în M.I., nr. 2/1989, p. 41.
- Rosetti Dinu, *Vestigiile feudale de la Suslănești (jud. Argeș)*. (Prezintă și unele inele sigilare), în „Buletinul Monumentelor Istorice” (B.M.I.), 2 (1972), p. 27–28.
- Sacerdoțeanu Aurelian, *Sigiliile mitropolitului Antim Ivircanu*, în M.O., 9–10 (1966), p. 838–841; 1 ilustr.
- Sturdza Săucești M., Nistor M., *Sigiliile boierilor din sfatul lui Radu cel Mare de la convenția cu Sibiul din 1507*, în R.A., 1 (1967), p. 73–90.
- Ștefănescu M., *O piatră de mormînt uitată și o pecete necunoscută. Mărturii vechi și noi despre marele spătar Zotu Tzigara*, în B.N.I., XI (1971), nr. 4, p. 58–62; 7 ilustr.
- Tafrali O., *O pecete interesantă a lui Zotu de Cigara, generele lui Petru Șchiopu*, în „Arta și Arheologie”, IV (1931–1932), fasc. 7–8, p. 75.
- Tihu Năstase, *Criptologia în istoria românească* (se referă la inelul sigilar din 1821 — aparținînd lui Tudor Vladimirescu), în „Știința și tehnica”, 4 (1989), p. 9.
- Virtosu Emil, *Sigilii românești cu legenda în limba turcă* (sigilii de mari dregători prezente pe un document din 1823), în „Hrisovul”, II (1942), p. 203–216.
- Virtosu Emil, *Mari dregători din Țara Românească în sigiliile secolelor XVII–XVIII*, în „Studii și cercetări de istorie medie”, (S.C.I.M.), I (1950), p. 140–180; 32 ilustr.
- Virtosu E., *Sigilii cu însemnele dregătoriei (Țara Românească 1786–1829)*, în R.M.M., Muzeu, 2 (1965), p. 152–159.
- Vornicescu N., *Sigiliul revoluției lui Tudor Vladimirescu*, în M.I., 6 (1981), p. 14–15.
- Vornicescu Nestor, *O matrice sigilară inedită și semnificația sa istorică*, în M.O., 7–9 (1981), p. 354–374.
- Vornicescu Nestor, *Simbolistica eliberării patriei într-o matrice sigilară a lui Tudor Vladimirescu*, în *Documente noi descoperite și informații arheologice*, 1981, p. 79–84; 1 ilustr.
- Vornicescu Nestor, *Revelațiile unui sigiliu. Inelul lui Tudor Vladimirescu*, în „Almanah estival — Luceafărul”, 1982, p. 67–68.

IX. INFORMAȚII SIGILARE INSERATE ÎN LUCRĂRI DE NATURĂ DIVERSĂ

- Berza Mihai, *Stema Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare*, în „Studii și cercetări privind istoria artei”, 1–2 (1953), p. 69–88.
- Berza Mihai, *Stema Moldovei în veacul al XVI-lea*, în „Studii și cercetări privind istoria artei”, 1–2 (1956), p. 99–128.
- Bogdan Ion, *Documente și registre privind relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în secolul XV–XVI*, Buc., 1902, 489 p.
- Bogdan Ion, *Album paleografic moldovenesc. Documente din secolul al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea*, București, 1926.
- Botezat Eugen, *Bourul și zimbrul*, în „Analele Academiei Române”, Mem. Sect. Ist. Seria II tom. XXXVI (1913–1914), p. 17–39.
- Brătlanu Gh., *Originea stemelor Moldovei și Țării Românești*, în „Revista istorică română”, 12, 13, 14 I (1931), p. 50–61.
- Cernovodanu Dan, *Știința și arta heraldică în România*, Edit. Științifică și enciclopedică, Buc. 1977.

- Dogaru Maria, *Insemne heraldice reflectînd ideea unității naționale*, în R.A., Supliment (1979), p. 206—222; 30 ilustr.
- Dogaru Maria, *Un armorial românesc din 1813. Spița de neam a familiei Balș dotată cu steme*, Buc., 1981, 151 p.; 22 ilustr.
- Dogaru Maria, *Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită în simbol heraldic*, Edit. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1981, 289 p., 266 ilustr.
- Dogaru Maria, *Tricolorul românesc, o istorie glorioasă*, în „Anale de istorie”, 1 (1988), p. 133—143.
- Dogaru Maria, Albu L., *Revoluția română de la 1848 reflectată în izvoare heraldice*, în R.M.M., Muzee, 5 (1988), p. 48—61; 17 ilustr.
- Gheorghe Cristache, Dogaru Maria, *Revoluția română din 1848 reflectată în documente de metal*, Edit. Militară, Buc., 1988, 189 p.; 84 ilustr.
- Giurescu C. C., *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri pînă astăzi*, București, 1976.
- Iliescu Octavian, *Din trecutul unei steme. O acvilă neobișnuită* (se fac referiri la primele sigilii folosite de domni români), în M.I., 3 (1971), p. 27—32.
- Marțian I., *Contribuții la heraldica vechiului Ardeal*, în „Anuarul Institutului de istorie națională”, IV (1928), p. 441—446.
- Mănescu N. Jean, *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor în heraldica Țărilor Române* (se descriu și sigiliile folosite de acesta), în R.A., 3 (1973), p. 465—480.
- Mănescu N. Jean, Cernovodanu Dan, *Noile steme ale județelor și municipiilor din Republica Socialistă România. Studiu asupra dezvoltării istorice a heraldicii districtuale și municipale românești*, în R.A., 1—2 (1974), p. 3—218.
- Mănescu N. J., *Cu privire la originea stemei Țării Românești*, în C.N., V (1983), p. 183—196; 9 ilustr.
- Moisil C., *Stema României. Studiu critic din punct de vedere heraldic*, Buc., 1931, 23 p.; 54 ilustr.
- Năsturel P. V., *Stema României*, București, 1980.
- Nicolaescu Stoica, *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în secolele XV și XVI* (se referă la sigiliul lui Mihai Viteazul), în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XII (1911), p. 235—336.
- Rîzniș Filofteia, *Două documente false din prima jumătate a secolului al XVII-lea (Țara Românească)* (despre rolul sigiliilor în cercetarea autenticității documentelor), în R.A., nr. 3/1986, p. 327—340.
- Ștefănescu Aristide, *Elemente particulare și generale în ornamentica obiectelor de podoabă descoperite la București (secolele XIV—XV)* (sînt prezentate și inele sigilare), în R.M.M., Muzee, 2 (1986), p. 54—59; 18 ilustr.
- Urechia V. A., *Anexa la Raportul delegaților de seșiune asupra proiectului de lege pentru modificarea armelor țării*, (tablou cu steme, sigilii și monede), Buc., 1868.
- Vornicescu N., *Descătușarea*, Edit. Mitropoliei Craiova, Craiova, 1981, (vezi capitolul I și II, p. 1—20); 8 ilustr.

Lista documentelor publicate în vol. LI

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
1.	1439 (6947) noiembrie 28. Însemnare privind orașul Botoșani în <i>Letoșisețul Țării Moldovei</i> de Grigore Ureche.	4	360
2.	1555 (7063) mai 1 (277), <i>Huși</i> . Ispisoc prin care Alexandru Lăpușneanu v.v. întărește mănăstirii Moldovița satele Mitești și Sărăcinești pe Siret.	4	361
3.	1638 (7146) ianuarie 30, <i>Iași</i> . Carte domnească prin care Vasile Lupu v.v. întărește Dumitrei din Cordăreni, drept ocină, o parte din satul Cordăreni, ținutul Dorohoi.	4	361
4.	1648 (7156) iunie 2, <i>Suceava</i> . Zapis prin care preoții de la mănăstirea Todreni, ținutul Botoșani, vînd lui Toma Vornicul cel mare din Țara de Sus, satele Sirbi, Feredeani și Giurgești, ținutul Dorohoiului.	4	361
5.	1695 (7203) iunie 3. Hrisov prin care Constantin Brîncoveanu întărește lui Iațco, vărului său Crăciun și cetei lor stăpînirea asupra moșiei Porăinea din județul Mehedinți.	3	266
6.	1700 (7208), <i>Mălești</i> . Zapis prin care Maria Milescu, serdăreasa, dă vărului ei Ion Abaza, vel paharnic, moșia Borzești din ținutul Dorohoi, pe apa Jijiei, cu mori și heleșteie.	4	362
7.	1713 (7221) aprilie 26. Porunca lui Constantin Brîncoveanu către 12 boieri hotarnici de a identifica și delimita părțile de moșie cumpărate de episcopul Buzăului, Iosaf, la Modruzești, Zăvoianca, Tihuleasca și Moșăștire.	3	268
8.	1713 (7221) aprilie 26. Răvaș al lui Constantin Brîncoveanu către 12 boieri hotarnici prin care le cere să aleagă și să hotărască părțile de moșie cumpărate de episcopul Buzăului de cele ale moșnenilor din Modruzești, Zăvoianca, Tihulcasca și Moșăștire.	3	268
9.	1725 (7234) decembrie 23, <i>Iași</i> . Hrisov prin care Mihai Racoviță v.v. întărește lui Dumitru Gafenco uricariul, a treia parte din moșia Cordăreni, o parte din moșiile Sinăuți și Zamostea.	4	362
10.	1750 (7258) mai 10 (<i>Iași</i>). Carte domnească prin care Constantin Racoviță v.v. întărește lui Iordache, fiul lui Arhiep Lupu clucer, stăpînirea asupra moșiilor Buzeni și Zăicești, ținutul Hîrlău.	4	363
11.	1774 aprilie 2, (<i>Iași</i>). Porunca Divanului Cnejeii Moldovei către vornicii de Botoșani pentru delimitarea hotarelor moșiei tirgului Botoșani de cele ale moșiei mănăstirii Popăuți.	4	364
12.	1786 martie 15, <i>Iași</i> . Carte domnească prin care Alexandru Mavrocordat v.v. poruncește vornicilor de Botoșani să delimiteze hotarele moșiilor Costești și Vlădeni, ocolul Botoșani, proprietatea lui Șerban Canano biv vel stolnic.	4	365
13.	1802 septembrie 22, (<i>Botoșani</i>). Scrisoare prin care spătarul Callimachi comunică epitropiei bisericii Sf. Paraschiva din Botoșani unele date privind neachitarea unui bezmen de 16 ani. Se fac cunoscute și măsurile stabilite pentru organizarea școlii de „psaltichie” de pe lângă biserica Sf. Dumitru din Botoșani.	4	365
14.	(1806), (<i>Botoșani</i>). Însemnările boierului Ion Lupașcu din Botoșani privind evenimentele politice interne și internaționale din anii 1788—1806, prețurile unor cereale și alimente, probleme de familie, avere, starea vremii ș.a.	4	366

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
15.	1820 iunie 10, Botoșani. Hotarnica și măsurătoarea moșiei Tătărași, proprietatea mănăstirii Popăuți, de moșia țirgului Botoșani. Sînt menționate 14 hrsoave ale mănăstirii din perioada anilor 1748—1783.	4	369
16.	1832 mai 10, Botoșani. Tabel privind sumele de bani ce se vor percepe din taxele impuse pe mărfurile care vor intra în oraș.	4	374
17.	1838 noiembrie 19, <Botoșani>. Adresa împuternicitului Epitropiei mănăstirii Sf. Spiridon din Iași către epitropii spitalului ce urmează a se înființa la Botoșani, pentru a i se comunica stadiul organizării spitalului respectiv.	4	374
18.	1848 aprilie 9, Iași. Adresa Ministerului de Interne către Visterie pentru a holări strămutarea unor locuitori din satul Zahoreni-Dabișoaiei, ținutul Dorohoi, intrucit sînt „tulburători ai liniștii din acel sat”.	4	375
19.	1850 ianuarie 21, Botoșani. Actul de naștere și botez al poc-tului Mihai Eminescu.	4	376
20.	<1850>. Scrisoarea lui Gheorghe Asachi către Elena Șubin, născută Ghica, prin care îi dedică tipărirea piesei <i>Mirtii și Hloc</i> .	3	285
21.	1853 august 7. Scrisoarea adresată de Nicolae Pleșoianu lui Christian Tell, referitoare la activitatea unionistă și la propunerea unguirilor cu privire la formarea unei confederații danubiene.	1	6
22.	1855 iunie 3, Viena. Scrisoarea lui I. Moiescu către Christian Tell și N. Pleșoianu în legătură cu acuzația ce i se aduce domnitorului Barbu Știrbei de a susține pe tinerii revoluționari de la 1848 și demersurile făcute pentru întoarcerea în țară a revoluționarilor emigrați.	1	8
23.	<1856>. Scrisoarea lui A. G. Goleșcu către Christian Tell în care-i relatează intervențiile făcute pentru: întoarcerea în țară a revoluționarilor emigrați, convocarea adunărilor Ad-hoc, poziția reprezentanților marilor puteri în problemele Principatelor Române.	1	10
24.	1857 mai 3, Giurgiu. Scrisoarea lui N. Pleșoianu către Christian Tell în care-i relatează despre: alegerea deputaților pentru adunările Ad-hoc, complotul lui Bibescu etc.	1	11
25.	1857 noiembrie 12, Compiègne. Raportul ministrului plenipotențiar al Prusiei la Paris, M. Hatzfeldt, către ministrul prusian al Afacerilor externe, baronul de Manteuffel, privind înțelegerea franco-engleză de la Osborne, care prevedea și anularea alegerilor falsificate din Moldova.	1	33
26.	1858 ianuarie 7, București. Scrisoarea lui Ștefan Goleșcu adresată lui Christian Tell prin care îl anunță că firmanul pentru închiderea Divanului a fost publicat și-i cere să-i răspundă dacă este de părere să facă protest.	1	12
27.	1858 mai 6—18, București. Scrisoarea lui Ștefan Goleșcu adresată lui Christian Tell în care-i relatează vizita făcută de Dimitrie Brătianu și de fratele său, Nicolae Goleșcu, la miniștrii englezi Clarendon, Radcliff și Palmerston în legătură cu dorința de unire a românilor; pozițiile adoptate de diferite puteri europene față de unire.	1	12
28.	1858 mai 21, Ruscuc. Scrisoarea lui Ștefan Goleșcu către Christian Tell referitoare la greutățile întâmpinate la intrarea în țară.	1	13
29.	1858 septembrie 13, București. Scrisoarea lui Ștefan Goleșcu adresată lui Christian Tell în care îi înfățișează condițiile ce trebuie să le îndeplinească deputații aleși din partea proprietarilor mari și mici, precum și din partea orașenilor.	1	14

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
30.	<i>1858 septembrie 23, București.</i> Scrisoarea lui Ștefan Golescu și Vasile Boerescu către Christian Tell cu privire la hotărârea lor de a forma comisii provizorii de trei membri în scopul măririi numărului adunării pregătitoare pentru alegeri.	1	14
31.	<i>1858 noiembrie 4, București.</i> Scrisoarea lui Ștefan Golescu către Christian Tell prin care-l înștiințează că îi trimite profesia de credință pentru a fi semnată de cei ce au dreptul de a alege și a fi aleși.	1	15
32.	<i>1859 ianuarie 5, Botoșani.</i> Telegrama alegătorilor din orașul Botoșani trimisă la Iași lui Al. I. Cuza cu ocazia alegerii sale ca domn al Moldovei la 5 ianuarie 1859.	4	377
33.	<i>1859 ianuarie 24/februarie 5, București.</i> Telegrama lui Meusebach către baronul von Schleinitz, ministru al afacerilor externe al Prusiei, referitoare la alegerea lui Alexandru I. Cuza ca domn al Moldovei.	1	16
34.	<i>1859 februarie 7, Buzău.</i> Scrisoarea lui Marin Serghiescu către Ecaterina Kogălniceanu referitoare la vizita lui Alexandru I. Cuza la Focșani și Buzău, de unde va pleca la Ploiești.	1	20
35.	<i>1859 februarie 4/16, Viena.</i> Raport confidențial al ministrului Belgiei la Viena, O'Sullivan de Grass, către ministrul Afacerilor Externe al Belgiei, Vrière, despre pozițiile Austriei, Franței și Rusiei în chestiunea dublei alegeri a lui Al. I. Cuza și ireversibilitatea actului Unirii.	1	17
36.	<i>1859 februarie 11/23, București.</i> Raport al Consului general englez la București, R. G. Colquhoun, adresat secretarului de stat pentru Afaceri Externe, J. H. Malmesbury, privind primirea de către Al. I. Cuza a reprezentanților proprietarilor și țăranilor veniți din toate județele să-l felicite; sfaturile date de domnitor.	1	18
37.	<i>1859 februarie 13/25, Berlin.</i> Raportul ministrului plenipotențiar austriac la Berlin, A. Koller, către ministrul Afacerilor Externe al Austriei, K. Buol, despre similitudinea pozițiilor Franței, Rusiei și Prusiei în chestiunea dublei alegeri a lui Al. I. Cuza.	1	19
38.	<i>1859 iunie 9/21, Constantinopol.</i> Raport al ministrului belgian la Constantinopol, Henry Solvyns, adresat Ministerului de Externe al Belgiei, privind tergiversarea de către Poartă a recunoașterii dublei alegeri a lui Al. I. Cuza.	1	20
39.	<i>1861 februarie 3, Toplița.</i> Adresa de înaintare către Pretura Cezaro Regescă a Giurgeului cu sediul în Gheorgheni, a copii protocolului adunării reprezentanților comunei Toplița, care au hotărât adoptarea limbii române ca limbă oficială în administrația locală.	3	279
40.	<i>1861 februarie 3, Toplița.</i> Copia protocolului adunării reprezentanților comunei Toplița adresată Preturii Cezaro Regesti a Giurgeului cu sediul în Gheorgheni, prin care s-a hotărât adoptarea limbii române ca limbă oficială în administrația locală.	3	280
41.	<i>1861 mai 6/18, Paris.</i> Raportul ambasadorului austriac la Paris, R. Metternich, către ministrul afacerilor externe al Austriei, J. Rechberg, despre inoportunitatea întrunirii ambasadorilor Puterilor garante la Constantinopol, într-o conferință în chestiunea Principatelor.	1	22
42.	<i>1861 septembrie 13/25, Paris.</i> Raportul însărcinatului cu afaceri externe la Paris, Mulineaux, către ministrul Afacerilor Externe al Austriei, J. Rechberg, despre pozițiile Franței, Rusiei și Angliei în privința unirii depline a Principatelor.	1	22

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
43.	<i>1865 martie 17, Botoșani.</i> Referatul secretarului Comitetului Permanent al Consiliului județean Botoșani privind demisia lui Mihai Eminescu din postul de copist la acest consiliu și confirmarea altui funcționar pe post.	4	377
44.	<i>1865 martie 30, Botoșani.</i> Raport al Primăriei orașului Botoșani către Prefectura județului Botoșani privind situația teatrului din oraș.	4	377
45.	<i>1865 aprilie 30, Botoșani.</i> Proces-verbal al Comisiei agricole județene privind numărul mașinilor agricole existente în plășile județului, felul lor și de unde sînt importate.	4	378
46.	<i>1865 iunie 30, Botoșani.</i> Statistica școlilor din județul Botoșani comparativ cu cea anterioară aplicării Legii instrucțiunii publice.	4	379
47.	<i>1865 decembrie 31, Botoșani.</i> Adresa Prefecturii județului Botoșani către Primăria orașului Botoșani prin care arată că a fost aprobată de Comitetul Permanent al prefecturii o subvenție de 6.000 lei pentru a ajuta pe I. V. Adrian să înființeze o tipografie în oraș.	4	379
48.	<i>1867 noiembrie 27, Botoșani.</i> Actul de naștere al naturalistului Grigore Antipa.	4	380
49.	<i>1868 februarie 2, Tîrgul Ștefănești.</i> Actul de naștere al pictorului Ștefan Luchian.	4	380
50.	<i>1868 august 30, Botoșani.</i> Ordin al Ministerului de Interne către Prefectura județului Botoșani privind aplicarea Legii exproprierii terenurilor în vederea construirii căii ferate Roman — Iași — Succava — Botoșani.	4	381
51.	<i>1869 iunie 12.</i> Proces-verbal încheiat de procurorul Tribunalului Ilfov, Nicolae Ghițescu, privind urmărirea inculpatului N. A. Popovici pentru tentativă de crimă împotriva ministrului de Interne, Mihail Kogălniceanu.	1	60
52.	<i>1869 iunie 12.</i> Interogatoriul luat de judecătorul de instrucție I. Ciuflea lui N. A. Popovici.	1	61
53.	<i>1869 iunie 13.</i> Declarația lui N. A. Popovici dată judecătorului de instrucție al Tribunalului Ilfov în legătură cu tentativa de asasinare a ministrului de Interne, Mihail Kogălniceanu.	1	63
54.	<i>1869 octombrie 20.</i> Decizia Camerei de punere sub acuzare a Curții de Apel din București în procesul intentat lui N. A. Popovici, pentru tentativă de asasinat împotriva ministrului de Interne, M. Kogălniceanu.	1	64
55.	<i>1872 februarie 4, Botoșani.</i> Actul de naștere al pictorului Octav Băncilă.	4	381
56.	<i>1877 octombrie 10, Botoșani.</i> Raportul Școlii primare de fete din Botoșani către primărie, prin care se face cunoscut faptul că elevele acestei școli dau ca ofrandă soldaților români rănțiți 3 kg scamă și 8 cămăși.	4	382
57.	<i>1877 octombrie 15, Botoșani.</i> Extras din procesul-verbal al ședinței Consiliului județean Botoșani, în care s-au discutat și s-au aprobat sumele pentru cumpărarea de arme și pentru înființarea de spitale ad-hoc pentru soldații rănțiți și bolnavi.	4	382
58.	<i>1877 octombrie 30, Botoșani.</i> Scrisoarea lui V. Elefterescu, tatăl sublocotenentului I. V. Elefterescu, către Prefectul județului Botoșani, prin care cere lucrurile rămase de la fiul său, mort la asediul Plevnei.	4	383
59.	<i>1887 mai 27, Botoșani.</i> Cererea unor cetățeni din Botoșani prin care solicită Comitetului Permanent al județului Botoșani, acordarea unui ajutor poetului Mihai Eminescu, bolnav, aflat în Botoșani la sora lui Henrietta.	4	383

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
60.	<i>1888, septembrie 8, Botoșani.</i> Relatările ziarului botoșănean „Curierul Român”, privind răscoalele țărănești din județ și și, în special, cea a țăranilor din comuna Dumbrăveni.	4	384
61.	<i>1889 au ust 21. Botoșani.</i> Situația școlilor de băieți din orașul Botoșani cu data înființării (1832—1865) și personalul didactic actual al acestora, întocmită cu prilejul construirii de noi localuri.	4	385
62.	<i>1889 august 21 august. Botoșani.</i> Situația școlilor de fete din orașul Botoșani cu data înființării (1860—1885) și personalul didactic actual al acestora, întocmită cu prilejul construirii de noi localuri.	4	386
63.	<i>1906, Botoșani.</i> Extrase din „Darea de seamă asupra stării economice a județelor Botoșani, Dorohoi, Suceava” întocmită de Circumscripția a IX-a, Botoșani, a Camerei de Comerț și Industrie Botoșani, Tipografia „Reînvierea”, 1906.	4	387
64.	<i>1907 martie 4, Botoșani.</i> Raportul Prefectului județului Botoșani prin care se face cunoscut Ministerului de Interne că între răsculații din Botoșani și armată au fost schimburi de focuri, soldate cu 6 oameni uciși și mai mulți răniți.	4	387
65.	<i>1907 mai 23, Botoșani.</i> Adresa Prefecturii județului Botoșani către Filiala Iași a Societății de Cruce Roșie prin care se înaintează tabloul țăranilor din județ impușcați în timpul răscoalei cu specificarea ajutoarelor de care au nevoie familiile rămase în urma lor.	4	387
66.	<i>1912 martie 11, Botoșani.</i> Extrase din cronica la concertul susținut la Botoșani de George Enescu în 6 martie 1912, publicată de muzicologul Christian Ciomac, în gazeta botoșăneană „Libertatea”.	4	389
67.	<i><1912 aprilie>, Botoșani.</i> Apel-manifest prin care Comitetul Sindicatului Mixt al Muncitorilor din Botoșani cheamă pe toți muncitorii botoșăneni să participe la întrunirile publice organizate în vederea sărbătoririi zilei de 1 Mai.	4	390
68.	<i>1920 mai 26, Botoșani.</i> Extras din raportul Poliției orașului Botoșani către Prefectură privind prezența socialiștilor în timpul alegerilor deputaților pentru Cameră și Senat.	4	390
69.	<i>1936 septembrie—octombrie, Botoșani.</i> Extras din „Darea de seamă cu privire la starea de spirit a populației din circumscripția Chesturii de poliție Botoșani în cursul lunii septembrie 1936”, înaintată de șeful Biroului Poliției de Siguranță Botoșani către Prefectura Botoșani.	4	391
70.	<i>1941 septembrie 22.</i> Raportul Legației Italiei din București înaintat Ministerului Afacerilor Interne al Italiei despre introducerea pedepsei cu moartea în România pentru acțiuni de sabotaj.	2	147
71.	<i>1943 martie 21, Madrid.</i> Telegrama ministrului american în Spania, J. Hayes, prin care informează că ministrul român la Madrid a cerut ambasadorilor argentinian și portughez din aceeași capitală să servească drept intermediari pentru a comunica dorința României de a încheia pace cu Națiunile Unite.	2	148
72.	<i>1943 martie 30, Ankara.</i> Telegrama ambasadorului american la Ankara, L. A. Steinhardt, în care reproduce o declarație a ministrului de externe turc potrivit căreia din mai multe surse s-a aflat despre dorința României de a ieși din război.	2	149

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
73.	1943 iunie. Hotărîrea C.C. al P.C.R. privind constituirea Frontului Patriotic Antihitlerist.	2	150
74.	1944 ianuarie 22, Berlin. Notă informativă a negociatorului german Reinhardt, privind dificultățile întâmpinate din partea română la tratativele economice bilaterale; poziția părții române de respingere a cerințelor germane.	2	153
75.	1944 ianuarie 27. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare din București cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Londra în legătură cu urmările nefaste ale politicii antonesciene.	2	155
76.	1944 februarie 1. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd apelul lansat de postul de radio România Liberă către popor, pentru intensificarea acțiunilor de sabotare a mașinii germane de război și a politicii antonesciene.	2	157
77.	1944 februarie 6. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Londra, relativă la înmulțirea manifestărilor antigermane din România.	2	157
78.	1944 februarie 8, Washington. Notă a ambasadei britanice la Washington trimisă Departamentului de Stat referitoare la existența unui grup de generali și ofițeri din armata română care intenționau să organizeze o lovitură de stat militară, avînd ca scop răsturnarea regimului Antonescu.	2	158
79.	1944 aprilie 3, București. Telegrama ministrului plenipotențiar german la București, Manfred von Killinger, semnată împreună cu Welkisch, către M.A.E. din Berlin, comunicînd textul scrisorii lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu adresate mareșalului Ion Antonescu, prin care cereau acestuia să înceteze războiul sau să se retragă de la conducerea guvernului.	2	160
80.	1944 aprilie 4, Fuschl. Telegrama ministrului de externe german, Joachim von Ribbentrop, către Franz von Pappen, ambasadorul Germaniei la Ankara, despre starea de spirit din România și hotărîrea fermă a Germaniei de a-și menține cu orice preț poziția strategică deținută în țara noastră.	1	161
81.	1944 aprilie 13. Buletin radio-informativ special cuprinzînd relatările făcute de postul de radio „Atlantic” privind atitudinea trupelor române din Crimeea.	2	165
82.	1944 aprilie 14. Buletin informativ al Centrului de radio-ascultare cuprinzînd știrea transmisă de postul de radio Ankara privind iminenta ieșire a României din război în condițiile înaintării Armatei Sovietice și a dorinței de pace a poporului.	2	165
83.	1944 iunie 27, București. Raport al ministrului Italiei la București, Bova Scoppa, adresat ministrului de externe al Italiei, Guariglia, referitor la situația politică din România reflectată în unele convorbiri ale ministrului italian cu președintele Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Externe, Mihai Antonescu.	2	165
84.	1944 iunie. Textul memoriului înaintat mareșalului Ion Antonescu prin care avocații Baroului Ilfov cer încetarea războiului contra U.R.S.S.	2	169
85.	1944 (iunie). Textul memoriului prin care avocații Baroului Ilfov cer aprobarea pentru convocarea de urgență a adunării generale a Baroului spre a interveni în sensul scoaterii țării din război.	2	171
86.	1944 iulie 12, București. Raport al ministrului Italiei la București, Bova Scoppa, către ministru afacerilor externe al Italiei, Guariglia, privind formarea Blocului Național Democrat și opinia lui Mihai Antonescu în această problemă.	1	172

Nr. crt.	Rezumatul documentului	Nr.	pag.
87.	<i>1944 iulie 17.</i> Comunicatul postului de radio „România Liberă” în care ofițerii români sînt îndemnați să înceteze lupta împotriva U.R.S.S., arătînd totodată înfrîngerea inevitabilă a Germaniei; se citează și un ordin de capitulare al generalului Müller.	2	172
88.	<i>1944 iulie 18.</i> Comunicat al postului de radio „Moscova” privind închiderea a 6 000 întreprinderi din România, pentru a nu mai executa comenzile armatei germane.	2	173
89.	<i>1945 martie 25, Botoșani.</i> Extras din articolul „Totul pentru front, totul pentru victorie” publicat în ziarul de luptă antifascist „Clopotul”, privind contribuția muncitorilor botoșeni la susținerea frontului antihitlerist.	4	391
90.	<i>1946 august 2., Botoșani.</i> Extras din articolul „Realități ce trebuie cunoscute” în care se relatează activitatea de refacere economică a județului Botoșani după război, cu mijloace proprii și cu ajutorul primit din partea guvernului democrat dr. P. Groza.	4	391

FLORIN PINTILIE

SOMMAIRE

CONTENTS

DOCUMENTS DE LA RÉVOLUTION DU DÉCEMBRE 1989

- Communiqué pour le pays du Conseil
du Front pour le Salut National 335
- Décret-loi sur la formation, l'organi-
sation et le fonctionnement du Con-
seil du Front pour le Salut National
et des conseils territoriaux F.S.N. 337
- Déclaration d'adhésion des Archives
d'Etat au programme du F.S.N. 341

ÉTUDES ET COMMUNICATIONS

- AL. VLĂDĂREANU — Călărași. Le re-
censement de la population de 1838 343
- A. GRAMA — Le message de l'écriture
roumaine dans les documents des
villages de la Transylvanie 349

THÉORIE ET PRATIQUE ARCHIVISTIQUE

- G. BOBULESCU — Indicateurs quanti-
tatifs et qualitatifs dans l'action de
microfilmer des fonds d'assurance 357

DOCUMENTS

- S. GIOSAN, ȘT. CERVATIUC, M. GO-
RAȘ — Botoșani — 550 ans 360

NOUVELLES AQUISITIONS

- S. VĂTAFU — GĂITAN — Direction
Centrale des Archives 393
- GH. IAVORSKI — Filiale des Archives
d'Etat — Brăila 395

PRÉSENTATION DES FONDS

- C. DECA — La Rédaction de la Revue
„Ramuri”. Craiova, 1905—1947 396
- AL. TEMCIUC — Le Conseil Municipal
de la ville de Focșani—Moldavie 399
- N. DASCĂLU — Le fond d'archives
„Roumanie” dans les Archives du
Ministère des Affaires Etrangères de
Pologne (1919—1939) 403

INSTRUMENTS DU TRAVAIL

- M. DOGARU — Bibliographie de la
sigillographie roumaine 410
- F. PINTILIE — Liste des documents
publiés dans le volume LI 422

DOCUMENTS OF THE REVOLUTION OF DECEMBER 1989

- Message to the country of the Council
of National Salvation Front. 335
- Decree Law on the constitution, orga-
nization and functioning of the Coun-
cil of National Salvation Front and
territorial councils of N. S. F. 337
- State Archives Statement of adhesion
to the N. S. P. Programme. 341

STUDIES AND PAPERS

- AL. VLĂDĂREANU — Călărași census
in 1838 343
- A. GRAMA — The significance of the
Romanian writing in the records of
the Transylvanian villages 349

ARCHIVAL THEORY AND PRACTICE

- G. BOBULESCU — Quantitative and
qualitative guidelines in the ensuring
archival funds microfilming 357

DOCUMENTS

- S. GIOSAN, ȘT. CERVATINC, M. GO-
RAȘ — Botoșani — 550 years 360

NEW ACQUISITIONS

- S. VĂTAFU — GĂITAN — Central Ar-
chives Administration 393
- GH. IAVORSCHI — State Archives in
Brăila 395

FUNDS PRESENTATIONS

- C. DECA — Documents created by the
editorial staff of the „Ramuri” maga-
zine. Craiova, 1905—1947 396
- AL. TEMCIUC — Municipal Counsel of
Focșani — Moldova 399
- M. DASCĂLU — „Romania” archival
fund in the archives of the Ministry
of Foreign Affairs of Poland 403

FINDING AIDS

- M. DOGARU — Romanian sigillography
bibliography 410
- F. PINTILIE — List of documents pu-
blished in „Revista Arhivelor”, vo-
lume LI 422

**URKUNDEN DER REVOLUTION
VOM DEZEMBER 1989**

Kommuniqué des Rates der Front der Nationalrettung an das Land	335
Dekret-Gesetz betreffs der Gründung Organisierung und Funktionierung des Rates der Front der Nationalrettung und dessen Territorialräte.	337
Zustimmungserklärung des Staatsarchiv	341

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

AL. VLĂDĂREANU — Călărași. Die Volkszählung im Jahre 1838	343
A. GRAMA — Die Botschaft der Rumänischen Schrift in den Siebenbürgischen Dorfdokumenten	349

THEORIE UND PRAXIS

G. BOBULESCU — Quantitative und qualitative Wegweiser für die Verwirklichung der Sicherungsverfüllung	357
---	-----

DOKUMENTE

S. GIOSAN, ȘT. CERVATIUK, M. GORAȘ — BOTOȘANI, 550 Jahre . .	360
--	-----

NEUERWERBUNGEN

S. VĂTAFU-GĂITAN — Zentraldirektion der Staatsarchive	393
GH. IAVORSCHI — Archivzweigstelle Brăila	395

VORSTELLUNGEN VON BESTANDE

C. DECA — Die Redaktion der Zeitschrift „Ramuri”. Craiova, 1905—1947	396
AL. TEMCIUC — Der Munizipalrat der Stadt Focșani—Moldau	399
N. DASCĂLU — Der Bestand „Rumänien” im Archiv des Auswärtigen Ministeriums Polens (1919—1939) .	403

ARBEITSTRUMENTE

M. DOGARU — Die Rumänische sprachgelistische Bibliographie.	410
F. PINTILIE — Verzeichnis der im LI Band veröffentlichten Dokumente .	422

**ДОКУМЕНТЫ ДЕКАБРЬСКОЙ
РЕВОЛЮЦИИ 1989 Г.**

Обращение к стране Совета Фронта Национального Спасения	335
Декрет закон о формировании, организации и функцировании Совета фронта Национального Спасения и территориальных советов Ф.Н.С.	337
Заявление Государственных Архивов о присоединении к программе Ф.Н.С.	341

ИССЛЕДОВАНИЯ И СООБЩЕНИЯ

Ал. ВЛЭДЭРЯНУ — Перепись населения города Кэлэраш в 1838 году	343
А. ГРАМА — Значение румынской письменности в сельских трансильванских документах	349

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Г. БОБУЛЕСКУ — Количественные и качественные показатели для реализации безопасного фонда	357
--	-----

ДОКУМЕНТЫ

С. ДЖИОСАН, ШТ. ЧЕРВАТИУК, М. ГОРАȘ — БОТОШАНЬ, 550 лет	360
---	-----

НОВЫЕ ПОСТУПЛЕНИЯ

С. ВЭТАФУ-ГЭЙТАН — Центральское Архивное Управление	393
Г. ЯВОРСКИ — Фонд Государственных Архивов г. Браилов	395

ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ФОНДОВ

К. ДЕКА — Редакция журнала „Рамурь” („Вестник”). г. Крайова 1905—1947 гг.	396
Ал. ТЕМЧУК — Муниципальный совет города Фокшань—Молдавия	399
Н. ДАСКЭЛУ — Фонд „Румыния” Архив Министерства иностранных дел Польши (1919—1939 гг.)	403

РАБОЧИЕ ДОКУМЕНТЫ

М. ДОГАРУ — Румынская библиография о печатях	410
Ф. ПИНТИЛИЕ — Список документов, опубликованных в томе II .	422

Abonați-vă la

REVISTA A E ILI V E L O R

Abonamentele se fac la oficiile și agențiile P.T.T.R. din toată țara și la filialele județene ale Arhivelor Statului.

Prețul abonamentului este 25 lei pe număr și 100 lei pe un an.

Revista poate fi cumpărată de la sediile Direcției Generale și ale filialelor județene ale Arhivelor Statului, precum și de la librării.

*

Revista Arhivelor publică studii și comunicări de teorie și practică arhivistică, de paleografie, diplomatică, sigilografie, heraldică, miniaturistică, izvoare, instituții și alte științe speciale ale istoriei, studii și articole de istorie bazate pe documente inedite de arhivă, prezentări de fonduri și colecții arhivistice, recenzii și prezentări de reviste și cărți de specialitate, cronici, note și informații bibliografice.

Autorii sint rugați să trimită materialele în două exemplare (actilografiate la două rânduri, cu trimerile infrapaginale numerotate în continuare și cu un scurt rezumat. Documentele trimise spre publicare trebuie să fie însoțite de reproduceri, fotocopii, xerox etc.).

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor. Articolele nepublicate nu se restituie.

ABONEMENTS

ROMPRESFILATELIA

sectorul export-import presă
P.O. Box. 12-201, telex 10376,
presfir București, Calca Griviței
nr. 64-66, telefon 17.60.10

R.M. ISSN 0034-7043

Articles appearing in this journal are abstracted
and indexed in HISTORICAL ABSTRACT
and AMERICA HISTORY AND LIFE

C. 1686 — „PALATUL UNIVERSUL”
str. Brezoianu nr. 23-25, București
România

LEI 25

REVISTA

ARHIVELOR